

החברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה

**סיכום
2007-2017**

תוכן עניינים

5	דבר יו"ר הוועדה הממנה.....
7	דבר יו"ר דירקטוריון החברה.....
9	מבוא – מנכ"ל החברה.....
9	פתח לנו שער בעת נעילת שער.....
10	מציונות לתיקון העוול ההיסטורי.....
10	ממתווה רב שנתי לעמידה ביעדים.....
11	תכלית העבודה – דו"ח סיכום המעשה.....
14	אוצרות בזוזים או נכסים גנוזים.....
15	הישגי האתמול הם אתגרי המחר.....
17	רקע היסטורי.....
20	ועדת החקירה הפרלמנטרית.....
21	חוק הנכסים והקמת החברה.....
22	מבנה החברה ותקציבה.....
25	מוסדות החברה.....
25	ועדה ממנה.....
25	דירקטוריון.....
28	ועדת ביקורת.....
29	פעולות לאיתור נכסים.....
33	פעולות לאיתור יורשים.....
35	השבה ליורשים.....
39	מניות אוצר התיישבות היהודים.....
43	ניהול נכסים וכספים.....
43	ניהול נכסי נדל"ן.....
44	מימוש נכסים.....
45	נכסים כספיים.....
46	שחרור נכסים.....
49	תיקוני החקיקה ומשמעותם.....
49	תיקון מס' 2 – שנת 2012.....
50	תיקון מס' 3 – שנת 2014.....
51	תיקון מס' 4 – שנת 2017.....

53	הליכים משפטיים תקדימיים.....
53	תיק "נחלת יהודה" – ליבה לנציצקי.....
55	תביעות כנגד חברת הכשרת הישוב בע"מ.....
57	התמודדות עם תביעות יורשים.....
60	פרסומים, אתר החברה ופניות הציבור.....
61	אתר החברה.....
62	פניות הציבור.....
63	סיוע לניצולי שואה נזקקים.....
	טבלת סיוע במענקים שהופקדו ישירות בחשבונות הבנקים של הניצולים
65	במהלך פעילות החברה.....
66	תחומי הסיוע בהם תמכה החברה בניצולי השואה באמצעות עמותות וגופים.....
68	לאורך השנים הפעילה החברה אפיקי סיוע לניצולי שואה נזקקים.....
69	תמיכה בארגוני ניצולי השואה.....
70	הנצחה וחינוך.....
73	רשימת בעלי התפקידים בחברה לפי שנים.....
73	מנכ"ל.....
73	יו"ר הדירקטוריון.....
73	חברי הדירקטוריון.....
74	ועדה ממנה.....
74	ועדת ביקורת.....
74	הוועדה הציבורית המייעצת בתחום ההנצחה (פעלה בהתנדבות).....
75	הנהלת החברה.....
77	לקט סיפורי איתור והשבה ליורשים.....
77	השבת הנכס ע"ש חיה רבקה רוטצקי.....
79	השבת הנכס ע"ש זיסקינד זיגלבוים.....
81	השבת נכס ע"ש נח וניוטה (אנה) קרמר.....
82	השבת נכס ע"ש איגנץ פרידמן.....
84	השבת נכס ע"ש יעקב היינריך קאהן.....
86	רוכשי פוריה – סיפור אבות ובנות.....
86	השבת הנכס ע"ש הירש יעקב גלבסקי.....
89	השבת הנכס ע"ש אדולף חינוקס.....

דבר יו"ר הוועדה הממנה

ט"ו אלול תשע"ז (6.9.2017),

מתוך פרשת השבוע פרשת "כי תצא"

לא-תִרְאֶה אֶת-שׁוֹר אַחִיךָ אוֹ אֶת-שִׂי, נְדָחִים, וְהִתְעַלְמָתָּ,
מִהֶם: הֲשִׁב תְּשִׁיבֵם, לְאַחִיךָ ...

וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֹדֹת אַחִיךָ אֲשֶׁר-תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ, וּמִצָּאֲתָה:
לֹא תוֹכֵל, לְהִתְעַלֵּם (דברים כ"ב ג-ד')

החברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה הוקמה מכח חוק בשנת 2006, החלה בעבודתה בשנת 2007, ועתה הגיעה שעת נעילתה לאחר שבשנות פעילותה הצליחה לאתר נכסים ויורשים בהיקף מעל לכל הציפיות.

שפר עליה גורלה של הוועדה הממנה, שזכיתי לעמוד בראשה בשנים האחרונות לפעילות החברה, והיא הצליחה לאתר ולמנות לתפקידי הניהול בחברה את האנשים המסורים והמקצועיים ביותר ביניהם את מנכ"ל החברה ד"ר ישראל פלג, יו"ר הדירקטוריון מר מיכה חריש ואת חברי ועדת הביקורת בראשות רו"ח יהודה אורבך.

הוועדה הממנה ליוותה באופן רצוף את עבודת החברה ושימשה גם אסיפה כללית, כקבוע בחוק.

אני מרגיש חובה כמו כן לציין את מסירותה ויעילותה הבלתי רגילה של מזכירת החברה הגב' ורד ליפמן.

בשעת נעילה זו אני מודה לחברי בוועדה הממנה, מר יעקב ליפשיץ, עו"ד לינדה שפיר ומר אלי גונן שהיו לי לעזר רב בביצוע תפקידי.

בברכה,

השופט (בדימוס) מנחם נאמן

יו"ר הוועדה הממנה

דבר יו"ר דירקטוריון החברה

חודשים ספורים קודם לכניסתי לתפקיד יו"ר הדירקטוריון התחיל מנכ"ל החברה בגיבוש המתווה הרב שנתי, שהיה הבסיס להחלטות דירקטוריון החברה למהלך המשולב שהביא לתיקוני החקיקה – מחד גיסא, ואפשר את האצת ההשבה והסיוע – מאידך גיסא.

הדירקטוריון זכה בכל השנים הללו (מ-2012 ואילך) לשיתוף פעולה מלא של המנכ"ל והנהלה, וכאשר הדבר נדרש התגייס הדירקטוריון על וועדותיו לקדם מהלכי מדיניות מרכזיים, במיוחד בנושאי הסיוע וההנצחה וכך גם בנושאים פיננסיים.

התביעה שהגישה החברה להשבה נגד אוצר התיישבות היהודים (אוה"ה) היה מהלך אסטרטגי שראשיתו בהדברות עם ההסתדרות הציונית העולמית – בעלת השליטה באוה"ה, המשכו במאבק תקשורתית-פוליטי, ואחריתו בפשרה שיזם בית המשפט. ההסכם שקיבל את חותם בית המשפט היטיב עם ניצולי השואה הנוקמים להם העבירה החברה יותר מ-105 מיליון ש"ח מעל ומעבר לסכומים שהיו מתקבלים ממימוש מניות אוה"ה.

כמי שעשה בתפקידים ציבוריים וממלכתיים, בפוליטיקה ובכנסת, היה לי המאבק על זכויות ניצולי השואה, והדאגה לסיוע לניצולים הנוקמים, לאתגר מיוחד מול "כללי משחק" חדשים. לימים, אלה הוגדרו כ-"Fake News", אך בשעה שצרבו בבשרה של החברה להשבה נראו לנו תמוהים ולא ראויים.

אני רואה חובה, שהיא זכות נעימה, להודות לאלה שהיו אתנו בתמיכה ובשיתוף פעולה כל השנים ובמיוחד לאלה שניצבו אתנו במאבק על עמדתנו – על רוח החוק ולשונו ועל שליחותנו – הן בתחום ההשבה והן בתחום הסיוע וההנצחה. בראש ובראשונה תודתי לעמיתי – לחברי דירקטוריון החברה בכלל, ולוועדת הכספים בפרט, ולמזכירת הדירקטוריון היעילה והמדויקת.

שלמי תודה לחברי הוועדה הממנה – שהטילו עלינו את האחריות ועקבו בקפידה וברציפות על מימוש תכניות העבודה; תודה מיוחדת לוועדת הביקורת החיצונית לדירקטוריון שעינם וליבם שווים; למשרד המשפטים, כמו גם לוועדת חוקה חוק ומשפט של הכנסת – שהיטיבו בתיקוני החקיקה; לרשות החברות הממשלתיות שליוותה את פעילות החברה באופן רצוף; לרואי החשבון הפנימיים והחיצוניים שדקדקו במאזנים ובדוחות הכספים; לוועידת התביעות – שנתנה שכמ בהעלאת נושא חקר מוצאות של אוצרות אומנות שנבזזו בשואה; לוועדה המייעצת לעניין התמיכות למוסדות בנושא הנצחת זכר השואה.

ותודה מיוחדת להנהלת החברה לאיתור והשבת נכסים של נספי השואה ועובדיה, בהובלתו של המנכ"ל ד"ר ישראל פלג, שפעלה ודיווחה, עשתה והצליחה, ועמדה במבחן התוצאה המרשימה ולא פחות מכך בשקיפות הדרך.

בהוקרה,

מיכה חריש,

יו"ר הדירקטוריון

פתח לנו שער בעת נעילת שער

70 שנה לאחר שואת העם היהודי הוקמה החברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה בע"מ, במטרה לעשות צדק היסטורי עם הנספים ולהשיב את נכסיהם ליורשיהם החוקיים, ובמקביל לעשות שימוש בנכסים שבעליהם לא אותרו לטובת סיוע לניצולי שואה נזקקים ולהנצחת זכר השואה. על פי חוק נכסים של נספי השואה

(השבה ליורשים והקדשה למטרות סיוע והנצחה), התשס"ו – 2006, הוסמכה החברה לאתר את כל הנכסים (המצויים בישראל בלבד) אשר יש יסוד להניח כי בעליהם נספו בשואה, לנהל את הנכסים ולפעול בהם בהתאם למטרות החוק. החברה נרשמה כחברה פרטית בתאריך 31.8.2006 והחלה את פעילותה בשנת 2007.

החברה אינה חברה ממשלתית הכפופה לשר משרי הממשלה, כי אם יציר מיוחד של החוק עליו חלות חלק מהוראות חוק החברות הממשלתיות, והגם שכל מנייתיה הינן בבעלות המדינה – המדינה אינה שולטת בפעילות החברה או מדיניותה. את המדינה כבעלת מניות מייצגת "הוועדה הממנה" בראשות שופט בדימוס, הפועלת על פי החוק במקום שר ממונה וכן פועלת כאסיפה כללית, ובידי דירקטוריון החברה. החברה מחויבת לפעול לביצוע המטרות הקבועות בחוק הנכסים של נספי השואה, היא אינה רשאית לחלק רווחים ופועלת כחברה ללא מטרות רווח.

בכל שנות עבודתה פעלה החברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה ב"קו-התפר" שבין הציונות והשואה. אחת-עשרה שנים בהן מיצתה החברה את יכולותיה בנקודת המפגש הרגישה ביותר שבין שליחותה להשבת רכוש הנספים בשואה ליורשיהם החוקיים, לבין צרכי הסיוע לניצולי שואה נזקקים החיים בישראל.

בחברה להשבה שקדו על מימוש שתי המטרות העיקריות של החברה, הקבועות בחוק:

- איתור נכסים בישראל של נספי השואה – ציונים שהשקיעו בארץ ישראל ואליה לא הגיעו.
- השבת נכסים או שוויים ההוגן ליורשי הנספים, תוך הבטחת ערכם הנוכחי.

החברה להשבה השיגה בשנים האחרונות את מטרותיה אלה הרבה מעבר לציפיות שהיו בעת חקיקת החוק, בכך שהצליחה לאתר יורשים ולקבל החלטות השבה לנכסים בשווי של כ-718 מיליון שח.

הצלחתה הרבה של החברה מתבטאת גם בהגשמת שתי מטרותיה השיוריות על פי החוק: סיוע לניצולי שואה נזקקים באמצעות אותם נכסים פרטיים שלא יימצא להם יורש, ותמיכה בפעילות להנצחת זכר השואה. סה"כ הסיוע שהעבירה החברה לניצולי שואה נזקקים, מתוך מימוש נכסיהם הפרטיים של נספים שלא נמצאו להם יורשים, מסתכם בכמיליארד שח.

במהלך השנים, נתקבלו ביוזמת החברה תיקוני החקיקה אשר אפשרו את הצלחתה חסרת התקדים בקנה מידה בינלאומי בנושא ההשבה. בשנת 2014 יזמה החברה, בשיתוף עם משרד המשפטים, תיקוני חקיקה אשר כללו את קיצור תקופת פעילות החברה בארבע שנים, עד לשנת 2017. מהלך זה הוביל לחסכון של כ-80 מיליון ש"ח שכבר נותב לטובת הגדלת הסיוע לניצולים. התיקונים הנוספים לחוק שאותם קבלה הכנסת בקיץ 2017 מבטיחים את הסדרת המשך הטיפול על-ידי האפוסטרופוס הכללי ושל כונס הנכסים הרשמי, כמפרק.

מציונות לתיקון העוול ההיסטורי

בספרו "מסה ומעש" כותב הנשיא הראשון חיים וייצמן על תהליך קבלת החלטת ממשלת בריטניה את הצהרת בלפור ב-2 בנובמבר 1917 וניסוחיה עד לקבלת נוסח "ההכרזה" (ע' 209): "ממשלת הוד מלכותו מביטה בעין יפה על ייסוד מקלט לאומי (National Homeland) לעם ישראל בארץ ישראל ובמיטב כוחותיה תתאמץ להקל על השגת המטרה הזאת". הקונגרס הציוני העולמי והזמן שבין מלחמות העולם – הוא פרק המפגש שבין הציונות לשואה.

ציונים מכל קהילות אירופה ויותר מכולן מפולין (בה חיו קודם השואה כ-3.3 מיליון יהודים), הקימו אגודות לרכישת נכסים, קנו אדמות בעמק יזרעאל, בחיפה וגם בתל-אביב ובבת-ים, וביתר חלקי הארץ. הם פתחו חשבונות בנק ונענו לקריאת ההסתדרות הציונית העולמית ורכשו מניות של ה-Jewish Colonial Trust, לימים "אוצר התיישבות היהודים", שהקימה והחזיקה במניות בנק אנגלו-פלשתינה, לימים בנק לאומי לישראל. כך הם גם נהו אחר קריאתה של "הכשרת הישוב" להשקיע בעפולה כי "שם תבנה האופרה העברית".

חווה המדינה בנימין זאב הרצל טבע את המוטו לחזון הציוני בספרו "אלטנוילנד" באמירה: "אם תרצו אין זו אגדה". החברה להשבה עשתה הכל כדי שחלומם של אותם ציונים יחזור ליורשיהם החוקיים, ופעלה לא רק בתחושת שליחות עמוקה, אלא כמי שמקיימת צוואה ממש.

הקמתה של החברה הייתה פועל יוצא מועדת החקירה הפרלמנטרית בראשה עמדה ח"כ קולט אביטל. הוועדה ישבה על המדוכה ארבע שנים והמליצה להקים גוף ציבורי, לא ממשלתי, שיטפל בהשבת רכושם הפרטי של הנספים ליורשיהם. תפקידה של החברה, לפי החוק, הוא תיקון עוול היסטורי ארוך שנים, במסגרתו משיבה החברה נכסים בישראל שהיו מוחזקים מעל 70 שנה בידי גורמים שונים. בכללם, האפוסטרופוס הכללי, הקרן הקיימת לישראל, הכשרת הישוב, מינהל (לימים: רשות) מקרקעי ישראל, בנק לאומי ובנקים נוספים – ואף כי הנכסים הם קניין פרטי – לא הושבו, עד לחקיקת החוק, לבעלי הזכויות – יורשיהם החוקיים של נספי השואה.

ממתווה רב שנתי לעמידה ביעדים

החברה פעלה בשנים האחרונות על-פי המתווה הרב שנתי – "תכלית העבודה", קראנו לה. שכן זו באה להקנות לתכנית תכליתיות, עם יעדים ומשימות שהניבו איתור נכסים והשבתם ליורשיהם, כמו גם סיוע לניצולי שואה ותמיכה בארגונים להנצחת זכר השואה ותיעודה. 12,454 בקשות

השבה הוגשו לחברה ו-2,811 בקשות השבה אושרו ליורשים חוקיים. במקרים בהם החקירות ומאמצי האיתור לא הגיעו ליורשים כאלה, החברה מימשה את הנכסים והעבירה את הכספים כסיוע לניצולי שואה נזקקים.

בשנת 2017 הושלמה המשימה הרבה מעבר ליעדים ששורשיהם בוועדת החקירה וענפיהם בהחלטות הדירקטוריון. היקפי ההשבה והסיוע הם במימדים של הישג בינלאומי חסר תקדים, וזאת לאחר רה-ארגון ותוך התייעלות וקיצוץ תקציבי משמעותי. בהתאם לתיקון בהוראות לחוק הנכסים של נספי השואה צומצם תקציב החברה בהדרגה ועמד ב-2017 "על 50% אחוזים מהתקציב השוטף שאושר לשנת 2011...".

תכנית העבודה הרב שנתית – הוכנה על בסיס איסוף נתונים משנות העבודה שקדמו להכנתה (2007-2011), ובניית מודל המאפשר יצירת תחזית לגבי היקף חקירות איתור יורשים ונכסיהם, שיעורי השבה ליורשים – תוך אבחנה בין נכסי כספים לבין נדל"ן, והיקף השחרורים בפועל ליורשים המאותרים. על סמך הנתונים הללו נקבעו הנחות יסוד מושכלות להמשך פעילותה של החברה (החל מ-2012) והוגדרו הדרישות לתיקוני חקיקה, שיאפשרו יישום "תכלית העבודה". מהלך זה יועד להבטיח את האצת ההשבה ליורשים – מחד גיסא, והגדלת הסיוע לניצולי שואה – מאידך גיסא.

כך, בתיקוני החקיקה של שנת 2014 ניתנו לחברה כלים שאיפשרו את קפיצת המדרגה במספר של החלטות ההשבה. ועדת הערר קיבלה סמכות להוצאת צווים בדבר יורשי נספי השואה (להלן: חנ"ש) לנוכח המשוכות הרבות שמעמידים הליכי הירושה הרגילים בהוצאת צווי ירושה לאחר נספי השואה. החוק המתוקן איפשר עליה בקצב ההשבות בסדרי גודל – פי ארבעה במספר החלטות השבה ובסה"כ בהיקף של כ-718 מיליון ₪, ופי עשרה ב"שחרור" ליורשים, בהיקף של כ-412 מיליון ₪.

בשנת 2017 הציגה החברה ביחד עם משרד המשפטים את תיקוני החקיקה המסדירים את סגירתה בצורה מסודרת ושיטתית, וזאת בתחושת הישג הן כלפי יורשי נספי השואה והן עבור ניצולי השואה הנזקקים.

תכלית העבודה – דו"ח סיכום המעשה

מסמך זה, המסכם את פעילות החברה משקף את תוצאות המחקר לאיתור הנכסים, ממנו נגזר איתור היורשים – גם כזה שנעשה ביוזמת החברה ולעיתים איחוד משפחות מכל קצות תבל; השבות – בעקבות פניות לאתר החברה, שבו הייתה הפניה לכ-60,000 נכסים של נספי שואה בישראל, כולל עשרות אלפי מחזיקי תעודות יק"ט; ניהול הנכסים ושחרורם ליורשים שאותרו; שימוש בכלי ניהול כמו גם תביעות משפטיות – הכל תחת מנגנוני פיקוח ממלכתיים וציבוריים, כספיים, ארגוניים ומשפטיים:

- **איתור נכסים** – במשך שנות פעילותה ערכה החברה מחקר היסטורי וארכיוני נרחב לאיתור נכסים של נספי שואה המצויים בישראל וטרם הועברו לניהולה. כך למשל, הוצלבו רשימות

רוכשים היסטוריות שנמצאו בארכיונים שונים עם נתונים ממרשם המקרקעין. בתוך כך אותרו נכסי נדל"ן עזובים וכאלה שתמורתם עדיין בידי גורמים פרטיים, באופן המאלץ את החברה לנקוט בהליכים משפטיים. בנוסף, נערך מחקר לאיתור נכסי כספים וגייבוש הסדרים עם חמשת הבנקים שפעלו בתקופה הרלוונטית.

- **איתור יורשים** – יחודה של החברה במחקר יזום לאיתור יורשי נספי השואה המתגוררים בארץ ובעולם. בחשיבה יצירתית ו"מחוץ לקופסא" הושקעו לילות כימים בחיפוש אחר קרובי משפחה, מדרגות קרבה שונות, על מנת להזמין להגיש בקשת השבה לחברה וכדי לסייע להם להוכיח את קשרי המשפחה לבעלי הנכסים. בשנות פעילותה נערכו כ-3,640 חקירות מסוגים שונים. בתוך כך, הוזמנו אלפי מסמכים מארכיונים שונים באירופה בהם תעודות לידה ונישואין, רישומי גטאות ומחנות השמדה ומסמכים אישיים אחרים. נכסים אשר, על אף מאמצים ניכרים, לא נמצאו להם יורשים, הועברו למסלול מכר על מנת לשמש כסיוע לניצולי השואה הנזקקים.

- **השבה** – החברה נתנה מענה על 12,454 הבקשות שהוגשו לחברה, וזאת באמצעות פרקטיקות מקצועיות רבות ומגוונות, לרבות ביחס לתהליכי חקירה ובדיקה, עיבוי מידע, מדדים לקביעת זהות וזכאות, סוגי החלטות, הליכי ערר ועוד. בעבודת ההשבה שולבו אלמנטים תוצרי החקר ההיסטורי ועבודה פרטנית מול המבקשים אשר פנו לחברה, חלקם הגדול מחו"ל, רובם מבוגרים וחלקם ניצולי שואה. הוכנו בקשות לצווים בדבר חליפיהם של נספי השואה, ובמסגרת זו שורטטו עצי משפחה מרובי ענפים, הקובעים את חלקם היחסי של היורשים בנכס. שווי החלטות ההשבה לנכסי כספים ונדל"ן עומד על כ-511 מיליון ₪.

- **סיוע והנצחה** – החברה העניקה סיוע לניצולי שואה ותמיכה בפעולות הנצחה וחינוך לזכר השואה בהיקף מצטבר של כמיליארד ₪. החברה להעניק את הסיוע לניצולים החל משנת 2008 ועשתה זאת במענקים שהופקדו ישירות בחשבונות הבנק של הניצולים בסכומים שהשתנו משנה לשנה, בהתאם למספר הניצולים ולהחלטת דירקטוריון החברה. סה"כ המענקים שהופקדו ישירות בחשבונות הבנק של הניצולים הסתכמו בכ-759 מיליון ₪. בנוסף, סייעה החברה לניצולים באפיקי סיוע אחרים שכללו בין היתר: שיפוצי דירות, טיפולי שיניים, סיוע נפשי, סיוע ברכישת מזון, הפגת בדידות, פטור מתשלום על תרופות שבסל הבריאות ועוד. סך כל הסיוע באפיקים אלו הסתכם בכ-208 מיליון ₪. יצוין כי הסיוע כלל גם תמיכה בארגונים של ניצולי שואה.

בנושא ההנצחה והחינוך לזכר השואה העניקה החברה כ-27 מיליון ₪, בהמלצת הוועדה המייעצת שכללה אנשי מקצוע ופעלה בהתנדבות, לגופים שהגישו בקשות לתמיכה ועמדו בקריטריונים. התמיכה הוענקה לגופים שערכו ימי עיון, סמינרים, קורסים בנושא השואה, גביית עדויות וצילומי סרטי עדויות של ניצולים, גופים שהפיקו סרטים והצגות, מפגשים עם ניצולי שואה וסיוע לאוכלוסיית מוחלשות במימון מסעות לפולין.

- ניהול נכסים וכספים** – משנת 2007 איגמה החברה נכסים בשווי כולל של כ-2.1 מיליארד ₪, מתוכם כ-840 מיליון ₪ שווי של 679 נכסי נדל"ן וכ-1,120 מיליון ₪ נכסים כספיים שכללו בין היתר תמורות מנדל"ן שנמכר, הכנסות מנדל"ן מניב, פקדונות, חסכונות וני"ע. בנוסף, החזיקה החברה 25,762 מניות אוצר התיישבות היהודים, שהיוו 24.79% מכלל מניות אוה"ה.

נכסי הנדל"ן נוהלו באמצעות חברת נכסי אריאל, במטרה לשמור עליהם במצב מיטבי, לשמור את ערכם ולמקסם את הרווח ליורשים. נכסי הכספים נוהלו באמצעות בתי השקעות מהמובילים בארץ, תוך הקפדה על מדיניות השקעות סולידית במטרה לשמור על הנכסים הכספיים במינימום סיכונים.

עלות הפעלת החברה בכל שנותיה הסתכמה בכ-195 מיליון ₪, החברה פעלה במסגרת התקציב שנקבע בחוק ולא חרגה ממנו בכל שנות פעילותה, תוך יעילות וחסכון מירבי. כח האדם בחברה, שהיווה את המרכיב העיקרי בהוצאות, הורכב ברובו מאקדמאים בתחומים הרלוונטיים לפעילות החברה (עורכי דין, רואי חשבון והיסטוריונים). מסגרות כח האדם והשכר אושרו על ידי רשות החברות הממשלתיות.
- חקיקה** – פעילותה של החברה להשבה שינתה מציאות. המציאות חייבה לתקן את החוק על פיו פועלת החברה – חוק נכסים של נספי השואה – כדי להסיר חסמים שמנעו מהחברה להגשים את מטרותיה. החברה יזמה תיקוני חקיקה בשלושה סבבים: בראשון (2012) נתקבלו רק חלק מהצעותיה של החברה; בשני (2014) אושרו תיקונים פורצי דרך בתחומי ירושת נספי השואה (נוסד מכשיר ה"חנ"ש") ובתחום מימוש נכסים שלא אושרו יורשיהם. התיקון השלישי שיזמה החברה (2017) בא לצורך היערכות לסיום פעילותה ומתן כלים לאפוטרופוס הכללי כדי שישלים את הנדרש. כל התיקונים הוגשו, כהצעות חוק ממשלתיות, בשיתוף פעולה של החברה.
- הליכים משפטיים** – החברה נאלצה להסתייע בבתי המשפט, בעיקר לצורך אכיפת החובה להעביר אליה נכסים של נספי השואה. בתי המשפט קיבלו את מרבית תביעות החברה, מדובר בתביעות רחבות היקף במסגרתן מגישה החברה לבית המשפט ראיות היסטוריות לזכויות הנספים ודורשת, ומקבלת, את המגיע לנספים, עבור יורשיהם. הליכים אלו מצריכים ומניבים פרשנות תקדימית ותכליתית לחוק הנכסים של נספי השואה. בין התביעות בהן הצליחה החברה ניתן למנות את ההליכים שהתנהלו כנגד חברת "נחלת יהודה" וחברת "הכשרת הישוב".
- תקשורת ופניות ציבור** – סעיף 25 לחוק הנכסים מטיל על החברה חובה לפרסם את רשימת הנכסים המתעדכנת פעם בשנה, בישראל ובקרב קהילות יהודים בתפוצות. לקראת חגי תשרי בכל שנה, החברה פרסמה ברחבי העולם את דבר קיום הרשימה, תוך דגש על אזורים גיאוגרפיים בהם מצויות קהילות יהודיות גדולות.

החברה פרסמה באתר האינטרנט שלה את רשימת הנכסים שבניהולה. האתר כולל מידע כללי ומידע שימושי בתחומי הפעילות השונים וכן מערכת לחיפוש נכס לפי שם הנספה, עיר,

ומדינת המוצא. החברה אף העמידה לרשות הציבור מוקד מידע טלפוני דובר עברית, אנגלית ורוסית אשר נתן מענה הן בתחום השבת הנכסים והן בתחום הסיוע לניצולי שואה נזקקים. במהלך שנות פעילות החברה, השיב המוקד לעשרות אלפי פניות בנושאים אלו.

- **פיקוח ציבורי ושקיפות** – בהיותה אמונה על ניהול רכוש נספי השואה, הקפידה החברה לפעול בשקיפות המלאה, כנדרש מגוף מסוג זה. על החברה חלו שבעה מדורי ביקורת בהם מבקר פנים (משרד רו"ח חיצוני), ועדת ביקורת חיצונית המתמנה ע"י הוועדה הממנה בשם המדינה כבעלת מניותיה, רו"ח המבקר את הדוחות הכספיים בהתאם לתקני SOX, אחראי על ניהול סיכונים, מבקר המדינה (כולל נציב תלונות הציבור) וכן ועדת חוקה, חוק ומשפט של הכנסת וועדת הכספים של הכנסת. בנוסף לדוחות הכספיים ולדו"ח השנתי לפי חוק חופש המידע, פרסמה החברה פעמיים בכל שנה דו"ח ייחודי לסקירת פעולותיה כנדרש בסעיף 53 לחוק הנכסים.
- **ועדת הערר** – ועדת הערר, בראשות כב' השופט בדימוס יהושע גרוס, הינה טריבונל שיפוטי עצמאי שמונה מכוח החוק ע"י משרד המשפטים ואינו כפוף לחברה. בוועדה חברים גם ההיסטוריונית פרופ' חנה יבלונקה ועו"ד ליאור להב. ועדת הערר נועדה להיות הגורם המכריע בעררים על החלטות החברה והוצאת הצהרות מוות אחר נספי השואה. על פי תיקון החוק משנת 2014, מכריעה ועדת הערר אף בבקשות לצווים בדבר חליפיהם של נספי השואה.

אוצרות בזוזים או נכסים גנוזים

העיסוק בהיבטים הכלכליים של השואה הוא רגיש, קשה ומורכב. עם זאת, יש לנו כחברה, כעם, כלאום – חובה מוסרית לטפל גם בהיבטים אלה. בנוסף להיות השואה רצח עם שטני, היא גם הייתה שוד האומנות הגדול והנתעב ביותר בהיסטוריה. לצד מכונת ההשמדה, הנאצים הקימו מנגנון שגזל את רכוש היהודים, שדד את כספם, נשל אותם מהונם ובזז את אוצרות התרבות שאספו.

מאז שאני מנהל את החברה נשאלתי לא פעם, מי הם אותם נספים שרכשו נכסים בישראל?

תשובתי אחת: המכנה המשותף נשמע היום כסיסמא, אבל עבורם היו אלה חזון ותקווה, רובם הגדול היו ציונים נלהבים, שנענו לקריאה לרכוש קרקעות וליישב את הארץ, פתחו חשבונות בבנקים בארץ ישראל, קנו מניות והפקידו חסכונות. לאחר המלחמה אף הגיעו לישראל אוצרות תרבות, ספרים וחפצי קודש, כמו גם יצירות אומנות וחפצים שנבזזו על-ידי הנאצים.

על פי הערכת ארגונים בינלאומיים קרוב ל-600 אלף ציורים נבזזו ועוד מאות אלפי פריטי אומנות אחרים. לצערי, מדינת ישראל, המצפה כי מדינות אירופה ובהן גרמניה, אוסטריה וצרפת ואפילו ארצות הברית, רוסיה וקנדה יפעלו ביתר שאת לזיהוי חפצי תרבות בזוזים באוספיהן הלאומיים, אינה פועלת בתחום זה "בביתה" באותה נחישות. "עקרונות וושינגטון" – עקרונות על-פיהם נדרשים מוזיאונים לפעול לאיתור מוצאן של יצירות, במטרה לזהות את בעליהן המקוריים טרם שנבזזו בשואה – אומצו על-ידי 44 מדינות ובתוכן ישראל. אומצו... אך יישומם מתמהמה.

אומנות, פרטי יודאיקה וספרים שהגיעו לישראל אחרי השואה אינם רק נכסי תרבות בעלי ערך כלכלי והיסטורי, אלא הם סימן וזכר לאנשים ולקהילות שהיו ואינם עוד. הם יד זיכרון, אך ללא שם. ללא חקר מוצאות שיבוצע במוזיאונים, לא יזכו הבעלים של אותן יצירות וחפצים להכרה ולזיכרון, שהרי רק חקר חשוב שכזה מאפשר לדעת מי היו הבעלים של היצירות ולהביא לסגירת המעגל.

ביוזמת החברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה נערכו שני פורומים בינלאומיים (ביוני 2014 ובדצמבר 2015) שעסקו בהשבת אוצרות תרבות שנגזלו בשואה ונמצאים בישראל. סטיוארט אייזנשטאט – יועצם של נשיאי ארה"ב קרא אז למדינת ישראל "שלא להביט מהצד ולהוביל את המהלך הזה בעולם כולו".

נאה דורש – נאה מקיים. ישראל צריכה לעשות לפחות מה שהיא תובעת מכל העולם לעשות! על מדינת ישראל לקחת על עצמה את אותה האחריות, כפי שעשתה לגבי רכוש הציונים נספי השואה. עלינו לקדם, בחקיקה מסודרת, את חובת המוזיאונים, הספריות וגופים מסוג זה לפעול על מנת לזהות יצירות וחפצים שנבזזו על ידי הנאצים, אשר הגיעו לישראל והתגלגלו לידיהם. הדבר נכון לגבי יצירות כאלה שהגיעו באופן מרוכז (כמו אוסף ירס"ו הנודע שהגיע ל"בצלאל" ומשם הועבר למוזיאון ישראל); והוא נדרש גם אם היצירות הגיעו למוזיאונים בשנים מאוחרות יותר, על דרך של תרומות, מתנות ורכישות שבוצעו בתום לב.

אסור שהאוצרות הבוזזים יישארו נכסים גנוזים. על המדינה להמשיך, אפוא, בדרך החשובה בה החלה ולהביא ליישום עקרונות ועידת וושינגטון בחקיקה שתחייב את המוזיאונים לבצע חקר מוצאות. יתכבדו המוזיאונים בישראל אם יקצו את המשאבים לאיתור חפצי אומנות ותרבות אשר נבזזו בשואה, בתוך אוספיהם – אלה המוצגים לעיני הציבור ואלה הגנוזים במרתפים!

הישגי האתמול הם אתגרי המחר

בשעת נעילת שערי החברה, כשנחתום את פעילותנו ב-31.12.17 נוכל להגיד בגאווה ובתחושת הישג, תוך הוקרת כל מי שתרם לעבודה ולהצלחה – תהא מדינת ישראל דוגמא ומופת לעולם כולו בהחשת הטיפול בנכסיהם של נספי השואה והשבתם ליורשיהם החוקיים, תיקון העוול, ועשיית צדק היסטורי.

"הישגי האתמול הם אתגרי המחר" – חזרנו ושנינו בעקביות מדי שנה וחפשנו כלים למיצוי שליחותנו. המנגנון המיוחד של צווי החנ"ש – החלטות ועדת הערר הקובעות מי הם "חליפיו של נספה השואה" הביא למפנה משמעותי בתחום השבת נכסי נספי השואה ליורשיהם.

כאמור, החברה פעלה גם בשני היעדים השיוריים הקבועים בחוק – בסיוע לניצולי שואה ובהנצחת זכר השואה. מסמך זה נפתח במילים "פתח לנו שער בעת נעילת שער". כל שנות פעילותנו "פְתַבְנו לחיים" (בתפילה נאמר "פְתַבְנו לחיים") – לזכות יורשי נספי השואה ולמען ניצולי השואה. המאבק המשפטי של החברה, שתבעה מ"אוצר התיישבות היהודים" להבטיח את שוויון האמיתי של אחזקות

החברה להשבה, היה אקורד סיום שהיטיב עם ניצולי השואה בסכום של כ-253 מיליון ₪, כ-105 מיליון ₪ יותר משווי מניות אוה"ה!

תמצית הישגי החברה – המפורטים בשערו האחורי של מסמך זה – לא משקפים את תהליך העברת ה"לפיד" (לא מקל ולא שרביט), וגם לא את האחריות להשלמת המלאכה, המועברת לאפוטרופוס הכללי ולכונס הנכסים הרשמי. על מוסדות המדינה כולם להשלים גם את חלקם בהקניית לקחי השואה לדורות הבאים.

פתחנו בציטוט בחלק המוכר ב"הצהרת בלפור" – אבל כמדינה וכעם לא נעצום עין גם מול המשכו של הפסוק המדבר על בניית הבית הלאומי לעם היהודי בארץ ישראל, וכך נאמר: "אך בתנאי ברור ומפורש, שלא ייעשה שום דבר העלול להזיק לזכויותיהן האזרחיות והדתיות של הכנסיות הבלתי יהודיות אשר בארץ ישראל, או לזכויותיהם ומעמדם המדיני של היהודים באיזו ארץ אחרת".

חברת ועדת הערר הפרופ' חנה יבלונקה, היסטוריונית בכירה ולשעבר יו"ר ועדת מקצוע ההיסטוריה של משרד החינוך, חוזרת ומדגישה כי לימוד פשעי השואה הוא אך היבט אחד בתהליך החינוכי. הוא אינו יכול לעמוד לעצמו ללא הטמעתה במערכת החינוך של ההבנה אודות שבריריותה של הדמוקרטיה והחובה האזרחית לפקוח עין, לא להתקרנף ולעמוד יום יום על משמר קיומה. דמוקרטיה, אינה נגמרת יום אחד היא נשחקת לאיטה. לא פחות חשובה בהוראת השואה, לדעתה, היא ההדגשה על רוח האדם. זו הנשענת מחד – על דברי הלל הזקן "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך ואיך זיל גמור" ומאידך – על לימוד מעשיהם של ניצולי השואה "ביום שאחרי". אלו מלמדים על עוצמת הרוח האנושית – לקום משאול תחתיות, להאמין באדם, לבנות ולהיבנות.

כמי שסוגר את מעגל העשייה של החברה בתחושת הצלחה רבתי אני מרשה לעצמי להיתלות באילן גדול ולהזכיר את מאמרו של הרצל שפותח ב"אם תרצו אין זו אגדה" ...ומסתיים באמירה: "... ואם לא תרצו, כל אשר סיפרתי לכם אגדה הוא ואגדה יוסיף להיות". אני תקווה כי מלאכתה של החברה להשבה לתיקון העוול ההיסטורי יכנס, ולו גם כהערת שוליים, בפרק הכואב ביותר של ההיסטוריה של העם היהודי; פרק שבוודאי יהפוך ביום מן הימים להגדה שתעבור מדור לדור – "הגדת השואה", שתהא נדבך בדברי ימיו של העם היהודי כולו.

ההנהלה מוקירה לדירקטוריון תודה על תרומתו בתהליכי קבלת ההחלטות ושיתוף פעולה בקידום השגת יעדי החברה, כקבוע בחוק. תודתנו לוועדת הביקורת שהייתה לנו כעין בוחנת, והוקרתנו לוועדה הממנה על תמיכה וגיבוי. ותודה להנהלת החברה ולעובדיה כולם על השקידה והמסירות.

בהוקרה ובברכה,

ד"ר ישראל פלג

מנכ"ל החברה לאיתור ולהשבת

נכסים של נספי השואה

רקע היסטורי

כבר בשלהי המאה ה-19 וראשית המאה ה-20, ובהמשך בהשראת "הצהרת בלפור", רכשו יהודים מאירופה ומאמריקה נכסי נדל"ן (קרקעות, בתים ודירות) בארץ ישראל, הפקידו כספים בבנקים מקומיים ורכשו ניירות ערך לצורך השקעה בארץ ישראל ובמפעל הציוני. לרשות המשקיעים בנדל"ן או בפנינסים עמדו שורה של חברות יהודיות ציוניות שחסכו מהם את הצורך להגיע לארץ. כאלה היו חברת "הכשרת הישוב", שהוקמה על ידי ההסתדרות הציונית בשנת 1908, חברת "האחווה" שהוקמה במקומות רבים ברחבי העולם היהודי מאז ראשית המאה ה-20, חברת "קהילת ציון אמריקאית – קצ"א" שהוקמה בארה"ב ערב מלחמת העולם הראשונה וכן "משק", "הכשרת מפרץ חיפה", "רסקו" וחברות נוספות.

גם השקעות בבנק הציוני אנגלו-פלשתינה בע"מ (לימים בנק לאומי) ובבנקים אחרים בארץ ישראל יכלו להיעשות בהעברות בנקאיות מחו"ל. חלק מההשקעות נעשו ישירות בידי המשקיעים בביקוריהם בארץ ישראל או באמצעות מיפוי כוח. אחת מההשקעות הגדולות ביותר בקנה המידה של אותם ימים החלה בשנת 1899. מאות אלפי יהודים מרחבי העולם השתתפו אז ברכישת מניות בבנק שהקים תאודור הרצל, "בנק אוצר התיישבות היהודים" (יק"ט), שאמור היה לעסוק בין היתר בפיתוח ארץ ישראל ובהכשרתה להתיישבות יהודים.

המניעים להשקעה בארץ ישראל היו מגוונים. היו שפעלו ממניעים אידיאולוגיים-ציוניים ומצאו במעשה הציוני פיצוי על הפער בין התשואה שקיבלו כאן לבין התשואה שיכלה להניב השקעה דומה בארצות מוצאם. אחרים ביקשו להשקיע בארץ ישראל מתוך כוונה להכשיר את עלייתם ארצה בעתיד. חלק מההעברות הכספיות היו קשורות בצורך להוכיח לבריטים בעלות על הון מסוים בארץ, שכן היה זה אחד מהתנאים למתן אשרת עלייה לארץ ישראל. בשנות ה-30 של המאה ה-20 רבות מההשקעות ההון הפרטי בארץ ישראל (כמו גם בשווייץ, במערב אירופה, בארצות הברית ובקנדה) נעשו מתוך רצון למלט את ההון ואת הרכוש היהודי מן הסכנה שנשקפה לו לאחר עלייתם של הנאצים לשלטון.

בפרוץ מלחמת העולם השנייה, בספטמבר 1939, פרסמה ממשלת המנדט את "פקודת הסחר עם האויב". הפקודה, שדומה לה נחקקה כבר במלחמת העולם הראשונה, נועדה בין היתר למנוע מגרמניה ומבנות בריתה להסתייע בהון וברכוש של נתיניה ושל נתיני הארצות שכבשה (פולין לדוגמה) המצויים בארץ ישראל. כמו כן, נועדה הפקודה למנוע את השימוש ברכוש זה על חשבון הפיצויים שגרמניה חבה בגין המלחמה שפתחה והנזקים שגרמה לבנות הברית. הפקודה, שהוסיפה להיות תקפה עד תום המנדט (ולא בוטלה עד היום), ציוותה להעביר לבעלותו של "הממונה על רכוש האויב" בממשלת המנדט – תפקיד ממשלתי שהוגדר בפקודה זו – את כל הרכוש בארץ שהיה שייך לאזרחי גרמניה שישבו בגרמניה, ומדינות שנכבשו על-ידה. לעניין הפקודה הוגדרו יהודי גרמניה וכן יהודי הארצות שכבשה בתור "אויבים" ורכושם בנדל"ן, בכסף, בניירות ערך וכדומה החל לעבור לבעלותו של הממונה על רכוש האויב, ולמעשה לקניינה של ממשלת המנדט.

בהתאם לפקודה העבירו הבנקים בארץ ישראל את פיקדונותיהם של היהודים שחיו תחת השלטון הנאצי לממונה על רכוש האויב, וציינו את הדבר בחשבונותיהם של המפקידים. אותה פעולה ננקטה גם בנוגע לנכסי הנדל"ן של ה"אויבים", שנרשמו בלשכות רשם המקרקעין (הטאבו) על שם הממונה על רכוש האויב.

לימים הוברר שרבים מבעלי הרכוש בארץ שישבו בגרמניה ובארצות הכיבוש נספו בשואה – הם ובני משפחותיהם. כך נותר בידי הממונה על רכוש האויב רכוש רב של יהודים שלא ניתן היה להשיבו באותה עת לבעלי החוקיים. מסיבות שונות, לא כל הרכוש (בנדל"ן ובכספים) בארץ שהיה בבעלותם של יהודים שנספו בשואה אכן הועבר עד קום המדינה לממונה על רכוש האויב. בבנקים המקומיים הוסיפו להתנהל חשבונות של יהודי מדינות אירופה שלא נתפסו לא בידי הממונה (קצתם היו בפיקוחו אבל לא הוקנו לו) ולא בידי האפוטרופוס הכללי.

האפוטרופוס הכללי המנדטורי (1944) הופקד על שמירת הרכוש שבעליו הוגדרו כנעדרים. חשוב לציין כי גורמים פרטיים לא העבירו את הנכסים לממונה הבריטי, או לאפוטרופוס הכללי, אלא החזיקו והמשיכו להחזיק בו. למשל, באי כוח של יהודים בפולין שהחזיקו עבור הבעלים מגרשים ובתים בארץ ישראל. הממסד הציוני ובראש ובראשונה הקרן הקיימת לישראל, שנרתעה מהעברת רכוש נדל"ני לממונה על רכוש האויב ולידיים בריטיות, מחשש שיימסר בסופו של דבר לידיהם של ערבים, עקפה את פקודת הסחר עם האויב תוך שימוש בפקודות בריטיות משנות ה-20.

לקראת תום המנדט היה לממשל הבריטי אינטרס ברור להוון נכסי נדל"ן כדי להעביר את תמורתם לאנגליה, כפי שנעשה הדבר ביחס לכספים. ערב תום המנדט הועברו כמעט כל כספי הממונה ללונדון כדי לשמש את אנגליה לפיצויים על פי הסכם שנחתם בין המעצמות בפריס בשנת 1946. לאחר שהוקמה מדינת ישראל, מחתה ממשלת ישראל הצעירה על העברתו של רכוש נספי השואה היהודים לאנגליה. אכן חלק מהכספים הוחזרו במסגרת אמנה בין ישראל לאנגליה שנחתמה במרץ 1950.

הכספים שהוחזרו הועברו לידיו של "הממונה הישראלי על רכוש האויב" שירש מתוקף "פקודת הסחר עם האויב" מ-1939 (שלא בוטלה עד היום) את מקומו של "הממונה הבריטי על רכוש האויב". זו הייתה פונקציה שפעלה כמחלקה במסגרת אגף הנכסים במשרד האוצר (להבדיל מהאפוטרופוס הכללי הפועל במסגרת משרד המשפטים). לימים, בשנת 1960, אוחד אגף הנכסים עם מנהל מקרקעי ישראל שהוקם באותה עת, אך פונקציית הממונה על רכוש האויב מעולם לא בוטלה. כיום מחזיק בה החשב הכללי באוצר. בסוף שנות ה-60 החליטה ממשלת ישראל להעביר את ניהולו של הרכוש שבידי הממונה על רכוש האויב לידיו של האפוטרופוס הכללי (ללא ביטול פונקציית הממונה וללא ביטול הפקודה) ולהחיל על רכוש זה את סעיפי פקודת האפוטרופוס הכללי מ-1944.

במשך השנים המשיך הממונה הישראלי על רכוש האויב להחזיק בנדל"ן ובכספים שברובם היו שייכים לקורבנות השואה. אמנם עם הקמת המדינה ובשנים הראשונות לקיומה שיחרר הממונה רכוש בערכים נומינליים לעולים חדשים שהגיעו מאירופה והוכיחו את זכאותם כבעליו או כיורשי הבעלים, אך רכוש רב נותר בידיו ולא הושב.

בד בבד עם פעילותו של הממונה על רכוש האויב בתחום ניהול רכושם של יהודים נעדרים, החל האפוטרופוס הכללי בעבודה לתפיסת רכוש כזה שלא נתפס על ידי הממונה. בנובמבר 1949 כבר ציין האפוטרופוס כי "תחת הנהלתי נמצא רכוש ניכר של יהודים שהשקיעו את כספם בארץ ונספו בזמן מלחמת העולם השנייה". כך הצטבר והלך גם בידיו של האפוטרופוס רכוש נעדרים על רקע השואה, ועקב כך, ולנוכח הירידה המשמעותית בהיקף פעילותו של הממונה בשנות ה-60, החליטה הממשלה לרכז את ניהול כלל הנכסים בידי האפוטרופוס הכללי. ב-1969 הועברו אלפי התיקים שנוהלו בידי הממונה לאפוטרופוס והצטרפו לתיקים הרבים האחרים שכבר היו בטיפולו.

ועדת החקירה הפרלמנטרית

ב-15 בפברואר 2000, ביוזמת חברת הכנסת דאז קולט אביטל, החליטה הכנסת להקים ועדת חקירה פרלמנטרית בעניין רכוש קורבנות השואה. חברת הכנסת קולט אביטל מונתה לעמוד בראשה, ואילו עורך הדין צבי ברק, שצבר ניסיון במאבק הסוכנות כנגד הבנקים השווייצרים סביב רכוש נספי שואה, ופרופ' יוסי כץ מונו לשמש כיועצי הוועדה. הוועדה פעלה במשך ארבע שנים, במהלך הכנסת ה-15 והכנסת ה-16, עד שפורקה בתחילת 2005 בידי יושב ראש הכנסת דאז, ראובן ריבלין, במסגרת מדיניותו להביא לביטולן של ועדות חקירה ולמזגן בתוך ועדות הקבע של הכנסת.

מרבית הפרוטוקולים של דיוניה הרבים והנוקבים של הוועדה התפרסמו באתר האינטרנט של הכנסת. היא שמעה עדויות מפי רבים, וביניהם האפוטרופוס הכללי, ראשי הקרן הקיימת לישראל, ראשי הבנקים, המפקח על הבנקים, שר המשפטים, החשב הכללי, ראשי מנהל מקרקעי ישראל ועוד. במהלך עבודתה פרסמה הוועדה שני דו"חות ביניים ודו"ח מסכם בעניין פיקדונות המצויים בבנקים בישראל. הדו"ח המסכם, שהתפרסם בדצמבר 2004, היה למעשה אקורד הסיום של עבודת הוועדה.

ועדת החקירה הסתייעה בשתי תת-ועדות מייעצות: האחת התמקדה ברכוש המצוי בבנקים -לאומי, הפועלים, מזרחי, מרכנתיל ודיסקונט; והאחרת עסקה ברכוש המוחזק בידי גופי נדל"ן וגופים לא בנקאיים ובמרכזם האפוטרופוס הכללי. עבודתה של התת-ועדה הראשונה התאפשרה לאחר שהבנקים הנ"ל חתמו על הסכם מיוחד שבו הביעו את נכונותם להיבדק על ידי רואי חשבון חיצוניים מטעם הכנסת ואת הסכמתם לממן את עלות בדיקה זו.

על פי ממצאי תת-הוועדה ותחשיביה, חבות המדינה על פי שיטת השערוך הראשונה הסתכמה חבות המדינה בכ-587 מיליון שקל וחבות הבנקים בכ-323 מיליון ש"ח. על פי שיטת השערוך השנייה הסתכמה בכ-101 מיליון שקל וחבות הבנקים בכ-37 מיליון ש"ח. יודגש כי תת-הוועדה לא עסקה כלל בסוגיית מניות הבנקים וסיכויי הימצאותן בבעלות קורבנות השואה. כנספה לעבודת תת-הוועדה פורסמה באתר הכנסת רשימה של כ-9,000 שמות של בעלי חשבונות בנק אשר היה חשד כי היו קורבנות השואה.

תת-הוועדה השנייה הוקמה רק כשנה לאחר הקמתה של הראשונה. חמישה גופים הביעו את הסכמתם להיבדק על-ידה: האפוטרופוס הכללי, מנהל מקרקעי ישראל, קרן קימת לישראל, הסוכנות היהודית וקרן היסוד. גופים אחרים שביקשה תת-הוועדה לבדוק הערימו קשיים ולא חתמו על הסכמתם. קושי נוסף שבו נתקלה תת-הוועדה היה אי יכולתם של הגופים שהסכימו להיבדק (למעט קק"ל) לתקצב את עבודתה. פעילות תת-הוועדה הייתה מוגבלת. היא קיימה מספר קטן של ישיבות עבודה, שכללו בין היתר פגישות עם האפוטרופוס הכללי ועם קק"ל. עם התפרקותה של מליאת ועדת החקירה, בתחילת 2005, פורקה רשמית אף היא בטרם מיצתה את עבודתה.

חוק הנכסים והקמת החברה

במחצית הראשונה של שנת 2003, לאחר כינונה של הכנסת ה-16 ומינויה של הממשלה החדשה, פעל שר המשפטים דאז, יוסף לפיד, להקמתו של גוף יישומי שיוציא לפועל את ממצאי ועדת החקירה הפרלמנטרית בראשותה של קולט אביטל, שבמהלך הכנסת ה-15 הוא עצמו נמנה עם חבריה. כדי להקים גוף כזה היה צורך בחקיקתו מטעם הממשלה של חוק מיוחד. ב-6 בדצמבר 2004 הונחה על שולחן הכנסת "הצעת חוק נכסים של נספי השואה (השבה ליורשים והקדשה למטרות סיוע והנצחה)", התשס"ה-2004". בהכנת החוק לקריאה שנייה ושלישית היה מעורב "פורום הארגונים של ניצולי השואה" שאיגד את מרבית ארגוני הניצולים בישראל. הפורום הוקם בסוף שנת 2004, בין היתר במטרה לקדם את ענייני ניצולי השואה במסגרת החוק החדש ולייצג אותם במסגרות השונות הקשורות ביישומו.

החוק אושר בקריאה ראשונה בפברואר 2005, ורק ב-21 בדצמבר 2005 – ערב פיזור הכנסת ה-16, אושר סופית. החוק החדש הורה על הקמת חברה שתפקידה יהיה לאתר רכוש של נספי שואה המצוי בישראל וכן לאתר את יורשיהם. על פי החוק, רכוש שלא יאותרו יורשיו יועבר למטרות סיוע לניצולי השואה החיים בישראל, ובעדיפות שנייה יוקדש למטרות חינוך והנצחת זכר השואה. ב-30 באוגוסט 2006 נרשמה החברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה בע"מ אצל רשם החברות.

מהות הפעילות של החברה מושתתת על עשיית צדק עם בעלי הנכסים שנספו בשואה באמצעות איתור הנכסים והשבתם ליורשים החוקיים. נכסים שלא נמצאו להם יורש מועברים למטרות סיוע לניצולי שואה נזקקים, למוסדות חינוך ולמטרות הנצחת זכר השואה תוך מתן עדיפות ברורה לסיוע לניצולים.

במסגרת תפקידה הוסמכה החברה לאתר את כל הנכסים המצויים בישראל בלבד שיש יסוד מוצק להניח כי בעליהם נספו בשואה. החברה לאיתור ולהשבת נכסי נספי השואה מחויבת למשימות הבאות:

- איתור נכסים של נספי השואה בתחומי ישראל והעברתם לחברה לשם ניהולם בהתאם לחוק, תוך שימוש בכלל סמכויות החקירה והבדיקה שניתנו לה.
 - פעילות יזומה ועצמאית להשגת מידע על נכסים שהיו שייכים לנספי השואה ועל בעלי הזכויות האחרונים בהם ואיתור היורשים ובעלי הזכויות האחרים בנכסים אלה.
 - השבת נכסי הנספים בשואה או שוויים ההוגן למי שזכאי להם, בהתאם להוראות החוק.
 - סיוע לניצולי שואה בתחומי הרפואה, הסיעוד והרווחה, תמיכה נפשית וכלכלית בהם ותמיכה במוסדות ובגופים שמטרתם סיוע לניצולי שואה.
 - תמיכה במוסדות, גופים, פעילויות ויוזמות שמטרותיהם הנצחה, תיעוד, חינוך והסברה של השואה והנחלת מורשת הזיכרון לדורות הבאים למען הנצחת זכרם של הנספים.
- החברה פעלה על פי חוק וכנגזר מהחלטות הדירקטוריון בנאמנות לרוח החוק ולשונו.

מבנה החברה ותקציבה

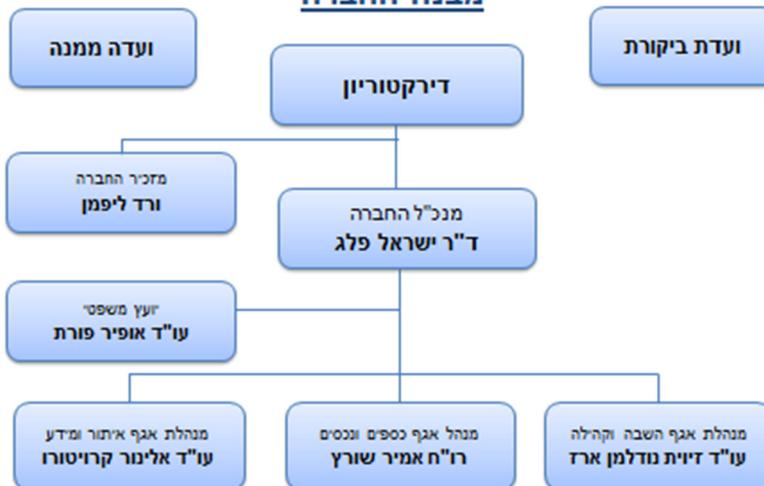
החברה הינה יצרן מיוחד של החוק, שאף הוגדרה בחוק ועל ידי רשות החברות הממשלתיות כחברה לא ממשלתית, חלות עליה חלק מהוראות חוק החברות הממשלתיות. במסגרת זו מבנה החברה, התקנים ומסגרות השכר נקבעו בתיאום עם רשות החברות הממשלתיות. החברה פעלה בתחילה במבנה של 4 אגפים – אגף איתור נכסים ויורשים, אגף השבה ופניות ציבור, אגף מערכות מידע וטכנולוגיות, אגף כספים ונכסים ומחלקת סיוע לניצולים – כאשר הייעוץ המשפטי ניתן על ידי עו"ד חיצוני.

החברה הגיעה בשיאה לכ-60 תקני עבודה, אותם איישו כ-65 עובדים (חלקם במשרה חלקית). מרבית עובדי החברה הינם אקדמאים בעלי השכלה בתחומים התואמים את אופי עבודת החברה ובהם עורכי דין המתמחים בתחום הליטיגציה, דיני המשפחה ונדל"ן, רואי חשבון וכלכלנים וכמובן עובדים בעלי רקע במחקר היסטורי ובעבודה ארכיונית וכן במגוון תחומים נוספים.

בשנת 2011 הוחלט על העסקת יועץ משפטי פנימי, שיעמוד בראש מחלקה משפטית, מהלך זה חסך לחברה מיליוני ש"ח והביא גם ליעול תוצרי הייעוץ המשפטי. מהלך דומה נעשה עם הקמתה של מחלקת איתור נכסים, שהחליפה את הצורך בשימוש בחברות חיצוניות לצורך איתור נכסי נדל"ן.

בשנת 2012 החליט ד"ר ישראל פלג, עם מינויו לתפקיד מנכ"ל החברה, ובתמיכת ועדת מנהל וכח אדם של הדירקטוריון, על בחינת מבנה החברה וביצוע רה ארגון. במסגרת הרה ארגון הוחלט על איחוד אגפי האיתור ומערכות מידע והקמת חטיבת מידע שתרכז את פעולות אגף המידע שאוחד; שינוי שמו של אגף ההשבה ופניות הציבור לאגף השבה וקהילה על מנת שישקף נאמנה את עבודתו מול קהילת יורשי נספי השואה; הוקמה מחלקת ליווי יורשים במטרה להאיץ את הליך שחרור הנכסים ליורשים. במקביל, אויש מחדש תפקיד מנהל אגף הכספים והנכסים והוכפפו לניהולו חטיבת הכספים ומשאבי אנוש, חטיבת ניהול נכסים ומחלקת שחרור נכסים. מחלקת הסיוע הפכה לחטיבת הסיוע והנצחה. רה-הארגון קיבל את אישור רשות החברות הממשלתיות.

מבנה החברה

תקציב החברה נקבע בהתאם לסעיף 54 לחוק הנכסים, לפיו תקציב החברה נקבע בכל שנה על ידי דירקטוריון החברה ומאושר על ידי הוועדה הממנה. היקף התקציב עמד על עד 2% משווי הנכסים המצויים בידי החברה בסוף שנת התקציב הקודמת. במסגרת תיקוני החקיקה שאושרו ביולי 2012, נקבע כי תקציב החברה יפחת החל משנת 2015 ויעמוד בשנים 2015, 2016 ו-2017 על 80%, 65% ו-50% (בהתאמה) מתקציב 2011, כשהוא מותאם לשיעור עליית המדד. עלות הפעלת החברה הסתכמה ב-10 שנות פעילותה בכ-195 מיליון ₪, יצוין:

- לאורך כל שנות פעילותיה החברה פעלה ביעילות בהקפדה על המסגרת התקציבית המאושרת, בשנת 2014, בהתאם לחוות דעת משפטית, כמפורט בדוחות הכספיים לאותה השנה מימנה החברה את תקציבה מעודפי תקציב משנים קודמות בגובה של כ-9.3 מיליון ₪.
- בשנתיים הראשונה לפעילותה, מאוגוסט 2006 ועד יוני 2008, קיבלה החברה סיוע מהמדינה של כ-20 מיליון ₪ לצורך תחילת פעילות החברה.
- החברה המליצה ביוזמתה ובתיאום עם משרד המשפטים, על קיצור אורך חייה של החברה ב-4 שנים. קיצור הפעילות אושר במסגרת תיקוני החקיקה במרץ 2014, והביא לחסכון של עשרות מיליוני ₪ בתקציב החברה, סכום שהועבר כסיוע לניצולי שואה נזקקים.

תקציב החברה לפי שנים:

תקציב במיליוני ₪	השנה
4.00	2006
12.00	2007
12.54	2008
20.95	2009
20.68	2010
20.32	2011
21.46	2012
21.66	2013
19.75	2014
17.25	2015
14.00	2016
10.90	2017
195.51	סה"כ

תקציב החברה, הפעילות הפיננסית ושכר העובדים של החברה נוהל ופוקח באופן שוטף בחטיבת הכספים, שהייתה אחראית גם על עריכת הדוחות הכספיים השנתיים, והעברת הדיווחים השוטפים לרשויות השונות כנדרש על פי החוק.

הדוחות הכספיים השנתיים בוקרו לאורך כל שנות פעילות החברה על ידי משרד רואי החשבון פאהן – קנה ושות', אושרו בדירקטוריון החברה והועברו לרשות החברות הממשלתיות בהתאם ללוחות הזמנים שנקבעו. דוחות החברה נכללו בפרק נפרד בדיווח של רשות החברות הממשלתיות תחת הכותרת "חברה לא ממשלתית", כביטוי המשקף את מעמד המשפטי המיוחד של החברה.

מוסדות החברה

ועדה ממנה

הגם שמניות החברה הינן בבעלות המדינה, בהתאם לסעיף 43 לחוק הנכסים, המדינה אינה שולטת בפעילות החברה או מדיניותה וזאת נעשה בידי הוועדה הממנה, שהוקמה מכח סעיף 45 לחוק הנכסים.

בהתאם לחוק כיהנו בוועדה הממנה, לאורך השנים, שופט מחוזי בדימוס כיו"ר הוועדה ושלושה נציגי ציבור שמונו בהתייעצות עם שר המשפטים ופרומו הארגונים של ניצולי השואה, כאשר שני חברי הוועדה לפחות הינם בעלי ידע בתחום פעילותה של החברה ונציג ציבור אחד לפחות הינו בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.

הוועדה פעלה על פי החוק במקום שר ממנה והפעילה את סמכויות האסיפה הכללית של החברה וזכויות בעלי מניות החברה. בהתאם לחוק, מינתה הוועדה הממנה לאורך השנים את חברי דירקטוריון החברה, לאחר שקיבלה את המלצות פרומו הארגונים של ניצולי השואה או המלצות שר המשפטים ואת חברי וועדת הביקורת. הוועדה אישרה אף את מינוי מנכ"ל החברה.

בכל שנה דנה הוועדה הממנה ואישרה את תכנית העבודה ותקציב החברה וקיימה דיון מעמיק בדו"חות הכספיים ודו"ח הדירקטוריון שהוגש על ידי דירקטוריון החברה.

דירקטוריון

בהתאם לסעיף 51 לחוק הנכסים, חברי הדירקטוריון מונו על ידי הוועדה הממנה – 2/3 בהמלצת פרומו הארגונים של ניצולי השואה ו-1/3 בהמלצת שר המשפטים. כהונת חברי הדירקטוריון אף אושרה על ידי הוועדה לאישור מנויים ברשות החברות הממשלתיות. הדירקטוריון מתווה את מדיניות החברה להשגת מטרותיה כפי שהוגדרו בחוק הנכסים. חברי הדירקטוריון, מרביתם ניצולי שואה בעצמם, מילאו את תפקידם מתוך תחושת שליחות חברתית עמוקה.

לאורך שנות פעילותה של החברה התווה הדירקטוריון את מדיניות החברה בתחומי פעילותה השונים, וביצע מעקב אחר הגשמת מדיניות זו. לשם כך מינה דירקטוריון את מנכ"ל החברה, כשהמנכ"ל המכהן, ד"ר ישראל פלג נכנס לתפקידו ב-1.1.2012, ואישר את מינויים של בעלי התפקידים הבכירים בחברה. בין היתר החליט הדירקטוריון במרץ 2011 להפסיק את העסקת היועץ המשפטי החיצוני, ולמנות יועץ משפטי פנימי לחברה.

דירקטוריון החברה עבד בשיתוף פעולה עם המנכ"ל והנהלת החברה, קבע את תקציב החברה, אישר את תקן עובדי החברה ואישר את תוכניות העבודה שהוגשו על ידי הנהלת החברה. כחלק מהפיקוח והבקרה על פעילות החברה קיבל הדירקטוריון דיווחים שוטפים ממנכ"ל החברה על הניצול התקציבי ועמידת החברה ביעדים שנקבעו לאותה שנה בתוכנית העבודה. בתחילת כל שנה

דן ואישר הדירקטוריון את הדוחות הכספיים של השנה הקודמת, ולאחר אישורם הביאה ההנהלה את הדוחות בפני הוועדה הממנה ביושבה כאסיפה כללית.

בין הנושאים המהותיים בהם דן והחליט דירקטוריון החברה במהלך שנות פעילותה היה נושא הסיוע לניצולי שואה נזקקים. בכל שנה, בהתאם לדיווחי ההנהלה על הכספים הפנויים שבידי החברה לטובת הסיוע, קבע הדירקטוריון את התקציב שיוקצה כסיוע לניצולי שואה נזקקים, את אפיקי הסיוע, הקריטריונים והמבחנים למתן הסיוע לניצולי שואה נזקקים, לארגוני הניצולים ולפרויקטים להנצחה וחינוך לזכר השואה.

הדירקטוריון הסמיך את ההנהלה לקבוע נהלי עבודה שעודכנו מעת לעת.

הדירקטוריון ליווה את פעילותה של הנהלת החברה מול משרד המשפטים בכדי להביא לחקיקת התיקונים הדרושים לחברה. עיקרי התיקונים היו הקלת הליכי הירושה אחר נספה שואה לשם שחרור נכסים ליורשים, ומימוש נכסי נדל"ן לצורך העברת כספים לסיוע לניצולי שואה נזקקים. לקראת סיום פעילותה של החברה אישר הדירקטוריון את תיקוני חקיקה לצורך הסדרת העברת הטיפול בנושאים בהם מטפלת החברה לאפטרופוס הכללי ולמפרק החברה.

במסגרת עבודתו השוטפת של הדירקטוריון הובאו לאישורו לאורך השנים הסכמים שהחברה חתמה עם מחזיקי נכסי נספים, בין היתר ההסכמים עם בנק לאומי, בנק דיסקונט, בנק הפועלים, בנק מרכנתיל, בנק מזרחי, קרן קיימת לישראל והימנותא.

כמו כן אישר בהמלצת הנהלת החברה הגשת תביעות משפטיות, לדוגמה נגד חברת אוצר התיישבות היהודים וחברת הכשרת הישוב וכן הסכמי פשרות בהליכים משפטיים, העיקרי שבהם היה בתביעה נגד חברת אוצר התיישבות היהודים.

הדירקטוריון נתן תשומת לב מיוחדת לנושא ניהול הסיכונים בחברה, ודן בהרחבה בדו"ח ניהול הסיכונים של החברה באופן קבוע כל חצי שנה, וכן בהתאם לצורך ועל פי הדיווחים השוטפים בנושא. כמו כן הקפיד הדירקטוריון לקבל דיווח מפורט על היערכות החברה לשעת חירום, מינה ממונה על ניהול סיכונים והיערכות לשעת חירום וקבע כי התהליך החיוני להמשך פעילות במצב חירום הינו מתן הסיוע אישי ישיר לניצולי שואה נזקקים. הדירקטוריון קיבל דיווח על הכנה ויישומה של תוכנית היערכות לשעת חירום לרבות דיווחים על תרגילי פתע שבוצעו באתר החלופי.

בתחילת שנת 2013 הגיש מנכ"ל החברה ד"ר ישראל פלג לדירקטוריון החברה מסמך, שהוכן בשיתוף עם הנהלת החברה: "מתכלית עבודה למתווה רב שנתי לעבודת החברה". לאחר דיון מעמיק בהשלכות רבות ההיקף של המסמך, אישר הדירקטוריון את המסמך ואת הפעולות הנגזרות ממנו, כולל ההשלכות הארגוניות, פיננסיות ורגולטוריות שנדרשו על מנת לפעול לפיו, בין היתר בקידום תיקוני החקיקה לסיום פעילותה של החברה מוקדם מהקבוע בחוק.

עם קבלת תיקוני החקיקה במרץ 2014 וקביעת מועד סיום פעילות החברה ל-31.12.2017 ליווה הדירקטוריון את היערכות החברה לסגירתה, בין היתר בכל הקשור לתיקוני חקיקה ותאום עם

האפוטרופוס הכללי. במסגרת זו פעל הדירקטוריון לקידום מציאת פתרון להמשך מתן התמיכה והסיוע לניצולי השואה הנזקקים ולהנצחה וחינוך לזכר השואה לאחר סיום פעילותה של החברה.

לצורך ייעול עבודתו הקים הדירקטוריון וועדות משנה קבועות: וועדת כספים והשקעות, ועדת מנהל וכח אדם, ועדת איתור נכסים ויורשים, ועדת השבה וקהילה, ועדת סיוע, ועדת קשרי חוץ ופניות הציבור וועדות אד הוק: וועדת איתור מנכ"ל, ועדת איתור חברים לוועדה המייעצת, ועדה מיוחדת לליווי דרישות החברה מהבנקים, ועדת ניהול (פעלה בחודשים מאי – יולי 2009 לנוכח עיכוב באותה עת בהליך מינוי מנכ"ל). וועדות הדירקטוריון ליוו תהליכים מהותיים וחשובים בחברה:

ועדת מינהל וכח אדם דנה והמליצה לדירקטוריון החברה בכל הקשור למצבת כח האדם בחברה, ליוותה הליכי שינוי מבניים שנעשו בחברה במהלך שנת 2011 ובמהלך שנת 2012, דנה והמליצה לדירקטוריון החברה בכל הנושאים הקשורים לשכר, תנאים סוציאליים ותנאי עבודה של העובדים הבכירים בחברה וכן את מדיניות השכר של עובדי החברה.

ועדת כספים והשקעות דנה והמליצה לדירקטוריון החברה בכל הקשור לתקציב החברה בכל שנה, ועקבה אחר ביצוע תקציב החברה. הוועדה הוסמכה על ידי דירקטוריון החברה לדון, לבחון ולהמליץ לדירקטוריון על אישור הדוחות הכספיים בטרם אושרו על ידי דירקטוריון החברה. הוועדה פיקחה על ההתנהלות הפיננסית של החברה ועל ההשקעות הכספיות של החברה באמצעות בתי ההשקעות. ועדת הכספים דנה והמליצה לדירקטוריון החברה על היקף תקציב הסיוע בכל שנה. ועדת כספים והשקעות בחנה את אפשרות מימוש מניות אוצר התיישבות היהודים שבידי החברה וכן את האפשרות לנהל מו"מ ולהגיע להסכם עם ההסתדרות הציונית. משלא צלחו מאמציה ליוותה הוועדה את תביעת החברה נגד חברת אוצר התיישבות היהודים.

ועדת איתור נכסים ויורשים דנה והמליצה לדירקטוריון החברה בנושאים מרכזיים שבתחום אגף איתור נכסים ויורשים, בתוכנית העבודה של האגף וכן ליוותה את הנושא של חקר אוצרות אומנות.

ועדת השבה וקהילה דנה והמליצה לדירקטוריון החברה בנושאים מרכזיים שבתחום אגף השבה וקהילה. תפקיד מרכזי של הוועדה נקבע בנוהל ההשבה לאשר החלטות השבה בתיקי השבות בנכסים ששווים מעל 500 אלף ₪. לשם כך הוצגו החקירות שביצעה החברה והממצאים שעלו בעבודת ההשבה על התיק בטרם אישרה הוועדה את ההשבה.

ועדת קשרי חוץ ופניות הציבור דנה והמליצה לדירקטוריון החברה בנושאים הקשורים לליווי התקשורת של החברה, תדמית החברה ופרסומים שהחברה עורכת, בהתאם לסעיף 25 בחוק. בשנת 2014 אוחדה הוועדה עם ועדת איתור נכסים ויורשים של הדירקטוריון.

ועדת הסיוע קבעה את תכנית הסיוע ואפיקי הסיוע בכל שנה. הוועדה דנה והמליצה לדירקטוריון החברה על המבחנים למתן סיוע ישיר אישי לניצולי שואה נזקקים, ואת העקרונות והקריטריונים לתמיכה בארגוני ניצולי השואה, ועקרונות קבלת הפרויקטים להנצחה ולחינוך זכר השואה. לאחר פרסום הקריטריונים וקבלת בקשת התמיכה בחנה הוועדה את בקשות ארגוני הניצולים והחליטה

על חלוקת התמיכה לארגונים. בתחום ההנצחה, וועדת הסיוע קבעה את חלוקת התמיכה לפרויקטים של הנצחה ולחינוך זכר השואה על בסיס המלצות הוועדה המייעצת אשר הוקמה ביוזמת החברה, ופעלה בהתנדבות.

מזכיר החברה לאורך השנים, בנוסף לתיאום בין דירקטוריון החברה להנהלת החברה וריכוז עבודת הדירקטוריון תוך הטמעה ויישום של כללי הממשל התאגידי בחברות, תיאמה גם בין הוועדה הממנה (שבאה במקום השר הממונה) ופעלה כאסיפה הכללית של החברה לבין דירקטוריון החברה. מזכיר החברה גם ריכזה את עבודת וועדת הביקורת החיצונית ותאמה בינה לבין דירקטוריון החברה והנהלתה.

ועדת ביקורת

בהתאם לסעיף 57 לחוק הנכסים מונתה על ידי הוועדה הממנה וועדת ביקורת חיצונית, שחבריה אינם חברי דירקטוריון החברה. תפקידי וועדת הביקורת, כפי שנקבעו בחוק הנכסים לבחון, לבקר ולפקח על ענייניה הכספיים של החברה, לרבות ייעוד כספי החברה למימוש מטרותיה, לעמוד על ליקויים בניהול החברה ולדון ולהחליט האם לאשר פעולות הטעונות את אישור וועדת הביקורת.

בין היתר קיימה וועדת הביקורת מערכת ביקורת שיטתית ובדקה האם פעולות החברה, נושאי המשרה וממלאי התפקידים בחברה הינן תקינות, שומרות על ניהול תקין ועל טוהר המידות, על החיסכון והיעילות ובהתאם לנהלי החברה.

הוועדה בחנה, באמצעות קביעת תכנית ביקורת שנתית, שאושרה על ידי דירקטוריון החברה ובוצעה על ידי מבקר הפנים של החברה, האם החברה קיימה את ההוראות המחייבות בחוק, עמדה על התחייבויותיה, פעלה על פי תקנון החברה ונהלי העבודה שנקבעו, ותיקנה את הליקויים שנמצאו בעבודתה ויישמה את המלצות הביקורת.

במהלך השנים הוגשו לוועדת הביקורת דוחות שהוכנו על ידי מבקר הפנים, בהתאם לתוכנית הביקורת השנתית שאושרה הן על ידי וועדת הביקורת והן על ידי הדירקטוריון, וכללה כיסוי של כל התהליכים המהותיים בחברה, הן בהליכי ליבה (תהליכי האיתור, ההשבה והשחרור ליורשים), והן בתהליכים תומכים לפעילות הליבה (ניהול כספים, ניהול נכסים, מימוש נכסים וסיוע). כמו כן, הוגשו לוועדת הביקורת דוחות ביקורת רגולטוריים בהתאם לדרישת רשות החברות הממשלתיות (גמול דירקטורים, התקשרות עם יועצים משפטיים וניהול סיכונים). וועדת הביקורת ניהלה על כל דו"ח ביקורת פנימית דיון מעמיק ובוחן, תוך שימת דגש על נושאים מהותיים ודרישת מענה מהנהלת החברה בנושאים שזוהו על ידי הוועדה כמצריכים תיקון. וועדת הביקורת ביצעה מעקב ובחינה מחודשת בכדי לוודא תיקון הליקויים. במטרה לסייע לחברה במילוי יעיל של תפקידם סיפקו מבקר הפנים וועדת הביקורת החיצונית ניתוחים, הערכות ומידע הנוגעים לכל פעילות שנבחנה.

פעולות לאיתור נכסים

עם הקמתה של החברה, האפוטרופוס הכללי והקרן הקיימת לישראל העבירו לידיה כ-3,000 נכסים הכוללים חלקות מקרקעין בעין, כספים שהינם תמורת מקרקעין וכספים שמקורם בחשבונות בנק. עם זאת, היה לחברה ברור כי אין המדובר בכלל נכסי נספי השואה הנמצאים בישראל וכי עליה לפעול לאיתור נכסים נוספים. פעילות איתור הנכסים של החברה התקיימה במספר מישורים:

איתור נכסי נדל"ן – על מנת למפות את רמת פוטנציאל הימצאותם של נכסי נדל"ן של נספי שואה באזורי הארץ השונים, חולקה מפת הארץ ל-82 אזורים גיאוגרפיים. לגבי כל אזור נבדק מתי יושב ועל ידי אלו גורמים. בהתאם למסקנות תיקי הפוטנציאל, נמשכה עבודת איתור הנכסים תוך הצלבת מידע אודות אגודות וגופים אשר פעלו לשיווך נדל"ן עם מסמכי ארכיונים ומסמכי מרשם המקרקעין. בסך הכל, במהלך שנות פעילות החברה, אותרו כ-180 נכסי נדל"ן ונכסי כספים שמקורם בנדל"ן וכן כ-280 נכסים שהינם זכויות באגודות שרכשו נדל"ן באופן מרוכז ופורקו.

כאמור, האפוטרופוס הכללי העביר לידי החברה עם הקמתה נכסי נדל"ן שהיו בניהולו לאחר שהועברו לידי מהמונה על רכוש האויב וכן נכסים שהגיעו לידי כנכסים עזובים. במהלך כל שנות פעילותה, המשיכה החברה, במשותף עם האפוטרופוס הכללי, לבחון את סיווג הנכסים הנמצאים בידי ולהעביר לניהול החברה נכסים אשר התברר, לאחר מחקר להוכחת הנספות של בעליהם, כי הם עונים על הגדרת "נכס של נספה שואה" בחוק הנכסים.

גוף נוסף אשר העביר לחברה נכסים עם הקמתה וגם במשך שנות פעילותה הינו הקרן הקיימת לישראל. לאחר מלחמת העולם השנייה פעלה קק"ל לרשום על שמה במרשם המקרקעין נכסי מקרקעין שונים של נספי השואה בארץ ישראל, וזאת בין השאר בברכת הקונגרס הציוני ה-כ"ב שהתכנס בבאזל בשנת 1946, והכל על מנת לשמור על הנכסים ולמנוע השתלטות גורמים זרים עליהם, לרבות ממשלת המנדט. במסגרת זאת השלימה קק"ל, בחלק מהנכסים, את רכישתם אשר לא הושלמה בידי הנספים.

אחד הגופים המרכזיים שבידי נותרו נכסים של נספי שואה שמקורם בנדל"ן הינו חברת הכשרת הישוב אשר הוקמה בשנת 1909 על מנת להגשים את הרעיון הציוני ולרכוש אדמות בארץ ישראל. במסגרת רכישת האדמות, נהגה הכשרת הישוב לפנות לבעלי קרקעות ערבים בארץ ישראל ולקנות מהם את הקרקעות, לאחר מכן, מכרה את הקרקעות, בין היתר, ליהודים תושבי הגולה באמצעות שליחים ומתווכים.

חלק מרכישת הקרקעות בארץ ישראל הייתה בדרך של "קבוצות רכישה" – רוכשים שונים מינו נציגים שיגיעו במקומם לארץ וירכשו את האדמות עבור כל חברי הקבוצה. לעיתים, מטרתם הייתה גם לעלות ולהתיישב יחד כקהילה. חלק מן הקבוצות כינו את עצמן "אגודות" או "חברות" ובחרו לעצמן שם. לימים, נספו מרבית מחברי אותן קבוצות בשואה. בחלק מן המקרים, הקרקעות לא

הספיקו להירשם על שם רוכשיהן כך שהחברה הייתה צריכה לפעול לסגירת המעגל ומימוש זכויותיהם בקרקעות. על אותן קבוצות רכישה נמנו:

- נחלת יוסף – התאגדה בוורשה בראשות הרבי מגרוכוב לרכישת 2,000 דונם אדמה באזור קוסקוס.
 - נחלת יעקב – הוקמה בוורשה, פולין, ע"י הרב יחזקאל טאוב, הידוע בכינויו הרבי מיבלונה, ומטרתה רכישת קרקעות בארץ ישראל ומכירתן לחברי האגודה. בתחילה רכשו 400 חברי האגודה אדמות ב"חרושת הגויים" אך עקב קשיי נזילות של האגודה, היא נאלצה לבטל חלק מן העסקות ולבסוף נקלעה לחובות ופורקה.
 - ארמון – בשנת 1925 רכשה אגודת "ארמון" בשם יהודים מהעיר בנדין בפולין 160 דונם באזור חיפה. עקב קשיים כלכליים תנאי הרכישה השתנו והאדמות נרשמות על שם ארבעת ראשי האגודה: זילברשץ, יוסקוביץ, זיגלבוים וארוזאל. לימים, האדמות הועברו לאפוסטרופוס הכללי ונרשמו על שם יתר הרוכשים לפי צו בית משפט.
 - אחוזת פראגה החדשה – התאגדה בוורשה לצורך רכישת קרקעות בארץ ישראל ונקראה ע"ש אחת משכונות העיר ורשה. חברים בה 26 יהודים אשר רכשו קרקעות באזור חיפה.
 - עבודת ישראל – נוסדה בפולין על רקע ציוני ולצורך רכישת קרקעות והתיישבות בארץ ישראל. ב"עבודת ישראל" היו חברים יהודים, רובם תושבי העיר וורשה, חלקם תושבי הערים קוז'ניץ והרובישוב שחפצו לרכוש אדמות בארץ ישראל, לעלות ולהתיישב בהן.
 - מגור הנול – יהודים מפולין רכשו קרקעות מחברת קהילת ציון אמריקאית בכדי להקים ישוב אשר במרכזו מפעל טקסטיל. כל חבר שילם עבור הקרקע ועבור חלק במפעל הטקסטיל השיתופי.
 - הרברט סמואל – הוקמה בשנת 1924 במטרה להקים עבור חבריה בניינים ועיר גנים על הר הכרמל. מרבית חבריה יהודים מרומניה והונגריה. לימים פורקה על ידי רשם האגודות השיתופיות.
 - מעג"ל – "אגודה ליסוד מושבה ועיר גנים למופת בארץ ישראל". התאגדה בוורשה בשנת 1917, חבריה היו ממתפללי בית הכנסת מוריה בוורשה.
 - פרדס – בית ינאי – קואופרטיב אשר קם בוורשה בשנת 1932. חבריו התקשרו עם הקק"ל וחברת יכין לצורך חכירת קרקעות חקלאיות ונטיעת פרדסים בואדי חווארית (בית ינאי).
- איתור נכסי כספים – עם הקמתה, קיבלה החברה את רשימות חשבונות הבנק החשודים אשר ערכה ועדת החקירה הפרלמנטרית. הרשימה פורסמה באתר החברה, עוד בטרם קיבלה החברה לידיה את הכספים בגין החשבונות מהבנקים. מטרת הפרסום הייתה לאסוף מן הציבור כל מידע אשר יש בידיו בנוגע לחשבונות אלה ויוכל לסייע לחברה בהליכי דרישת הכספים מהבנקים. כל הנכסים סומנו

בדגלון אדום שאליו צורפה הערה בדבר העדר הכרה מצד הבנקים בחבותם בגין חשבונות אלו. בשנים הראשונות לפעילותה הכינה החברה דרישות כספיות מפורטות לכל אחד מחמשת הבנקים המרכזיים – בנק לאומי לישראל בע"מ (לשעבר: בנק אנגלו פלסטין), בנק המזרחי, בנק מרכנתיל, בנק דיסקונט ובנק הפועלים.

לאחר הגשת הדרישות הכספיות התקיים משא ומתן מול כל אחד מהבנקים וכן עודכנו רשימות בעלי החשבונות בהתאם למידע שאותר על ידי החברה ומידע שנמסר על ידי הבנקים. בסיום המו"מ נחתמו עם הבנקים הסדרים שונים. בשנת 2011 נחתם ההסכם עם בנק לאומי. בשנים 2012-2014 נחתמו הסכמים עם ארבעת הבנקים האחרים. מכוח ההסכמים עם הבנקים, הועברו לחברה כ-150 מיליון ש"ח בגין כספים שהיו בחשבונות של נספי השואה. ההסדר עם בנק הפועלים ובנק המזרחי כלל תשלום בגין מניות הבנק אשר שווקו ליהודים באירופה לפני מלחמת העולם השנייה. בנק לאומי אף העביר לידי החברה את תכולתן של כעשרים כספות אשר נחשד כי בעליהן נספו בשואה.

בקשות מן הציבור לאיתור נכסים – במהלך שנות פעילותה של החברה, טופלו כ-1,700 בקשות לאיתור נכסים אשר הוגשו על ידי הציבור לגבי נכסים שלא היו בניהולה של החברה. מרבית בקשות אלו, הוגשו על ידי הציבור ללא כל מידע פוזיטיבי מוקדם על קיומו של נכס ספציפי והיו בגדר ניסיון לאתר נכס מתוך סיפור משפחתי בעל זיקה ציונית. לגבי כל בקשה, נערך מחקר ארכיוני בניסיון לאתר קצות חוט המעידים על קיומו של נכס. הרוב המכריע של הבקשות נסגרו מבלי שאותר נכס. ארבעים מן הבקשות הסתיימו באיתור נכס אשר הועבר לניהול החברה וממנה ליורשים.

איתור נכסי תרבות – משנת 1933 ואילך, נלקחו מיהודים ברחבי אירופה מיליוני פריטים בהם יצירות אומנות, פרטי יודאיקה, ספרים, רהיטים, כלי בית, מטבעות, שטיחים, פריטי נוי וכיו"ב. תחילתה של ההחרמה בהכרות "האומנות המנוונות" כלא ראוייה לאומה הגרמנית, הרצון להנציח את התרבות הארית וסופה בהקמת מערך החרמה וביזה מאורגן אשר השתמש בפריטים אלה ככוח כלכלי לגיוס מקורות מימון למלחמה.

לקראת סוף המלחמה ובשנים שאחריה הגיעו לישראל פריטי תרבות שנלקחו מיהודים בדרכים שונות: באמצעות ארגונים (כגון ה-JCR, JRSO ו-JTC); באמצעות יחידים מן היישוב היהודי בישראל שייצגו את מוסדות "המדינה שבדרך" ויצאו לאירופה לצורך הצלת אוצרות התרבות של העם היהודי; ולאחר המלחמה – באמצעות תרומות ורכישות בתום לב של יחידים למוזיאונים ומוסדות בישראל.

הגורמים העיקריים המחזיקים כיום בנכסי תרבות שנבזזו מיהודים הינם: מוזיאונים – בהם מוזיאון ישראל אשר קיבל לידי פריטים רבים שהובאו על ידי ארגון JRSO ו-JCR ונמסרו לבית הנכות הלאומי בצלאל והמשכן לאומניות עין חרוד, הספרייה הלאומית (בעיקר ספרים וכתבי יד), יד ושם (בעיקר פרטי יודאיקה), בתי כנסת ומוסדות דת אשר קיבלו לידיהם חפצי קודש בחלוקה שנעשתה על ידי משרד הדתות לאחר קום המדינה (מדובר בעיקר ברכוש קהילתי אשר אינו בסמכות החברה) וגורמים פרטיים ובתי מכירות.

אחריות החברה לביצוע חקר מוצאות לזיהוי בעליהם של אוצרות התרבות המצויים בישראל היה במחלוקת בין החברה ובין משרד המשפטים. עם זאת, החברה פעלה על מנת להביא את הנושא למודעות הציבור ולהניח את התשתית לשינוי חקיקה אשר יטיל על המוזיאונים ומוסדות התרבות בישראל את החובה לערוך חקר מוצאות על אוספיהם. לשם כך, ערכה החברה ביוני 2014 ובדצמבר 2015 פורום בינלאומי העוסק בסוגיות שונות של נכסי תרבות אשר נבזזו בשואה והגיעו לישראל. הפורומים כללו הרצאות ופאנלים בהם התארחו מומחים בעלי שם עולמי בתחום. את הפורום של שנת 2014 פתח השגריר האמריקאי ויועץ הנשיא לענייני שואה והשבת רכוש – עו"ד סטיוארט אייזנשטדט אשר הפציר בישראל לקדם את הטיפול בנושא. את הפורום של שנת 2015 פתח השגריר המיוחד לענייני שואה והשבת הרכוש בבריטניה – סר אריק פיקלס אשר סיפר על מאמצי בריטניה בתחום והמליץ לישראל להצטרף למאמצים אלו. גולת הכותרת של הפורום השני הייתה גילוי מרגש שהתרחש בעת ביקור חוקרת מטעם ועידת התביעות במשכן לאמנות בעין חרוד – חותמת אותנטית של מבצע איסוף האומנות ומטלטלין מבתי יהודים בפריז, ה- *Mobel Aktion* – חותמת ה-ERR המעידה באופן חד משמעי כי יצירה זו נבזזה מבית יהודי במהלך השואה והתגלגלה לישראל.

במהלך שנות פעילותה, החברה ערכה פיילוט בתחום חקר מוצאות לכשלושים יצירות הנמצאות באוסף JRSO במוזיאון ישראל ואף מצאה יורשים לארבע מן היצירות. אחד מן הסיפורים המרגשים בתחום זה הינו תפיסתו של ספר תהילים מן המאה ה-18 של יהודי מהעיירה זגיירז' בפולין אשר נספה בשואה. הספר עמד בפני מכירה פומבית, אשר נעצרה על ידי החברה, והושב לנינו של בעל הספר.

פעולות לאיתור יורשים

החברה נבדלת מגופים אחרים בעולם העוסקים בהשבת רכוש מתקופת השואה (ועידת התביעות, טריבונל הבנקים השווייצריים, איל"ר וכיו"ב) לא רק בכך שהיא משיבה נכסים בעין אלא בעיקר בכך שהיא עורכת מחקר ייזום לאיתור יורשיהם של נספי השואה. זהו ייחודה ובכך טמונה הצלחתה בעמידה ביעדי השבת הרכוש.

משנת 2010 ואילך, ערכה החברה כ-3,600 חקירות לאיתור היורשים של בעלי הנכסים אותם היא מנהלת. החקירות כללו: איתור ייזום (במקרים בהם לא הוגשה לחברה בקשה מהציבור); מחקר להשלמת נתונים בתמיכה לטיפול בבקשות השבה; מחקר להשלמת יורשים במקרים בהם רק חלק מהיורשים פנו לחברה; וכן מחקר בתמיכה לבקשות צו חנ"ש שהוגשו לוועדת הערר; וכהודעת החברה בבקשות למתן צו ירושה שהוגשו לבתי המשפט וכן מחקרים ארכיוניים לצורך עיבוי המידע הקיים על בעלי הנכסים השונים. ראשית, פועלים לזיהוי בעל הנכס שהינו מושא החקירה ולאחר מכן לזיהוי קרוביו ומה עלה בגורל כל אחד מהם.

מחקר לאיתור יורשים הינו מחקר בעל אופי גניאולוגי-היסטורי לבניית עץ משפחה של בעל הנכס וקרוביו. תהליך העבודה מתבסס על מיצוי מקורות מידע מתוך רשימת מקורות קיימים ואיתור מקורות מידע נוספים לפי צרכי התיק הספציפי. כלי העבודה לאיתור היורשים רבים ומגוונים וכוללים אתרי אינטרנט, ארכיונים מקומיים במדינת המוצא, יד ושם, ארכיון השואה בווינגטון, מרשם האוכלוסין ועוד. הניסיון מראה, כי לא די בחיפוש טכני במאגרי המידע אלא יש להפעיל חשיבה "מחוץ לקופסא" ולעיתים אף לצאת אל השטח – לחפש מצבות בבתי קברות ולהתדפק על דלתות שכנים.

מתוך 1,596 החקירות היוזמות לאיתור יורשים, הצליחה החברה לסיים את הטיפול ב-1,066 חקירות. 598 חקירות, שהן למעלה ממחצית החקירות היוזמות, הסתיימו באיתור היורשים. ישנם מקרים בהם לא ניתן היה לקיים את החקירות בשל העדר מידע מספיק על בעל הנכס, לדוגמא מצב בו המידע הקיים על בעל הנכס הינו עיר מגוריו בלבד. במקרים אלו, עשתה החברה כל מאמץ לאתר מסמכים נוספים היכולים לשפוך אור על בעל הנכס כגון רשימות רוכשים, תיקי בקשות עלייה לארץ ישראל, תכתובות עם הגורמים המיישבים, מסמכי מרשם המקרקעין ועוד. במקרים בהם לא אותר מידע נוסף, הועבר הנכס להליך מכר לטובת הסיוע לניצולי שואה נזקקים.

סיבה נוספת לסגירת החקירה, ללא איתור יורש, הינה קושי בעריכת המחקר בשל העדר מידע רלוונטי במאגרי המידע ומיצוי מאגרי המידע הקיימים הרלוונטיים לבעל הנכס.

במהלך שנות פעילותה, אספה החברה מעל שני מיליון מסמכים היסטוריים מסוגים שונים. לשם כך יצרה החברה תשתית טכנולוגית לניהול והנגשת המידע הקיים. המידע נוהל במערכת אשר אפשרה שליפה קלה של המסמכים לפי חתכים שונים כגון אזור הקרקע, מדינת מקור של הנספה, פרטי גוש וחלקה, שם פרטי, שם משפחה ועוד. עם זאת, לא אחת נתקלה החברה בקושי בקבלת מסמכים. כך

לדוגמא, החברה נתקלה בקשיים רבים בקבלת מסמכים מלשכות רישום והסדר המקרקעין המאפשרים זיהוי של בעל הנכס. הקושי נבע בעיקר מקשיים של עובדי מרשם המקרקעין באיתור מסמכים שנערכו על ידי גורמי הסטלמנט של המנדט הבריטי, לפני קום המדינה. בנוסף, ישנם ארכיונים באירופה המנועים בחוק המקומי מלהעביר לחברה מסמכים ללא ייפוי כוח מבני משפחה מקרבה ראשונה; והרי אם היה בן משפחה בנמצא, עבודת החברה הייתה מתיירתת. ארכיונים רבים, בייחוד במזרח אירופה, אינם ממוחשבים, חלק מהחומר אינו מקוטלג או סרוק, ובעקבות שינויי גבולות שהיו בין מדינות במהלך השנים, חומרים של אזור אחד נמצאים בארכיון אחר.

עבודת המחקר של החברה התבססה על מסמכים שנערכו החל מ-1850, אך בעבודתה נאלצה לגשר על פער שהינו יותר מפער השנים – איות שמותיהם של אנשים ומקומות משתנה משפה לשפה וממחוז למחוז וכן לאורך ההיסטוריה. העיר לבוב – נוסדה כחלק מדוכסות גליציה-והלין, עברה לידי אוסטריה (גליציה), נכבשה ע"י הצבא הרוסי, הצבא האוסטרו-הונגרי, עברה לידי צבא פולין ולאחר מכן שוב נכבשה ע"י הצבא הרוסי וכיום היא חלק מאוקראינה. שמותיה, השתנו אף הם לפי התקופות: Lvov, Lviv, Lemberg, Львів וביידיש – לעמבערג, לימבעריק, לעבוב. כך גם שמותיהם של אנשים ובעיקר שמות משפחתן של נשים אשר נישאו, או בנים אשר קיבלו על עצמם את שם המשפחה של אמם על מנת להימלט מגיוס לצבא הפולני או הרוסי. בחיפוש אחר מסמכים, עדויות ורמזים, הייתה החברה צריכה ללמוד להתגבר על הבדלי תרבויות, שפות, ומנהגים. מסקנתנו לא אחת הייתה כי – בין 1917 ל-2017 מפרידות יותר ממאה שנים!

השבה ליורשים

השבת הנכסים שמנהלת החברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה – ליורשים היא בראש סולם העדיפויות והייעוד המרכזי של החברה. בשל מרחב שיקול הדעת שניתן לחברה מהמחוקק, פותחו בחברה במהלך הפעילות השוטפת, פרקטיקות מקצועיות רבות ומגוונות, לרבות ביחס לתהליכי חקירה ובדיקה, עיבוי מידע, מדדים לקביעת זהות וזכאות, סוגי החלטות, הליכי ערר ועוד.

ב-20.6.2007 פרסמה החברה להשבה רשימה של למעלה מ-60,000 נכסים. באתר פורסמו שמותיהם של בעלי הנכסים ומקום מגוריהם האחרון הידוע. ממועד זה החלו להתקבל בחברה אלפי בקשות מאנשים שזיהו את שמות קרוביהם.

את הידע שנצבר ושיטות העבודה גיבתה החברה בנהלים והנחיות ואת התוצאות של העבודה ניתן היה לראות בקבלת ההחלטות, אשר זכו להערכה רבה מצד גורמים מקצועיים, חיצוניים לחברה ואף אצל המבקשים עצמם.

היות שפעילות ההשבה ותוצריה מאופיינים בהיבטים משפטיים, מרבית העובדים בתחום היו בעלי השכלה משפטית, שהתמקצעו בהתאם לסוג הנכס והשלב שבו היה מצוי הטיפול בבקשה - מהתמחות בהשבת נכסי נדל"ן, כספים ויק"ט ועד לסיוע למבקשים בהשלמת ההליך.

הטיפול בבקשות ההשבה שהגיעו מן הציבור ובעקבות מחקר ייזום לאיתור יורשים מורכב משני שלבים:

א. בשלב הזהות, נערך בירור עובדתי שקבע האם קיימת זהות פרסונאלית בין בעל הנכס שפרסמה החברה ובין קרובו של המבקש, מי שהמבקש טען שהוא בעל הנכס. קביעת הזהות התבססה על מידע משפחתי, תואר, עיסוק, שותפויות, נדירות שם וכד'. כדי לבסס את קביעת הזהות נדרש לעיתים לעבות מידע (להשלים מידע) הן מצד מגיש הבקשה והן מצד בעל הנכס.

ב. בשלב הזכאות, אשר מגיע על פי רוב לאחר שהוכחה זהות בין קרובו של המבקש ובין בעל הנכס שהחברה פרסמה, נדרש לבחון האם ובאיזו מידה זכאי המבקש לזכויות בנכס על פי דיני הירושה. מבחן הזכאות מבוסס על רציפות חוליות ההורשה ועל דין הירושה הרלוונטי שחל על כל אחת מחוליות ההורשה: החל מן המוריש ועד ליורש הפוטנציאלי.

ראיות – הדרישות הראייתיות שהעמידה החברה לקיום המבחנים הנ"ל מבוססות בעיקרן על שווי הנכס כך שלכל "קבוצת שווי" קיים רף ראייתי שונה (שיקולי עלות תועלת). ככל ששווי הנכס גבוה יותר, כך רמת הוודאות שנדרשה להוכחת הזהות והזכאות הייתה רבה יותר.

כאשר אושרה בקשה להשבה ולא ניתן על פי הדין לפטור את המבקשים מהמצאת צו ירושה כדין, נדרשו המבקשים להמציא צו ירושה או צו קיום צוואה לצורך השלמת הליך קביעת הזכאות. עם התקדמות הטיפול בבקשות ההשבה ותוך כדי הליכים להאחדת המידע באגפי החברה השונים, עיבודו וקליטתו במערכות המידע הממוחשבות, הסתבר כי בידי החברה מוחזקים נכסים בהיקף

אדיר אשר החברה מנועה מלשחררם ליורשים רק בשל כך שהיורשים אינם מצליחים לצלוח את שלב הוצאת צווי הירושה אחר קרוביהם שנספו בשואה.

בעקבות ניתוח של העיכובים השונים בהמצאת צו ירושה התברר שהדרישה להמצאת צו ירושה מערכאה מוסמכת בישראל מציבה קושי של ממש בפני היורשים, חלקם מבקשים מבוגרים, ניצולי שואה וחלקם כלל אינם מתגוררים בישראל וכד'. להוצאת צווי ירושה אחר נספי שואה, ישנן משמעויות שנובעות מכך, הן משום שבנסיבות הקשות של השואה לא נשתמרו, על פי רוב, כל המסמכים הנדרשים להוצאת צו ירושה, והן משום שבמרבית המקרים חסר מידע – הן על הרכבי המשפחות של הנספים, והן על נסיבות וסדר פטירתם של בני המשפחות – שהם נתונים המובאים בחשבון בעת ניהול הליכי ירושה. על רקע זה פעלה החברה לתיקון החוק, כפי שיפורט בהמשך.

במקביל, על מנת להקל ולסייע למבקשים לאתר עורכי דין מתאימים לצורך הוצאת צו ירושה, גובשה, בשיתוף פעולה עם לשכת עורכי הדין, רשימת עורכי דין מנוסים הנכונים להתחייב לטפל בהוצאת צווי ירושה. רשימת עורכי הדין שהצטרפו ליוזמה בתעריף מינימאלי המומלץ של לשכת עורכי הדין פורסמה באתר החברה.

בנוסף, יזמה החברה כנס לעובדי אגף האפטרופוס הכללי במשרד המשפטים (ביניהם רשמי ירושה וב"כ היועמ"ש המופיעים בהליכים להוצאת צווי ירושה) לצורך הכרות עם עבודת החברה והקשיים המעשיים בפניהם ניצבים היורשים בבואם להוציא צווי ירושה.

באותם נכסים שלגביהם ניתן פטור מהמצאת צו ירושה או שניתן היה להמציא "צו בדבר חליפיו של נספה השואה", ביססה החברה את הצו על תחליפים כגון תעודות לידה, פטירה, נישואין, מכתבים וכד'. במסגרת רה-הארגון שנערך בשנת 2012 ולאחר שאובחן הצורך בייעול הליכי השבות הנכסים, ובהתאם לתיקוני חקיקה שיזמה החברה לצורך כך – נערך מאמץ מיוחד לליווי יורשים בהליכי הירושה, כדי להאיץ ולזרז את השלמת הליכי השבות הנכסים.

כחלק מהמאמץ להביא להשבת מספר רב יותר של נכסים, כבר במחצית 2012 יזמה החברה הליכים לתיקון החקיקה, אשר נשאו פרי והובילו למספר שינויים משמעותיים בתחום הוצאת צווי הירושה. בין התיקונים – העלאת רף הפטור מצו ירושה מ-50,000 ₪ ל-200,000 ₪; ניהול הליך מאוחד ביחס לעיזבוננו של הנספה ועיזבון יורשיו; מתן מעמד של ראייה לכאורה להודעה מטעם החברה בדבר ממצאים הנוגעים להרכב משפחתו של בעל הנכס; ואימוץ סעיף 9 לחוק הירושה בסוגיית "שניים שמתו כאחד" הנוגעת למצב השכיח בסיטואציה של נספי השואה בו, לא ניתן לקבוע את סדר הפטירות של המנוח ויורשיו.

אף לאחר תיקוני החקיקה של 2012, הדרישה לצו ירושה היוותה הכבדה משמעותית על היורשים. המצאת הצו עיכבה באופן משמעותי את השבת הנכס, ובמקרים רבים היוותה מכשול מוחלט כאשר היו יורשים שמראש לא היו מעוניינים להתחיל בהליך (בשל חשש מההליך הבירוקרטי, שיקולים של כדאיות כלכלית וכיו"ב); כמו גם יורשים שפתחו בהליך ונקלעו למבוי סתום וזנחו את הטיפול. התיקונים משנת 2012 הגדילו את כמות ההשבות, אולם לא כדי עמידה ביעדי החברה. השאיפה

של החברה הייתה להקל כמה שיותר על היורשים על מנת להביא למימוש המטרה לשמה הוקמה החברה – השבת רכוש הנספים ליורשיהם – באופן מהיר ויעיל.

מעבר לכך, בכל התיקים בהם התקבלה החלטה חלקית הושקעו עד לקבלת ההחלטה משאבים רבים. לעיתים תיקים שהתחילו באיתור יזום של החברה, לא הסתיימו בהשבה ולא התקבל צו ירושה; כמו גם מקרים בהם המבקשים נואשו מן הדרישות להמצאת מסמכים ולא הצליחו להמציא צו ירושה, כך שעבודת החברה למעשה ירדה לטמיון.

בשנת 2014, יזמה אפוא החברה סבב נוסף של תיקוני חקיקה שלאחריו פורסם תיקון מס 3 לחוק הנכסים, אשר הביא לפריצה המשמעותית ביותר בכך שהוא מסמך את ועדת הערר של משרד המשפטים – לה יש סמכויות שיפוטיות לעניין חוק הנכסים מכוחו פועלת החברה, ליתן "**צו בדבר חליפיו של נספה השואה**", כחלופה לצו ירושה, או לצו קיום צוואה – והכל בהליך יעיל ופשוט יותר עבור היורשים. הסמכת הוועדה אפשרה לשחרר את החסם כאשר היורשים הפוטנציאליים מסיבות שונות לא נקטו בהליכים להוצאת צו ירושה, ובכך הקלה על הליך השבת הנכסים ליורשיהם וייעלה את ההליך כולו.

הייחוד של ההליך בוועדה הוא בריכוז המידע בדבר הרכב משפחתו של בעל הנכס ודיון מאוחד בו, ללא צורך בהליכים נפרדים של הצהרות מוות וצווי ביניים. כמו כן, מתן אפשרות לחברה להגיש בקשה לצו חנ"ש במקומם של היורשים, סייע רבות במיוחד במקרים בהם היורשים מבוגרים מאד או מתגוררים בחו"ל.

בפועל, את מרבית הבקשות הגישה החברה בעצמה, בשם של היורשים, לאחר שנערכה עבודת מחקר ואיסוף מסמכים מעמיקה, ולאחר שהומצאו על המסמכים הדרושים להוכחת זכאותם של היורשים. לפי נוהל העבודה שהתגבש מול ועדת הערר, נוסח הבקשה למתן צו הוא כזה המפרט את ההרכב המשפחתי המלא של בעל הנכס, בצירוף אילן יוחסין, וכן מפורטים ומצורפים כל המסמכים אשר על בסיסם נבנה אילן היוחסין. כמו כן, מפורטות בבקשה כל חוליות ההורשה, עד להצעת חלוקה סופית של הנכס – קביעת זהות היורשים, שמם, מספר תעודה מזהה שלהם, ציון קרבתם המשפחתית לבעל הנכס, וציון חלקם היחסי בנכס. כל זאת בהתאם לדיני הירושה, כמחויב בחוק, וכפי שנעשה בהליך המקביל של הוצאת צו ירושה בפני הרשם לענייני ירושה. הליך זה כמובן דומה במהותו גם להליך בו החברה נותנת החלטות השבה בגין נכסים שיש לגביהם פטור ממתן צו ירושה.

במקרים מסוימים נתקלה החברה גם ביורשים פוטנציאליים שלא היו מעוניינים לשתף פעולה לצורך הוצאת הצו, אם בשל סכסוכים משפחתיים פנימיים, או בשל חוסר כדאיות כלכלית, כאשר שווי הנכס לא היה משמעותי, או כאשר רבצו על הנכס חובות שונים. במקרים מסוימים, כאשר חלק מבני המשפחה לא שיתפו פעולה, אך חלק אחר כן היה מעוניין בהמשך הליך השבת הנכס, החברה טיפלה באלו שכן מעוניינים בהליך, כך שבסופו של דבר ניתן צו חלקי – עבור אותם יורשים שמשתפים פעולה. זאת, על מנת שלא לפגוע בזכויותיהם, בין היתר בהתחשב בכך שרובם כבר

קשישים וחלקם אף ניצולי שואה. גם במקרים בהם ניתן צו חלקי, דאגה החברה לנסות ולהשלים בהמשך את חלקם של יתר היורשים.

בחלק מחקירות והחלטות ההשבה הגיעה החברה לענפי משפחה שלא ידעו אלה על אלה. הקשר בין בני המשפחה הרחוקים נותק ברבות השנים, ובזכות עבודת החברה, חודשו הקשרים ונוצרו איחודי משפחות מרגשים. במקרים רבים, תיק שהחל בבקשה לאקונית להשבת נכס, הסתיים בגילויים משפחתיים מרעישים, באיחוד משפחות, ובחידוש הזיקה היהודית והקשר לישראל של דור היורשים עם אבותיהם שרכשו נכסים בארץ ישראל. עבור יורשים רבים, הערך הכספי של הנכס היווה בסופו של דבר את הגורם הפחות משמעותי, בסיפור שהתהווה להיות סיפור משפחתי ציוני היסטורי. מקרים אלו נתנו סיפוק רב לעוסקים במלאכת האיתור וההשבה.

מאז תיקון החקיקה באפריל 2014 ניתנו ע"י ועדת הערר צווי חנ"ש ביחס ל-160 נכסים בשווי של כ-250 מיליון ₪ ליורשים ידועים. בעקבות צווי החנ"ש ניתנו החלטות השבה לגבי נכסים אלה. החלטות ההשבה הללו מהוות למעלה מ-50% משווי הנכסים שניתנו לגביהם החלטות השבה ליורשים ידועים מאז הקמת החברה.

ועדת הערר: במהלך שנות פעילות החברה, הוגשו לוועדת הערר 321 עררים על החלטות החברה. הוועדה קיבלה את עמדת הערר והפכה את החלטת החברה רק ב-25 מקרים, המהווים פחות מ-10% מכלל העררים.

מניות אוצר התיישבות היהודים

בשנת 1898 נוסדה באנגליה, ביוזמתם של ראשי התנועה הציונית ובראשם בנימין זאב הרצל, החברה האנגלית Jewish Colonial Trust (Juedische Colonialbank) Limited (להלן – JCT). JCT נוסדה במטרה לשמש מכשיר כספי לביצוע המטרות והפעולות הכלכליות, אשר התנועה הציונית תהיה מעוניינת בהן, וזאת בהמשך להחלטות שנתקבלו בקונגרס הציוני שהתכנס בבאזל בשנים 1897 ו-1898. התפיסה הרעיונית שעמדה מאחורי הקמתה של JCT ביוזמת הרצל ועמיתיו הייתה כי לצורך הקמתו של בית לאומי לעם ישראל בארץ-ישראל אין די במערכת המדינית של התנועה הציונית שהתבטאה בקונגרסים הציוניים ובדיוניהם, אלא נדרש שילוב בין המערכת המדינית לבין מערכת כלכלית כספית – "קומביניציה" בלשונו של הרצל (שלמה נקדימון, הבנק – יצירתו של בנימין זאב הרצל, סיפורו של אוצר התיישבות היהודים (2003)). JCT נועדה, על-פי תפיסה זו, לשמש כבנק ציוני, אשר יסייע בפיתוחה של ארץ-ישראל לצורך כינונו של בית לאומי לעם ישראל. זאת, לאחר שמאמציו של הרצל לגייס כספים לפרויקט הציוני מאת עשירי היהודים בתבל העלו חרס.

מניותיה של JCT נמכרו ליהודים ברחבי העולם. מטבע הדברים, חלק לא מבוטל מבעלי המניות נספו בשואה. מאז תחילת שנות ה-60 של המאה העשרים הוחזקו זכויותיהם של בעלי המניות הנעדרים של חברת JCT בידי חברה שהוקמה במיוחד לשם כך בישראל – "יק"ט נאמנות בע"מ". חלק מ"סל הזכויות" שהגיע לבעלי מניות JCT אשר פורקה בינתיים באנגליה, היו מניות חברת "אוצר התיישבות היהודים" שהיא חברה שהוקמה בישראל בשנת 1953 כממשיכתה של JCT. יק"ט נאמנות פעלה מאז שנות ה-90 בפיקוח של האפוטרופוס הכללי, לפי סעיף 8 לחוק האפוטרופוס הכללי ובהתאם לצו שניתן בידי בית המשפט המחוזי בירושלים.

לאחר הקמת החברה להשבה ובעקבות מחקר שביצע פרופ' יוסי כץ, הורה האפוטרופוס הכללי ליק"ט נאמנות להעביר כ-61% מזכויותיהם של בעלי מניות JCT אל החברה להשבה, בהיותם "נכסים של נספי השואה". כתוצאה מכך החזיקה החברה להשבה ב-24.79% ממניות חברת "אוצר התיישבות היהודים" (אוה"ה), ובכך הפכה לבעלת המניות המרכזית בחברה זו. מניות אוה"ה היו אחד מהנכסים העיקריים שבידי החברה להשבה. לאחר מספר שנות פעילות של החברה להשבה הידלדלה קופת המזומנים שלה, לאחר שאלו שוחררו ליורשים והועברו כסיוע לניצולי שואה נזקקים. החברה נדרשה אפוא לממש את מניות אוה"ה שבבעלותה לצורך המשך הסיוע לניצולי השואה. אלא, שבדיקה מקצועית העלתה כי שווי מניות אוה"ה נמוך משמעותית משווי הנכס העיקרי שהחזיקה אוה"ה – מניות בנק לאומי לישראל בע"מ. המסקנה החד משמעית הייתה שטובת בעלי מניות אוה"ה הינה לקבל את מניות בנק לאומי המוחזקות בעקיפין עבורם.

לפיכך, ב-5 בינואר 2015 פנתה החברה אל חברת אוצר התיישבות היהודים, בדרישה לכנס את האסיפה הכללית ולהחליט על חלוקת מניות בנק לאומי כדיבידנד בעין לכלל בעלי מניותיה. מטרת המהלך – להחזיק ישירות במניות בנק לאומי הנסחרות בערך גבוה ובסחירות גבוהה לעומת מניות אוה"ה. למהלך זה הצטרפו האפטרופוס הכללי, גופים מוסדיים ובעלי מניות פרטיים המחזיקים מניות באוה"ה. האסיפה הכללית אכן כונסה ב-1.3.2015 ורוב בעלי המניות החליטו לחלק את מניות בנק לאומי כדיבידנד בעין. אולם, דירקטוריון אוצר התיישבות היהודים סירב לבצע את החלטת האסיפה הכללית.

בעקבות זאת, הגישה החברה להשבה בחודש מאי 2015, באמצעות משרד עוה"ד אגמון-רוזנברג-הכהן ושות', תביעה נגד אוה"ה ובעלת השליטה בה – ההסתדרות הציונית העולמית – לבית המשפט לעניינים כלכליים, בה עתרה החברה להורות על חלוקת מניות בנק לאומי כדיבידנד בעין על סמך מספר עילות שעיקרן: קיפוח, החלטת האסיפה הכללית וחוסר תום לב של הדירקטורים באוה"ה ושל ההסתדרות הציונית העולמית.

החברה ביקשה לקבוע דיון דחוף בתובענה עקב הצורך הדחוף לסייע לניצולי השואה מכספי המניות. בית המשפט קבע דיון ל-8.7.2015. בדיון זה קבע בית המשפט כי ידון תחילה בשאלות המרכזיות המשותפות לשני ההליכים (תביעת החברה ותביעה ייצוגית שהוגשה במקביל נגד אוה"ה). עד חודש דצמבר 2015 התנהלו מספר דיוני הוכחות בהם נחקרו העדים והמומחים של כל הצדדים. בשנת 2016 הוגשו על ידי הצדדים סיכומי טענות לבית המשפט, ואמור היה להינתן פסק דין. ביני לבנייני חודש המשא-ומתן בין הצדדים, עד שברבעון האחרון של השנה נכרת הסכם פשרה ברוח בית המשפט, שקיבל תוקף של פסק-דין ב-28.11.2016. על פי הסכם הפשרה הומרה מניות אוה"ה של בעלי המניות שחפצים בכך, במניות בנק לאומי שעד כה החזיקה בהן אוה"ה.

כתוצאה מפסק הדין קיבלה החברה להשבה את חלקה במניות בנק לאומי, ומכרה אותן באופן מיידי על מנת לעשות בכספים שימוש למטרת סיוע לניצולי שואה נזקקים. בהמשך השתתפה החברה בהליך מרוכז של בעלי המניות מול רשות המיסים במטרה להפחית את המס המוטל על חלוקת מניות בנק לאומי. גם מאמץ זה נשא פרי ובזכותו קיבלה החברה עוד כ-10 מיליון ₪ שהופנו אף הם למטרת סיוע לניצולי שואה נזקקים.

המהלך המשפטי האמור היה מהלך היסטורי. הוא הפך את בעלי מניותיה של אוה"ה לבעלי מניות בנק לאומי, ובכך ניטרל את הדיסקאונט (נכיון) שנבע מהאחזקה העקיפה במניות לאומי ומכך שאוה"ה למעשה הייתה חברה שכמעט לא פעלה לטובת בעלי המניות שלה, אלא החזיקה במניות בנק לאומי באופן פאסיבי בלבד. כתוצאה מהמהלך המוצלח בו נקטה החברה להשבה קיבלה החברה סכום של כ-253 מיליון ₪ – שהם כ-105 מיליון ₪ יותר משווי מניותיה של אוה"ה ערב תחילת המהלך המשפטי. רווח זה הופנה כמובן לטובת ניצולי השואה הנזקקים בהם תומכת החברה להשבה.

התוצאה מלמדת על חיוניות ההליך המשפטי בו נקטה החברה ומצדיקה את המשאבים שהוקדשו למטרה זו. לא זו בלבד, בית המשפט הורה על שיפוי החברה להשבה בגין הוצאותיה המשפטיות בסך 1.5 מיליון ש"ח שהועברו לחברה על חשבון שכרו של ב"כ התובע הייצוגי. בכך הסתיים הליך היסטורי משמעותי; מניות חברת אוצר התיישבות היהודים שנרכשו בידי יהודים באירופה אשר חלקם נספה בשואה – מומשו והפכו לכסף ששימש למטרה הנעלה של סיוע לניצולי השואה הזקוקים לכך.

כה אמרה השופטת דניה קרת מאיר בפסק הדין: "החברה להשבה פעלה באופן עצמאי במסגרת המרצת הפתיחה וניהלה את הדיון תוך מעורבות עמוקה והכרה בתפקיד המיוחד הנתון לה על פי החוק. אף היועץ המשפטי לממשלה הצביע על הייחוד הקיים בתיק זה הקשור למעמדה של החברה להשבה כחברה שהוקמה על פי חוק נכסים של נספי השואה – ואף על העובדה כי החברה להשבה ניהלה, כאמור, הליך משפטי פרטני במקביל לתביעה הייצוגית אשר תרם להשגת הפשרה.... קבלת התרומה הנוספת במסגרת ההליך הנוכחי כמקור נוסף לסיוע לניצולי השואה – מוצדק וראוי ועולה בקנה אחד עם מטרות הקמתה של החברה להשבה, אשר אמורה לסיים את תפקידה ולהתפרק בשנת 2017".

ניהול נכסים וכספים

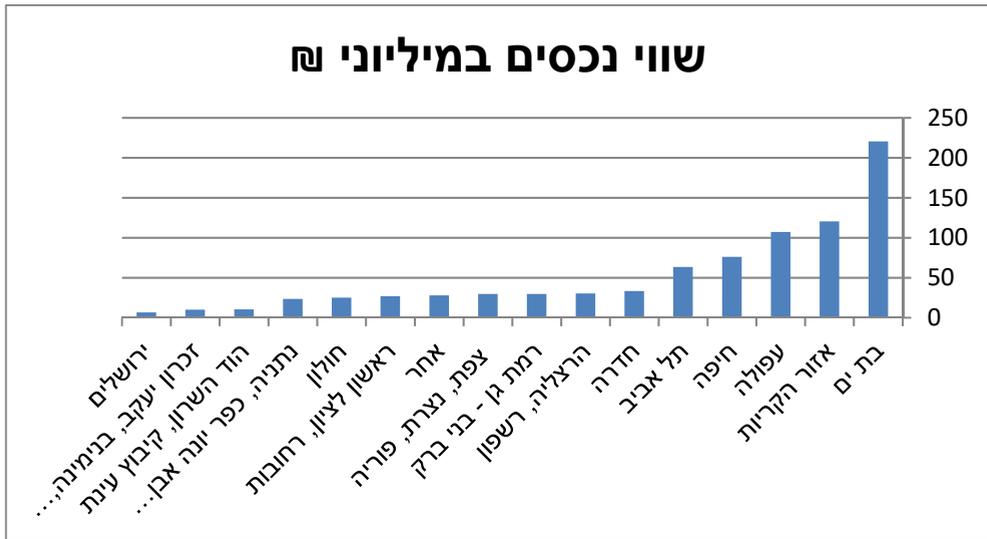
ניהול נכסי גדל"ן

במהלך שנות עבודתה ובהתאם להוראות החוק הועברו על ידי גופים שונים ובהם האפוסטרופוס הכללי, קק"ל/הימנותא, רמ"י ואחרים 679 נכסי גדל"ן בשווי כולל של כ-840 מיליון ₪. מרבית הנכסים הינם קרקעות ביעודים שונים (חקלאות, תעשייה, מבני ציבור, מגורים). כ-100 נכסים הינם נכסים מבונים המהווים נכסי גדל"ן מניב בהן 4 בנייני דירות שלמים בעיר תל אביב, הכוללים מספר יחידות דירות המושכרות לצד ג', חלקן בשכירות מוגנת, וכן מספר דירות, מחסנים, בתי מלאכה זעירה במספר ישובים בארץ (תל-אביב, בני ברק, בת ים, חיפה, בקריות שבאזור מפרץ חיפה ואחרים).

להלן פירוט נכסי המקרקעין שהועברו לחברה במהלך שנות פעילותיה בחלוקה גאוגרפית:

מספר נכסים	שווי נכסים במיליוני ₪	ישוב
27	220.5	בת ים
148	120.4	אזור הקריות
93	107.2	עפולה
45	76	חיפה
53	63.3	תל אביב
23	33.2	חדרה
16	30.3	הרצליה, רשפון
4	29.7	רמת גן – בני ברק
70	29.6	צפת, נצרת, פוריה
100	27.8	אחר
6	26.7	ראשון לציון, רחובות
44	25	חולון
6	23.4	נתניה, כפר יונה, אבן יהודה
15	10.4	הוד השרון, קיבוץ עינת
19	10	זכרון יעקב, בנימינה, יקנעם
10	6.6	ירושלים

שווי נכסים במיליוני ₪

החברה ניהלה את הנכסים בהתאם להוראות החוק וליישום מטרותיו, על פי חובת הנאמנות ובמטרה לשמור על הנכסים ולמקסם את הרווחים עבור היורשים. לצורך הניהול השוטף הסתייעה החברה בשירותיה של חברת נכסי אריאל בע"מ אשר, בין היתר: ביקרה בנכס לצורך בדיקת מצבו הפיסי בטרם העברתו לחברה; קבלת הנכסים ובניית תיק נכס; שמירה ומעקב תכנוני; ניהול ופיקוח שוטף וניהול נכסים מניבים; סיוורם שוטפים בנכסים; ביצוע פעולות על פי הוראות הרשויות המוסמכות (תשלום מיסים); טיפול בפולשים ובמניעת חזרתם לנכס; טיפול במפגעים, איתור שוכרים בנכסים מניבים; חתימת הסכמי שכירות; חידוש והחלפת שוכרים; טיפול שוטף בנכס כמתחייב מהסכם השכירות.

מימוש נכסים

בהתאם לסעיף 37 (א) לחוק, נכסים שלא אותרו להם יורשים יימכרו על ידי החברה ותמורת המימוש תועבר כסיוע לניצולי שואה נזקקים. עד שנת 2014, כמעט ולא התאפשר מימוש הנכסים וזאת לנוכח הניסוח של סעיף 37 לחוק הנכסים הקובע כי על החברה להצהיר כי אין לה יסוד להניח שתוגש בקשה להשבתו של נכס ליורשים או לבעלי זכויות אחרים. אופן ניסוח הסעיף איפשר עד 2014 מימוש של חמישה נכסים בלבד בשווי כולל של כ-10 מיליון ₪.

במסגרת תיקוני החקיקה, שאישרה הכנסת במרץ 2014 שונה הנוסח של סעיף 37 לחוק ואיפשר לחברה לממש נכסי גדל"ן בשלושה מקרים:

- ניתוק זיקה – הנכס אותו מנהלת החברה כיום אינו הנכס המקורי שרכש הנספה. דהיינו, נותק הקשר הקנייני-סנטימנטלי של רוכש הקרקע או יורשיו עם הקרקע. משמעות המכר אינה הפסקת החקר לאיתור יורשי הנספה, אלא רק ניתוק הזיקה לנכס המקרקעין הספציפי.
- העדר מידע מספיק – המידע שקיים על בעל הנכס אינו כולל פרטים המאפשרים את זיהויו הוודאי, ועל כן אף לא ניתן יהיה לערוך חקירה לאיתור יורשיו.

- מיצוי חקירה – עדכון תנאי הסף של סיום החקירה באופן שיקשור בין מאמצי החברה בחקירה ולא לסיכוי כי תוגש בקשת השבה.

תיקוני חקיקה אלו אפשרו לחברה להאיץ את תהליך מימוש הנכסים. בסה"כ במהלך שנות פעילות מימשה החברה 70 נכסים בשווי כולל של כ-212 מיליון ש"ח, לא כולל מכר קרקעות לבקשת היורשים.

רוב מכריע של נכסי הנדל"ן נמכרו במסגרת מכרז פומבי שפורסם ונוהל על פי דיני מכרזים, חלק מהנכסים נמכרו להימנותא בהיותה שותפה בקרקע שותפות מושעא, ועל פי ההסכם שנחתם עם קק"ל/הימנותא. חלק מן הקרקעות נמכרו במסגרת הסדרים משפטיים ובמסגרת הליכים לפירוק שיתוף.

עיר	סכום מכירה (במיליוני שקלים)
בת ים	99.6
עפולה	35.2
חיפה	19.8
רמת גן	19.8
קריית אתא	16.9
תל אביב	6.7
פורייה עילית	5.4
קרית טבעון	4.1
בני ברק	1.3
פוריה	1
חולון	0.85
רשפון	0.52
עינת	0.18

נכסים כספיים

בנוסף לנכסי הנדל"ן התקבלו בחברה כספים מהאפוסטרופוס הכללי, קק"ל, בנק לאומי, בנק הפועלים, בנק המזרחי, בנק דיסקונט ובנק מרכנתיל. הנכסים כללו כספים שנבעו מנכסי נדל"ן מניבים, תמורות שנתקבלו ממכירות היסטוריות של נכסי נדל"ן, פיקדונות בבנקים, ניירות ערך ועוד.

ערך הנכסים הכספיים ההיסטורי הותאם לערכם כיום באמצעות **מנגנון שיערוך ייעודי** לחברה שמטרתו לתת פיצוי הוגן לנכסים שנשמרו בערכם הנומינלי. מנגנון השיערוך נקבע על ידי ועדת שיערוך בראשות פרופ' יקיר פלסנר ז"ל, שהוקמה כתוצר מהליכי חקיקת חוק הנכסים. לצורך ביצוע

השערוך נבחרו במרכז שבוצע על ידי משרד המשפטים ארבעה משרדי רואי חשבון: כספי את כספי ר"ח, אבולעפיה ושות' ר"ח, שרוני את שפ"ר ר"ח ויהודה ברלב ושות' ר"ח – שביצעו את עבודת השערוך, בהתאם לתוכנה ייעודית שנבנתה לצורך יישום הוראות ועדת השערוך, והתקנה בחברה ובכל אחד ממשרדי ר"ח הנ"ל. שכרם של ר"ח והפרשי השערוך שולמו על ידי משרד המשפטים בהתאם לתקציב שהקצתה הממשלה.

כל נכס שהתקבל בחברה נשלח לשערוך באחד המשרדים. נכסים מורכבים ובעלי ערך רב נשלחו לבקרה של משרד נוסף. לאחר קבלת דוח השערוך בחברה, נבדק הדוח על ידי כלכלן החברה ורק לאחר שנקבע כי הדוח תקין הוא נקלט בחברה.

בהתאם להחלטת הדירקטוריון, החל משנת 2010 הועברו הכספים להשקעה באמצעות ארבעה בתי השקעות מהמובילים בארץ. בשנת 2013 הצטרף בית השקעות חמישי. הכספים הושקעו בהתאם למדיניות ההשקעות הסולידית, ללא מניות וללא חשיפה למט"ח, שקבעה מעת לעת ועדת הכספים וההשקעות של הדירקטוריון. לבקשת יו"ר הוועדה פרופ' בן-ציון זילברפרב, צורף אליה כיועץ בהתנדבות מר אבי הראל שהינו בעל ידע וניסיון עשירים בתחום הפיננסים. הוועדה התכנסה בכל רבעון לסיכום תוצאות ההשקעה ברבעון הקודם ולהתוות את המדיניות לרבעון הבא.

ממוצע התשואות שהשיגו כלל בתי ההשקעות על פי הדיווחים החודשיים שהעבירו לחברה היוו למעשה את התשואה שהצטרפה לנכס הכספי מיום קבלתו בחברה (יום נעילת השערוך) ועד ליום השבתו ליורש.

שחרור נכסים

הליך שחרור הנכסים הינו למעשה שלב העברת הנכס לידי היורשים – תשלום הכספים, או העברת רישום הבעלות בנכס במרשם המקרקעין. בשלב זה נבדק פעם נוספת שווי הנכס הכולל והיורשים מתבקשים לחתום על טפסים הנדרשים בחוק. ביניהם, כתב התחייבות להחזרת הנכס במידה שיתברר בעתיד כי חלה טעות בהליך ההשבה או שישנם יורשים זכאים נוספים. בנכסי נדל"ן נדרש אף אישור דירקטוריון למחיקת הערת הניהול והעברת הטפסים ללשכת רישום המקרקעין שבתחומה נמצא הנכס. יצוין כי החברה גיבשה עם הנהלת אגף רישום המקרקעין שבמשרד המשפטים נוהל עבודה מיוחד לצורך רישום נכסי הנספים על שמות היורשים.

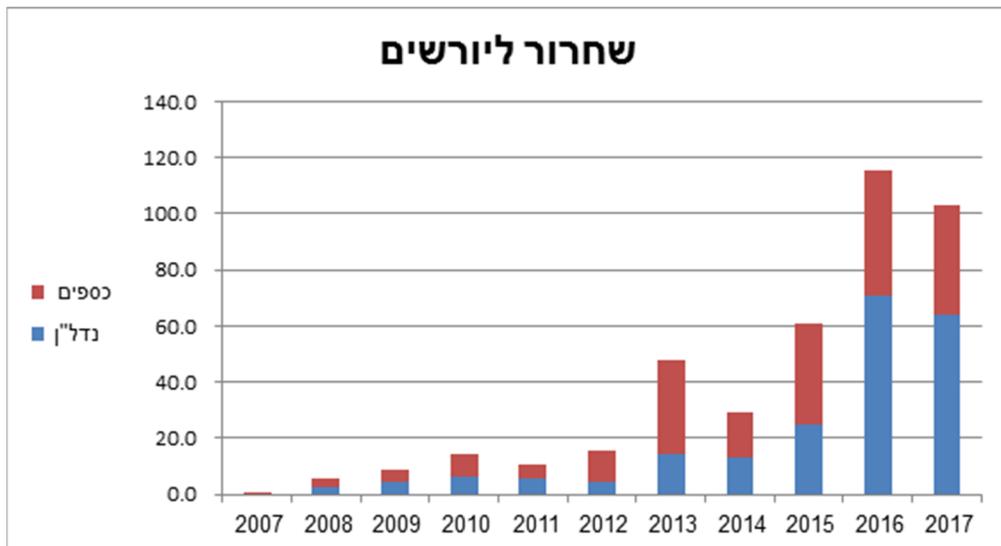
תיקוני החקיקה שאושרו בשנת 2014, אפשרו את האצת שחרור הנכסים ליורשים. בסך הכל עד למועד סגירת של החברה ישוחררו לבעלות היורשים – נכסים, נדל"ן, כספים ושווי מניות יק"ט – בשווי כולל של כ-412 מיליון ₪.

סה"כ	מניות יק"ט	נכסים כספיים	כספים תמורת נדל"ן	נכסי נדל"ן	סעיף
718	7	234	58	420	סה"כ החלטות השבה
511	7	179	46	279	החלטות השבה מלאות
446	6	156	43	241	מתוכם חלק היורשים הידועים
412	5	153	43	210	מתוכם שוחרר בפועל ליורשים*
207		55	12	140	החלטות השבה חלקיות

* הנתונים כוללים נכסים בשווי 58 מיליון ₪, שישוחררו ליורשים עד לסגירת החברה.

להלן פירוט שווי הנכסים ששוחררו ליורשים לאורך שנות פעילות החברה.

שנים	נדל"ן	כספים	סה"כ
2007	0.0	0.025	0.025
2008	2.4	3.1	5.5
2009	4.3	4.4	8.7
2010	6.1	8.2	14.4
2011	5.5	5.4	11.0
2012	4.2	11.5	15.6
2013	14.3	33.4	47.8
2014	13.3	16.0	29.4
2015	24.7	36.0	60.8
2016	70.9	44.7	115.0
2017	64.0	38.8	103.0
סה"כ	210	202	412

ויתור על שכר ניהול

במסגרת תיקוני החקיקה שיזמה החברה, בוטלה חובתה של החברה לגבות מיורשי נספי השואה שכר בגין ניהול הנכסים על-ידי החברה. מנגנון שכר הניהול נכנס בשעתו לחוק ב"השראת" חוק האפוסטרופוס הכללי. לאחר שהחברה בחנה את נחיצות גביית השכר ואת השלכותיה, היא הגיעה למסקנה שאין הצדקה לגבות מאותם יורשים שאותרו שכר ניהול, וביוזמתה בוטל סעיף 41 לחוק. בכך צומצמו הוצאות היורשים של נספי השואה וגדלו הסכומים שהגיעו לידיהם בפועל.

הפחתה משמעותית במיסים

העברת נכסים של נספי השואה אל החברה וממנה אל היורשים הינן פעולות של "העברה בנאמנות" ואין הן מהוות עסקה כלכלית במקרקעין. משכך, פטר המחוקק פעולות אלו מתשלום מיסים ומהצגת אישורי מיסים, כבר בחוק המקורי משנת 2006. ביוזמת החברה, כחלק מתיקוני החקיקה שבוצעו בשנים 2012 ו-2014 הסכימה המדינה גם למתן פטור ממיסים על המקרקעין שבניהול החברה בעת מכירת הנכסים והעברת התמורה למטרות סיוע והנצחה. בכך גדלו הסכומים שיכולה החברה להקדיש למטרות אלו, ונחסך הצורך בדיונים ארוכים מול רשויות המס בכל נכס ונכס.

במהלך שנות פעילות הגיעה החברה להסדר עם רשות המיסים בו נקבע כי יורשים שישלמו, תוך ששים יום מיום רישום הנכס על שמם בלשכת רישום המקרקעין, חוב מס רכוש הקיים על הנכס אותו ירשו (בהתאם להחלטת השבה של החברה), הם יהיו פטורים מתשלום ריבית וקנסות שצבר החוב, וישלמו את קרן החוב בתוספת הצמדה למדד בלבד. הסדר זה היטיב מאוד עם יורשי נספי השואה.

בנוסף הגיעה החברה להסדר עם מספר רשויות מקומיות (דוגמת עיריית עפולה) על תשלום מופחת של היטלי פיתוח שאמורה החברה לשלם בעת מכירת נכסים. הסדרים אלו חסכו לחברה מיליוני שקלים שהועברו לסיוע לניצולים נזקקים.

תיקוני החקיקה ומשמעותם

החוק על פיו הוקמה ופעלה החברה – חוק נכסים של נספי השואה (השבה ליורשים והקדשה למטרות סיוע והנצחה), התשס"ו-2006, נחקק כחוק מפורט מאוד והתיימר להסדיר את כל ההיבטים של פעילות החברה. עם זאת, לאחר מספר שנות פעילות של החברה התברר כי ישנם בחוק מספר משוכות המונעות מהחברה לממש את מטרותיה באופן מיטבי. עיקרם – בתחומי ירושת נספי השואה ומימוש נכסים שלא נמצאו להם יורשים, בידי החברה: התברר כי החוק לא צפה את הקשיים הכרוכים בהוצאת צווי ירושה אחר נספי השואה, קשיים שהפכו את תהליך הוצאת הצווים לכמעט בלתי אפשרי. עקב כך, למרות שהחברה איתרה את בני משפחותיהם של נספים שהיו בעלי רכוש בהיקף משמעותי – רק חלק מצומצם מאוד מהם הצליח להוציא צווי ירושה ולקבל לידי את נכסי הנספים מאת החברה. חסמים אלו הביאו את החברה ליזום תיקונים בחוק נכסים של נספי השואה.

תיקון מס' 2 – שנת 2012

כבר בשנת 2011, לאחר שזוהו ואופיינו הקשיים, פנתה החברה אל משרד המשפטים והציעה מספר תיקונים בחוק, במישורי הפעילות השונים של החברה, ובראשם ביטול הצורך בהצגת צו ירושה והסמכת החברה להחליט בדבר זהות היורשים, ולחלופין הגדלת הסכום הפטור מהמצאת צווי ירושה, בצד העברת הבעלות בנכסים על שם החברה באופן שיקל על הליכי השחרור ליורשים. כתוצאה מפניה זו הוגשה הצעת חוק ממשלתית שאושרה בכנסת ונכנסה לתוקף ביולי 2012, ואשר נכללו בה רק חלק מהתיקונים שהציעה החברה:

הוטלה חובה על החברה להתחיל בפעולות לאיתור יורשים בנכסים שבידיה בתוך שנה מיום קבלת הנכס, תוך קביעת "הוראות מעבר"; תוקן המועד הקבוע בחוק לקבלת החלטה בבקשות השבה; כתב התחייבות עליו צריך יורש לחתום כתנאי לקבלת נכס מהחברה – הוספה אפשרות לחתימת כתב ההתחייבות בידי יורש אחר או בידי בא כחו של היורש; תקציב הסיוע – נקבע כי על החברה להקצות סכום של 100 מיליון ₪ בשנה לסיוע לניצולי השואה וכי ככל שלא יהיו בידי החברה די כספים כדי להקצות 100 מיליון ₪ יוכל הדירקטוריון להחליט על הקצרת סכום נמוך יותר לסיוע, ויצטרך לדווח על כך לוועדת החוקה, לוועדת הכספים בכנסת ולשר המשפטים. תקציב ההנצחה נקבע כעד 4% מהסכום שיוקצה באותה שנה לסיוע; קוצרו תקופות עיכוב המימוש של נכסי נדל"ן שמקורם בקק"ל / הימנותא ל-5 שנים במקום 7, וניירות ערך לשנתיים במקום 7; השכרת נכסים – הוארכה התקופה להשכרת נכס בידי החברה – משנה אחת לשלש שנים; הורחבה ופורטה חובת הדיווח של החברה לגבי השבת נכסים, איתור נכסים, מימוש נכסים, סיוע והנצחה. תקציב החברה – נותקה הזיקה בין היקף הנכסים שבידי החברה לבין התקציב השנתי: נקבע כי התקציב ייגזר מתקציב 2011, החל משנת 2015 ותוך ירידה הדרגתית עד 50% בשנת 2017 ואילך; ניתן פטור ממיסים במכירת נכסים בידי החברה.

תיקונים בעניין צווי ירושה אחר נספי השואה: עוגן בחוק הפתרון של "שניים שמתו כאחד" – מנגנון הכרעה שיאפשר קביעת הירושים במקרים בהם סדר הפטירות אינו ברור; בוטלה זכות הוריש המוריש ל-1/6 מהעזבון, בתחולה רטרואקטיבית מצוויים שניתנו משנת 2006; הסמכת הרשם לענייני ירושה במחוז תל-אביב לתת צווי ירושה אחר נספי שואה, באופן שתיווצר מומחיות והתיקים יטופלו במהירות בלא הכרח להעבירם לבית המשפט; ניתן מעמד לחברה לאימות מסמכים שמקורם בחו"ל וניתן מעמד ראייתי בהליכי הירושה להודעת החברה בדבר ממצאי חקירותיה לגבי הרכב המשפחה, סדרי פטירות וכד'. במקביל תוקנו תקנות הנכסים באופן שהפטור מצו ירושה הועלה מ-50,000 ₪ ל-200,000 ₪.

תיקון מס' 3 – שנת 2014

כאמור, לא כל התיקונים שביקשה החברה אושרו. לאחר תקופת ניסיון בה התברר כי התיקונים הנ"ל של תיקון מס' 2 הועילו רק במקצת, שבה החברה ופנתה את משרד המשפטים בבקשה לתיקון עמוק יותר בחוק: החברה הגישה, בשנת 2013, מסמך מפורט ובו הצעות לתיקון נוסף של החוק, במספר מישורים.

לנוכח הצגת מתווה רב שנתי לפעילות החברה והתחייבותה להאצת פעילות ההשבה כמו גם הגדלת הסיוע לניצולים נזקקים, אומצו הפעם הצעות החברה באופן נרחב יותר, ובסוף חודש מרץ 2014 תוקן החוק פעם נוספת. התיקונים היו בעיקרם:

בתחום איתור יורשים – נקבע כי החברה רשאית לקבל מסמכים מתוך תיקי מרשם האוכלוסין.

בתחום צווי הירושה – על מנת להתגבר על הקשיים בהוצאת צווי ירושה אחר נספי השואה – נוסד מכשיר משפטי חדש – "צו בדבר חליפיו של נספה השואה". את הצו הוסמכה ליתן ועדת הערר שהפועלת על פי חוק נכסים של נספי השואה; הוועדה מוסמכת לדון ולקבוע מיהם חליפיו של הנספה וחלקם בזכויות, לפי דין הירושה המהותי, כולל מועדי פטירות וסדרן, מבלי צורך בהוצאת צווי הצהרות מוות נפרדים וצווי ירושה נפרדים על כל אחד מהיורשים בחוליות הביניים, אלא הצו ניתן אחר הנספה וקובע מיהם יורשיו החיים כיום. חידוש נוסף הוא שאת הבקשה רשאית להגיש, מלבד היורשים, גם החברה עצמה. נקבע כי דינו של צו חנ"ש כדין צו ירושה לעניין מקרקעין – כלומר הוא תקף לצורך רישום הירושה במרשם המקרקעין.

בתחום הסיוע לניצולי שואה נזקקים – הוגדל הסכום בו על החברה לסייע לניצולים בכל שנה, מ-100 מיליון ₪ ללפחות 135 מיליון בשנה, ובשנת 2015 – 150 מיליון ₪, כאשר לפחות 75% מהסכום שהוקצה לסיוע יועבר באופן ישיר לחשבונות הבנק (60% בשנת 2014).

בתחום מימוש הנכסים – בוטלה תקופת עיכוב המימוש לניירות ערך, והחרגתם מהצורך בהליך קדם-מימוש, באופן שהקל בהמשך על מימוש מניות אוה"ה; שונתה הגדרת התנאים המקדימים למימוש, באופן שאיפשר לחברה להוציא למימוש נכסי מקרקעין שלחברה אין יסוד להניח כי יאותרו יורשיהם; ונוספו שני מסלולי מימוש חדשים – מכירת נכסים ללא מידע על בעל הנכס,

ונכסים ללא זיקה ממשית של הנספה לנכס המיועד למימוש כיום – כל אלו איפשרו לחברה להתחיל בהליכי מימוש בהיקפים משמעותיים לצורך העברת התמורה למטרת סיוע לניצולי שואה נזקקים.

בתחום שחרור הנכסים לידי היורשים – במקרים סבוכים בהם מדובר ביורשים רבים שאין ביניהם שיתוף פעולה, שחלקם מצויים בחו"ל או שחלקם טרם אותרו או זוהו סופית. מדובר במעין "פירוק שיתוף" בין היורשים, על ידי מכירת הקרקע בידי החברה, בלי צורך לנהל תביעות של פירוק שיתוף אשר מטבען לוקחות זמן רב. החברה אכן עשתה שימוש במכשיר משפטי זה ובכך פתרה קשיים שעמדו בפני היורשים ואפשרה את שחרור כספי הנספים ליורשיהם באופן יעיל ומהיר.

כמו כן, בהתאם למתווה הרב שנתי ("תכלית העבודה") שהציגה החברה הוקדם **ביוזמתה** מועד פירוקה של החברה לסוף שנת 2017, ונקבע מנגנון ראשוני לטיפול בנכסים שיוותרו לאחר הפירוק – בידי האפוטרופוס הכללי ובידי מפרק החברה.

במקום טפטוף איטי של צווי ירושה החלו להתקבל עשרות צווי חנ"ש שניתנו בידי ועדת הערר תוך מעורבות עמוקה של החברה להשבה. צווים אלו אפשרו לחברה לשחרר ליורשי הנספים נכסים בשווי מאות מיליוני שקלים ובכך למלא את ייעודה העיקרי: השבת נכסי הנספים ליורשיהם.

תוצאה משמעותית נוספת של תיקון החוק משנת 2014 הייתה האפשרות שניתנה לחברה לממש נכסי מקרקעין שלא אותרו יורשיהם. בעקבות כך גדלו היקפי מימוש הנכסים בסדרי גודל משמעותיים ביותר, שאפשרו את הגדלת הסיוע לניצולים נזקקים.

תיקון מס' 4 – שנת 2017

במסגרת היערכות החברה לקראת סיום פעילותה, יזמה החברה תיקון נוסף לחוק. כבר בקיץ של שנת 2016 פנתה החברה אל האפוטרופוס הכללי והציעה לתקן את החוק באופן שיאפשר לאפוטרופוס הכללי להשלים את המשימות שהחברה לא תסיים עד סוף שנת 2017. האפוטרופוס הכללי נרתם, ויחד עם החברה הוגשה למשרד המשפטים הצעה סדורה לתיקון נוסף בחוק. דיונים מקצועיים שנערכו עם אנשי מחלקת ייעוץ וחקיקה במשרד המשפטים הניבו הצעת חוק ממשלתית, שתכליתה היערכות לסיום פעילותה של החברה, וקליטת הנכסים שלגביהם זוהו יורשים באפוטרופוס הכללי לתקופת ביניים של 5 שנים נוספות, תוך שימור ההסדרים המיוחדים אשר נקבעו במסגרת תיקון מס' 3. בתוך כך מבטיח התיקון את שימור צו החנ"ש – גם בתקופת הביניים, וזאת כדי לאפשר לאפוטרופוס הכללי להשלים את פעולות ההשבה במקרים בהם אותרו יורשים, ולהימנע מאותם חסמים אשר הקשו על החברה לבצע את פעילותה זו עובר לתיקון מס' 3.

הצעת החוק הממשלתית הוגשה בתחילת שנת 2017, עברה את הליכי החקיקה הנדרשים בוועדת חוקה, חוק ומשפט ובמליאת הכנסת, ואושרה סופית בסוף חודש יוני 2017. תיקון זה – תיקון מס' 4 לחוק – עבר כ"הוראת שעה" על מנת לאפשר את היערכות החברה והאפוטרופוס הכללי לסיום פעילות החברה ולהעברת יתרת הנכסים לאפוטרופוס הכללי מחד גיסא, ולכונס הרשמי כמפרק החברה מאידך גיסא.

הוראת השעה צפויה להפוך לחוק קבוע עם הגשת הצעת חוק ממשלתית נוספת שמטרתה הסדרת הטיפול בניצולי השואה הנזקקים בהם תמכה החברה – בתקופה שלאחר פירוק החברה.

המדינה אמורה לקחת את האחריות להמשך התמיכה באותם ניצולים. במקביל יוסדר גם המשך התמיכה בפרויקטים להנצחת זכר השואה. מגמה זאת מבטאת את ההכרה של מדינת ישראל בנחיצות וביעילות טיפולה של החברה להשבה גם במטרות השיריות שקבע לה המחוקק.

הליכים משפטיים תקדימיים

נוסף ל"מחזיקים קודמים" – ובתוכם האפוטרופוס הכללי, מינהל מקרקעי ישראל, הקרן הקיימת לישראל והימנותא ואחרים – ביצעה החברה חקירות שמטרתן איתור נכסים המוחזקים בידי גורמים נוספים. חלק מהמחזיקים השונים התמידו בסירובם להעביר לחברה את הנכסים או הזכויות שבידיהם, והחברה נאלצה להגיש נגדם תביעות לבית המשפט, על פי סעיף 11 לחוק נכסים של נספי השואה. הליכים אלו הינם מטבעם מורכבים. החברה נדרשת להוכיח, היסטורית, את קיומן של הזכויות שרכשו הנספים; את היות הזכויות "נכס של נספה השואה" לפי סעיף 2 לחוק; ואת חובתו של המחזיק להעביר אליה את הזכויות, תוך קביעה שווי הזכויות או זיהוי המקרקעין כיום.

החברה ניהלה הליכים אלו, החל משנת 2011, באמצעות הלשכה המשפטית הפנימית שלה, ועבודת המחקר, כמו גם העדויות בבית המשפט מטעם החברה ניתנו בידי עובדי אגף האיתור. נסקור להלן מספר הליכים כאלו, בהם מאבקה המשפטי של החברה נשא פרי והמחזיקים הקודמים נאלצו, בצו בית המשפט, לציית לדרישות החברה להשבה ולהעביר אליה נכסי מקרקעין או את שוויים:

תיק "נחלת יהודה" – ליבה לנציצקי

במסגרת פעולותיה של החברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה על פי החוק, איתרה החברה מידע לפיו אשה בשם ליבה לנציצקי רכשה בשנות ה-30 של המאה שעברה, מחברה בשם "נחלת יהודה", קרקע באזור חפציבה בחדרה. נחלת יהודה הינה חברה שהקים בשנת 1937 גואל האדמות יהושע חנקין, וקרא אותה על שם אביו יהודה. על שם החברה נרשמו ב"שם מושאל" (נאמנות) עשרות קרקעות שמכר חנקין לרוכשים שונים והקרקעות טרם נרשמו על שמם.

לימים, חלק מן הקרקעות הועברו על שם הרוכשים או יורשיהם. עם זאת, חלק קטן מהקרקעות נותרו רשומות על-שם נחלת יהודה, וזאת ככל הנראה בשל היעדרות הרוכשים או יורשיהם. יהושע חנקין נפטר בסוף שנת 1945, רעייתו אולגה נפטרה ולא נולדו להם ילדים. ברבות השנים חברת נחלת יהודה – שלא הייתה פעילה – נמחקה מרישומי רשם החברות. בשנות ה-90 רכשו את רוב מניותיה אנשי עסקים מחדרה.

בשנת 2012 החברה להשבה פנתה לחברת נחלת יהודה בדרישה להעביר אליה את זכויותיה של ליבה לנציצקי באחת החלקות שנותרו רשומות על שם החברה. נחלת יהודה (בבעלותה החדשה) סירבה להיענות לדרישת החברה, והחברה נאלצה להגיש תביעה לבית המשפט המחוזי בירושלים, בהתאם לסעיף 11 לחוק נכסים של נספי השואה, ובה ביקשה כי בית המשפט יצהיר שהחלקה שייכת לליבה לנציצקי ז"ל אשר זכויותיה מהוות "נכס של נספה השואה".

לתיבה צורפו המסמכים שאיתרה החברה עד אותה עת, ובהם רשימות של חנקין משנות ה-30-40 בהם מופיעה ליבה לנציצקי. בכך התקיימה, לטענת החברה, הגדרת החוק לגבי "נכס של נספה השואה". במהלך ניהול התביעה בבית המשפט המשיכה החברה במחקר לאיתור מידע אודות הנכס ואודות ליבה לנציצקי. כך, מצאה החברה בארכיון הציוני את רישומיו של חנקין לגבי הרוכשים.

נמצא הדף הרלוונטי לגבי ליבה לנציצקי ובו צוינו מספר כתובות, וכן הפניה לכתובתו של אדם נוסף בשם שלום ל. בדף המתייחס לליבה הייתה הפניה לרוכש נוסף בשם רפאל לנציצקי. המידע שנכלל ברשימות חנקין איפשר לחברה לאתר תיקי ירושה של שלום ל. ואשתו שהתגוררו באחת הכתובות שצוינה על ידי חנקין. בתיקי הירושה נמצאו פרטי בתם. בעזרת מאגר מינהל האוכלוסין איתרה החברה את הבת, אשה בשנות ה-80 לחייה, תושבת ירושלים. בפגישה עימה היא לא ידעה דבר על אשה בשם ליבה, אך סיפרה על דודתה בשם דומה – לורה, אשר נספתה בשואה כשהיא רווקה. הבת זכרה את דודתה, אותה פגשה בעת ביקורה בצרפת, בהיותה ילדה בת 6. האחיינית אף מצאה בביתה תמונות של דודתה, ותמונות נוספות של סבתה ושל בן-דוד שלה בשם ג'ורג' מצרפת אותו הכירה במשך שנים רבות לא הייתה עימו בקשר.

בעזרת כיתוב שהיה על גב אחת התמונות של ג'ורג', איתרו חוקרי החברה את שני בניו של ג'ורג' – שבינתיים נפטר – ואשר מתגוררים בצרפת. הם מצידם מצאו בבתייהם מסמכים שהשלימו את התמונה המשפחתית: דודתם הייתה אחת מבין ארבע אחיות. אמם נפטרה עוד בפולין, אביהן התחתן שנית ועלה עם אשתו השנייה לארץ ישראל, אך כנראה שלא שמר על קשר עם כל בנותיו. הדודה לורה נספתה בשואה. אחות נוספת ברחה לדרום אמריקה ועקבותיה נעלמו, וכל מה שהיה ידוע הוא שמה הפרטי של בתה, טיאה, והחברה הצליחה לאתר את בתה של טיאה בברזיל.

החברה נעזרה גם בחוקרת מחו"ל שהצליחה לאתר בארכיון בצרפת טופס בקשה לתעודת זהות, שהגישה בעלת הנכס בשנת 1938 לשלטונות בצרפת. על הטופס – תמונה של ליבה לנציצקי, דומה להפליא לתמונות השמורות אצל האחיינית בישראל. הכרטיס מכיל פרטים אישיים של ליבה לנציצקי כמו מקום ותאריך לידה – התואמים לפרטים שמילא ג'ורג'. כאשר מילא 'דף עד' של יד-ושם אודות דודתו. הבקשה לתעודת זהות נושאת את חתימתה של ליבה לנציצקי. כך התברר באופן סופי כי רוכשת הקרקע ליבה לנציצקי היא דודתם.

החברה להשבה הגישה לבית המשפט את כל המסמכים שאיתרה, והביאה לעדות את חוקרי החברה וכן את האחיינית של ליבה לנציצקי, ואת אחד מבניו של ג'ורג', אשר הגיע במיוחד לצורך כך מצרפת.

בפסק הדין שניתן בחודש מאי 2015 קיבלה שופטת בית המשפט המחוזי בירושלים, גילה כנפי-שטייניץ, את כל טענות החברה להשבה. בפסק הדין דוחה בית המשפט אחת-לאחת את טענות נחלת יהודה כי ליבה לנציצקי לא סיימה את התשלומים עבור הקרקע וכי לא נספתה בשואה. בית המשפט פסק כי אכן הקרקע שייכת לליבה לנציצקי, שהרישום על שם נחלת יהודה היה רישום בנאמנות בלבד, וכי הזכויות של ליבה לנציצקי בקרקע מהוות "נכס של נספה השואה. בית המשפט קובע, בין השאר, על הראיות שאיתרה והגישה החברה: "מאסופת ראיות אלו, השזורות היטב זו בזו, עולה מסכת קוהרנטית של עובדות המלמדות באופן מובהק כי לנציצקי אכן רכשה את הנכס...מסמכים רבים אלו מתיישבים היטב זה עם זה, משלימים זה את זה, ומעלים מסקנה אחת ולפיה רכשה לנציצקי את הנכס..."

בית המשפט ציווה על רישום הקרקע במרשם המקרקעין בבעלות ליבה לנציצקי ז"ל. על סמך פסק הדין פעלה החברה להשבה לרישום הקרקע במרשם המקרקעין בבעלות ליבה לנציצקי, עם הערה על ניהולה בידי החברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה, ולאחר שהיורשים קיבלו צו חנ"ש – נרשמה הקרקע בבעלותם.

נחלת יהודה הגישה ערעור לבית המשפט העליון. החברה להשבה התנגדה לערעור, ובדיון שנערך בסוף חודש יולי 2016 דחה בית המשפט העליון את כל טענותיה של נחלת יהודה ואישר את פסק הדין של בית המשפט המחוזי. בכך הסתיימה בהצלחה מערכה משפטית שניהלה החברה להשבה לשם עשיית צדק בנכס המקרקעין על חוף חדרה, שרכשה ליבה לנציצקי ז"ל בשנות ה-30.

לאחר שניתן צו חנ"ש אחר הנספית, פעלה החברה לשחרור הנכס לידי היורשים משלשת הענפים הפרוסים על פני שלש יבשות. כתוצאה ממחקריה ופעילותה המשפטית של החברה בנכס זה – גם חודשו הקשרים בין בני המשפחה, קשרים שאבדו בשנים שלאחר השואה.

ציטוט מתוך דבריה של אחייניתה של בעלת הנכס ואחת היורשות של ליבה לנציצקי:

"אני פה בשביל להגיד תודה לחברה להשבה, הם עשו עבודה יוצאת מן הכלל אני אף פעם לא פניתי אליהם, הם פנו אליי. ובאמת, אין לי מה להגיד, יותר מלהגיד שהם עשו עבודה יוצאת מן הכלל, התוצאה הייתה תוצאה חיובית, ואני מודה מכל ליבי".

תביעות כנגד חברת הכשרת הישוב בע"מ

הגוף העיקרי אשר סירב להעביר לחברה להשבה נכסים של נספי השואה הינו חברת "הכשרת הישוב" – חברה שהוקמה בשנת 1909 ופעלה לגאולת קרקעות בארץ ישראל ולשיווקן ליהודים בארץ ובחו"ל. חלק מהרוכשים נספו בשואה. רכושם נותר בידי הכשרת הישוב. במרבית המקרים, בהיעדר מי שיבוא לדרוש את זכויות הרוכשים הנספים – פעלה בהם הכשרת הישוב כבשלה: "ביטלה" את הרכישות באופן חד צדדי, ומכרה את הקרקעות פעם נוספת, לאנשים אחרים. בשנות ה-50 עד ה-70 של המאה העשרים ניסה האפטרופוס הכללי לברר עם הכשרת הישוב אודות זכויות נעדרים, ובתוכם נספים, אך לשווא. מבקר הסוכנות היהודית התריע על מחדליה של הכשרת הישוב כבר בסוף שנות ה-60, בלא תוצאה מעשית.

החברה להשבה ביצעה מחקר ראשוני, יסודי ורחב-היקף בארכיונים, בעיקר בארכיון הכשרת הישוב עצמה. התמונה שהצטיירה ממחקר זה הינה ברורה ועגומה: הכשרת הישוב "מחקה" את זכויות הנספים; זכרונם נשכח בין ספרי הנהלת החשבונות של הכשרת הישוב. דרישותיה של החברה להשבה מהכשרת הישוב להעברת נכסי הנספים לידיה – נענו ברובן המוחלט בשלילה. משכך, נאלצה החברה להשבה להיעזר בבית המשפט לצורך עשיית צדק, והגישה מספר תביעות משפטיות:

זכרון אברהם – בשנת 2013 הגישה החברה תביעה נגד הכשרת הישוב לגבי כ-20 חלקות מקרקעין באיזור עפולה אשר רכשו בשעתו 32 יהודים מלודז', פולין, במסגרת קבוצת "זכרון

אברהם". סכום התביעה עמד על כ-6 מיליון ₪. לאחר שהתקיימו דיוני הוכחות בהם נחקרו כל העדים, הוגשו סיכומים בשאלת החבות וב-31.12.2015 נתן בית המשפט המחוזי החלטה בה קבע כי קיימת להכשרת היישוב חבות כלפי החברה להשבה בהתאם לכל מה שנטען בתובענה (למעט חלקיו של הנספה טפר שעם בנו הגיעה הכשרת היישוב לפשרה בנויד עדשים). הוגשו סיכומים לעניין אופן היישוב הנזק – שווי היום של הקרקעות או תמורת המכר משנת 1957 בתוספת שערך לפי חוק נכסי הנספים. ב-8.9.2016 ניתן פסק דין בו הורה בית המשפט המחוזי שעל הכשרת היישוב לשלם לחברה את התמורה המשוערכת של הכספים שהתקבלו ממכירת המקרקעין בשנת 1957 (ולא שווי היום). הכספים בסך כ-300,000 ₪ שולמו לחברה. החברה הגישה ערעור לבית המשפט העליון על אופן קביעת הסכום ועתרה לקבלת "שווי היום" של המקרקעין, והכשרת היישוב הגישה ערעור-שכנגד על עצם החבות. הוגשו סיכומים בכתב, דיון בערעור נערך בבית המשפט העליון בסוף מרץ 2017.

קוני סוסנוביץ – תביעה שהגישה החברה נגד הכשרת היישוב לגבי 2 חלקות מקרקעין בשכונת חליסה (תל עמל) בחיפה, אשר הוקצו על ידי הכשרת היישוב כחלקות חליפיות לחלקות שרכשו 8 נספים מהעיר סוסנוביץ בפולין. סכום התביעה כ-2.6 מיליון ₪. לאחר שמיעת העדים וחקירתם הגיעו הצדדים, בהמלצת בית המשפט, לפשרה לפיה שולמו לחברה על ידי הכשרת היישוב 1.4 מיליון ₪. הפשרה קיבלה תוקף של פסק דין בסמוך ליום הזכרון לשואה ולגבורה, תשע"ו. הכספים שולמו לחברה והתיק הסתיים. מאז החברה כבר איתרה את יורשיהם של חלק מהנספים ושיחררה להם את חלקם בכספים.

"עבודת ישראל" – תביעה שהגישה החברה נגד הכשרת היישוב לגבי 8 חלקות מקרקעין בשכונת חליסה וסעדיה בחיפה, אשר נמכרו על ידי הכשרת היישוב ל-50 נספי שואה מקבוצת "עבודת ישראל". סכום התביעה כ-5.9 מיליון ₪. לאחר הגשת הראיות וחקירת העדים, בפתח ישיבת הסיכומים בבית המשפט, הגיעו הצדדים להסכם פשרה לפיו תשלם הכשרת היישוב לחברה סך 3.5 מיליון ₪ עבור זכויות הנספים. ניתן להסכם תוקף של פסק דין והסכום שולם לחברה. יורשיהם של חלק מהנספים כבר אותרו בידי החברה וחלקיהם בכספי יקיריהם הושבו להם.

ברוך בלוך – ברוך בלוך מליטא רכש מהכשרת היישוב, כמו רבים אחרים, נחלה בשטח 50 דונם שהייתה מורכבת מ-5 חלקות ביקנעם ובסביבתה. הוא שילם כ-71% מהתמורה עובר למלחמת העולם השנייה. במלחמה נעלמו עקבותיו. מארבעת ילדיו שרדו שתי בנות, אשר סברו כי אביהן נרצח עם שאר הגברים בעירת מגוריו, מז'יקי. הבנות חזרו ממחנות הריכוז בגרמניה אל ליטא, שם "אומצו" בידי משפחה טובת לב. למשפחה זו נולדה בת בשם ריבה. ריבה גדלה ונישאה למרק בוילנה. בנותיו של בלוך עלו לארץ ישראל בשנות ה-60, ובעקבותיהן ריבה ומרק. הקשרים ביניהם נמשכו כל השנים. אחת הבנות, סוניה, פנתה להכשרת היישוב לאחר עלייתה ארצה והתעניינה בגורל אדמותיו של אביה. היא נענתה בזלזול. בשנות ה-80 שבה ופנתה, ושוב יצאה בידיים ריקות. עד סוף ימיה לא זכתה לגאול את רכושו של אביה. ילדיהם של ריבה ומרק פנו אל החברה להשבה

וביקשו את סיועה. החברה נרתמה וביצעה מחקר מקיף, בסיומו דרשה מהכשרת הישוב לשלם לה את שוויין של קרקעות בלוח – ונענתה בשלילה.

תובענה מתאימה הוגשה בידי החברה לבית המשפט המחוזי בירושלים, בדצמבר 2015. חוקרי החברה העידו בבית המשפט ופרסו בפניו את המסמכים הרבים שאיתרו. ריבה ומרק העידו אף הם, בדמעות. פסק הדין ניתן בסוף דצמבר 2016: בית המשפט המחוזי קבע כי על אף שברוך בלוח הוגלה בידי הסובייטים לסיביר ושם מת (כך התברר במהלך המשפט), נכסיו בישראל הינם "נכס של נספה השואה" כמוגדר בחוק; על כן המסקנה היא כי נכסיו בישראל של ברוך בלוח הם "נכסים של נספה השואה"; כי אין לקבל את ההצדקות שהציגה הכשרת הישוב לביטול החד-צדדי של ההסכם; כי מכירת המקרקעין ע"י הכשרת הישוב לקרן קיימת לישראל הייתה שלא כדין; כי הכשרת הישוב הפרה חובת דיווח על זכויותיו של בלוח ועל ביטול העסקה עימו מכירת המקרקעין לקק"ל – לממונה על רכוש האויב ולאפוטרופוס הכללי, ובכך פעלה שלא כדין.

בית המשפט קבע כי ברוך בלוח רכש זכות שביושר במקרקעין, כי הכשרת הישוב הייתה נאמנת שלו ופעלה שלא כדין תוך ביצוע עוולה נזיקית של רשלנות באופן שמחייב אותה לשלם לחברה להשבה את שוויים של המקרקעין להיום, על יסוד פס"ד מאייר: "הן דיני הנאמנות והן דיני הנזיקין יובילונו למסקנה כי מכירת נכס המקרקעין שברוך בלוח רכש בו זכויות שביושר הייתה שלא כדין. בנסיבות אלה מסקנתי היא כי ההשבה צריכה להיעשות לפי שוויה העדכני של הקרקע...".

כדי לקבוע את שוויין העדכני של הקרקעות אותן רכש בלוח נחקרו בבית המשפט שמאי מקרקעין מטעם שני הצדדים; בפסק הדין שניתן בסוף אפריל 2017 קיבל בית המשפט באופן גורף וחד משמעי את חוות דעתו של שמאי המקרקעין מטעם החברה להשבה, העדיף אותה על פני זו של הכשרת הישוב, וקבע כי על הכשרת הישוב לשלם לחברה להשבה כ-9.8 מיליון ש"ח עבור החלקי היחסי ששילם בגין 50 הדונם שרכש בשנות ה-30 ברוך בלוח.

הכשרת הישוב הגישה ערעור לבית המשפט העליון ועימו בקשה לעיכוב ביצוע פסק הדין – בקשה שנדחתה על ידי בית המשפט העליון. החברה להשבה קיבלה את הכספים מהכשרת הישוב. יורשיו של ברוך בלוח יזכו לקבל את שווי הקרקעות שרכש, לאחר שיסתיים הדיון בבית המשפט העליון.

קוני יקנעם – לאחר שניתן פסק הדין בתיק בלוח, הגישה החברה תביעה מרוכזת נגד הכשרת הישוב בגין זכויותיהם של 45 נספי שואה שרכשו קרקעות באיזור יקנעם. היקף התביעה עצום. התביעה עדיין נדונה בבית המשפט המחוזי בירושלים.

התמודדות עם תביעות יורשים

לעיתים נאלצה החברה להתגונן מפני תביעותיהם של יורשים אשר לא קיבלו את הכרעותיה של החברה או את היקף הנכסים שהעבירה להם החברה. נביא מספר דוגמאות:

הנס מאיר – שני נכסי מקרקעין בנהריה נרכשו בידי הנס ואנה מאיר ז"ל שנספו בשואה. הממונה הישראלי על רכוש האויב מכר לצד ג' את החלקות, באישור שר האוצר, בתחילת שנות ה-60 של

המאה העשרים. נכדם הוכר על ידי החברה להשבה כיוורש היחידי של הנספים, והחברה השיבה לו את הכספים שהתקבלו בידיה, שמקורם בתמורה שקיבל הממונה על רכוש האויב, כשהיא משוערכת בשיערוך הייחודי שנקבע לפי סעיף 16 לחוק נכסים של נספי השואה.

היורש הגיש נגד החברה תביעה בטענה שעליו לקבל את שוויים של המקרקעין להיום. בית המשפט המחוזי קיבל את טענות המדינה (שצורפה לתביעה) והחברה ודחה את התביעה. מאייר הגיש ערעור לבית המשפט העליון, ובפסק הדין אימץ בית המשפט העליון את פרשנות החברה להשבה לחוק הנכסים; בית המשפט סמך ידו על השערוך שבוצע על ידי כלכלן החברה על סמך המסמכים שאותרו בעמל רב בידי חוקרי אגף האיתור של החברה, דחה את טענת המערער לאפליה מול מקרים אחרים, וקבע כי החברה להשבה מנהלת מערכת סגורה של הכנסות והוצאות ואינה רשאית להעביר ליורשי הנספים יותר ממה שקיבלה עבור אותם נכסים ממי שהחזיק בהם קודם לכן. בית המשפט העליון נתן גושפנקא להבחנה שעשתה החברה בין מקרה של "מכירה כדין" כפי שאירע במקרה של מאייר, לבין מכירה "שלא כדין"; במכירה שנעשתה שלא כדין, קובע בית המשפט העליון כי ניתן לטעון לקבלת שוויו העדכני של הנכס המקורי, מכוח דיני הנזיקין ודיני הנאמנות. ההבחנה שבית המשפט העליון ערך בין מכירה כדין לבין מכירה שלא כדין מסייעת לאבחן נכונה בין מקרה זה לבין מקרים אחרים, בהם ישנה הצדקה לתביעתה של החברה לקבל מצדדים שלישיים (בעיקר חברת "הכשרת הישוב") את שוויים להיום של מקרקעין שנרכשו בעבר על ידי נספי שואה, ואשר נמכרו במהלך השנים שלא כדין לאחרים. בעקבות פסק דין מאייר – בית המשפט המחוזי אכן יישם הבחנה זו וזיכה את החברה להשבה בקבלת שוויים להיום של מקרקעין שנמכרו שלא כדין בידי הכשרת הישוב.

בית המשפט העליון מסיים את פסק דינו בדברים אלו: **"המחלוקת בין הצדדים מציפה סוגיה רגישה וכואבת. רבים מבעלי הרכוש שהוקנה לממונה על רכוש האויב בתקופת המנדט היו יהודים שנספו בשואה, ומכאן התחושה המוצדקת של עוול היסטורי שנעשה לנספים וליורשיהם. משפחות וקהילות שלמות נכרתו בשואה, מסמכים הנוגעים לנכסים שנרכשו בישראל אבדו במהלך השנים ובעקבות האירועים והנכסים נותרו עזובים ללא שימוש, או שהועברו לקניין המדינה ונמכרו זה מכבר לצדדים שלישיים. חוק השבת נכסים הוא צעד שנעשה, גם אם באיחור של שנים, לתיקון העוול ככל שניתן, לשם איתור הנכסים ויורשי הנספים ולהשבת הנכסים או תמורתם. אך אין בכוחו של החוק למחוק או לשנות את ההיסטוריה, ואין לפרש את החוק כמטיל מעין "קנס" על המדינה או על החברה שהוקמה מכוח החוק, להבדיל מהשבת הנכסים על פי "שווי הוגן" כפי שפורש לעיל".**

ערעור אופי"א – ארגון של ניצולי שואה מיוון הגיש לחברה בקשת השבה ביחס למניות יק"ט של נספי שואה מיוון, בטענה כי לפי החוק היווני הארגון הינו יורש של כל נספי השואה היהודים שהיו תושבי יוון. הבקשה נדחתה על ידי החברה. ביולי 2011 הוגש ערר על ידי הארגון לוועדת הערר. הערר נדחה והארגון הגיש ערעור לבית המשפט המחוזי. בסוף דצמבר 2014 ניתן פסק דין בו התקבלה עמדתה של החברה ונקבע שעל פי הדין בישראל הארגון אינו יורש של יהודי יוון. אופי"א

הגיש ערעור לבית המשפט העליון. נערך דיון בפני הרכב שופטים בדצמבר 2016. בתחילת חודש מרץ 2017 ניתן פסק דינו של בית המשפט העליון אשר קיבל את כל טענות החברה ודחה את כל טענותיו של אופי"א.

בית המשפט העליון קבע כי צדקו ועדת הערר ובית המשפט המחוזי כאשר קבעו (בהתאם לעמדת החברה להשבה) כי הדין החל על המניות הוא החוק הישראלי ולא החוק היווני, וכי לא הוכח בשום שלב של ההליכים כי החוק היווני חל על נכסים המצויים מחוץ ליוון. בית המשפט העליון מבהיר כי המחויבות הראשונית של הרשויות, הן לפי החוק הישראלי והן לפי החוק היווני, הינה לאתר את היורשים החוקיים, ככל שקיימים כאלה, ולהחזיר להם את הרכוש השייך להם ורק משמוצה הליך האיתור ונקבע סופית שאין לנכס יורש, עולה שאלת גורל הרכוש, אולם היות ועל כשליש ממניות יהודי יוון הוגשו לחברה להשבה בקשות השבה וטרם מוצה הליך האיתור לגבי יתרתן – אין תחולה לחוק היווני.

מעבר כך – החוק היווני אינו מחיל עצמו על נכסים המצויים בישראל, כפי שהחוק הישראלי מגביל עצמו לנכסים המצויים בישראל ואינו חל על נכסים המצויים ביוון, ומכאן ש"אין מלכות אחת נוגעת ברעותה". פסק דינו של בית המשפט העליון חתם דיון משפטי שנמשך כעשר שנים, ואיפשר לחברה להשבה להמשיך בפעילותה במניות יק"ט עבור יורשי הנספים ועבור ניצולי השואה הנזקקים החיים בישראל.

השבת נספי רכוש השואה

החברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה מחפשת יורשים חוקיים

אולי אתם היורשים?

11,700 בקשות השבה הוגשו לחברה להשבה

2,342 בקשות אושרו להשבה ליורשים החוקיים

454 מנ"ש שווי הנכסים שנמצאו להם יורשים

החברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה, אשר הוקמה במטרה לתקן את הנזל ההיסטורי עם הנספים בשואה וירשיהם, מבקשת להביא לידיעת הציבור, כי באזור החברה קיימת רשימה של כ- 60,000 נכסים שונים, שאזורו בשואה יש יסוד להניח שהיא בבעלות נספי שואה.

בדקו שמות קרוביכם ברשימה

אתר החברה: www.hashava.org.il

מוקד המידע בטלפון 03-5164117 בין השעות 09:00-17:00

עמוד זה תואר אוצר יוזמים הרכיבות של מרכז השואה הרדוקטור לתינו ללי סוקן 25 דקות הנכסים של נספי השואה (הנכס לירשים) הקדשה למסורת סיוע ורביעית) חסות"ח 2006

Perhaps you are the heir?

The Holocaust Restitution Company is looking for heirs.

Come and check if you may be entitled to **property in Israel** that you are not aware of.

The Holocaust Restitution Company is looking for heirs.

Check now if your family members appear on the list of asset holders >>

HASHAVA the Holocaust Restitution Company of Israel

אתר החברה

אתר החברה עלה לאוויר זמן קצר לאחר הקמת החברה. במהלך שנת 2013 עבר שידרוג מהותי-פונקציונלי וגרפי מקיף. האתר מוצג בעברית, אנגלית ורוסית במלואו וכולל "דפי נחיתה" בשפות גרמנית וצרפתית.

האתר כולל את רשימת הנכסים שבניהול החברה, וכולל מערכת ממוחשבת לחיפוש נכס לפי שם הנספה, עיר, ומדינת המקור וכולל תצוגה טבלאית של הנתונים. ניתן להגיש בקשות ישירות דרך האתר בצורה פשוטה ומהירה הכוללת קישור ישיר מתוך רשימת הנכסים המוצגים.

בנוסף, האתר כולל מידע אודות החברה כגון: בעלי תפקידים, סיפורי השבה, הסבר אודות הנכסים שבניהול החברה, עמוד מכרזים פתוחים, נתונים אודות חוקים ותקנות הרלוונטיים לחברה, דוחות לפי חוק חופש המידע, דוחות לפי סעיף 53 לחוק הכנסים, נתונים אודות הסיוע וההנצחה.

English Русский German French 128 גודל גופן

English Russian German French

הפשוט

השבת נספי רכוש השואה

עמוד הבית אודות החברה הגשת בקשה רשימת נכסים סיוע לניצולים הנצחה וחינוך צור קשר

רוצים לראות את רשימת הנכסים?

היכנסו לרשימת הנכסים!

האם אתם יורשים?

בדקו אם שמו של קרוב משפחתכם מופיע ברשימה! היכנסו לבדיקה

מיקוד מידע - השבת נכסים **03-5164117**

מיקוד מידע - סיוע והנצחה **03-6135351**

מה חדש?
דבר הי"ר
שאלות ותשובות
סיפורי איתור והשבה
הגשת בקשה
סוגי נכסים
אמנות וחפצי תרבות
חוק חופש המידע
טפסים
צו ירושה
חוקים ותקנות
מכרזים
פניות הציבור

החברה לאיתור ולהשבת הנכסים של נספי השואה - 015...
שלום - שלום.

החברה לאיתור ולהשבת הנכסים של נספי השואה בע"מ הקמה בשנת 2006 בעקבות חוק מיוחד שאשררה הכנסת ה-16 בדצמבר 2005 - "חוק נכסים של נספי השואה" השהה לירשים והקדשה למטרות סיוע והנצחה". סיפור של החוק והרקע להקמת החברה מחזירים אותנו במנהרת ההיסטוריה של העם היהודי כ-100 שנה אחורה דרך המפעל הציני, שאות העם היהודי ועד לתקומה.

הנכסים שלא נמצא להם יורש מועברים למטרות סיוע לניצולי שואה החקוקים לכך וכן לתמיכה במסודות ובגופים שמטרתם סיוע לניצולי שואה ולתמיכה בפרויקטים שמטרתם חינוך והנצחת זכר השואה.

בית אתרים Cyberserver אנתון בפייסבוק צור קשר הצהרת נגישות | מפת אתר | אודות החברה | פניות הציבור

פניות הציבור

במהלך השנים התקבלו בחברה פניות בתחומים שונים כגון השבה, איתור נכסים, איתור יורשים, פניות כלליות ועוד. בנוסף, הפעילה החברה, באמצעות חברה חיצונית, מוקד טלפוני אשר פעל במתכונת יומית קבוע, בשפות עברית, אנגלית ורוסית. במהלך שנות פעילות החברה, השיב המוקד לעשרות אלפי שיחות טלפון:

סה"כ	2017 (עד יוני)	2016	2015	2014	2013	2012	2007-2011		
4,791	316	619	787	1,269	1,055	745	לא רוכזו נתונים	השבה	פניות ציבור
10,185	203	635	1147	4,300	2,000	1,900	לא רוכזו נתונים	סיוע	
16,996	316	1,352	1,851	3,399	3,117	6,961	לא רוכזו נתונים	השבה	מוקד
61,497	203	5,097	15,836	19,693	11,054	9,614	לא רוכזו נתונים	סיוע	
93,469	1,038	7,703	19,621	28,661	17,226	19,220	לא רוכזו נתונים	סה"כ	

סיוע לניצולי שואה נזקקים

סעיפים 4(א)(4) ו-4(א)(5) לחוק נכסים של נספי השואה (השבה ליורשים והקדשה למטרות סיוע והנצחה), התשס"ו-2006 קבעו במסגרת מטרות החברה: לתת סיוע לניצולי שואה הזקוקים לכך, לרבות סיוע בתחומי הרפואה, הסיעוד, הרווחה, התמיכה הנפשית והכלכלית, ולתמוך במוסדות ובגופים שמטרתם סיוע לניצולי שואה ולתמוך במוסדות, בגופים, בפעילויות ובמיזמים, שמטרותיהם הנצחה, תיעוד, חינוך והסברה של זכר השואה, הנחלתו לדורות הבאים והנצחת זכרם של הנספים בשואה בהתאם להוראות סעיף 34(ג).

בהתאם להחלטת דירקטוריון החברה שלא לבצע בחינת זכאות היא מקבלת את רשימת הניצולים הזכאים מהרשות לזכויות ניצולי השואה, רשימה המתעדכנת מדי חודש. רשימת הזכאים מהרשות לזכויות ניצולי השואה מועברת לחברה בכל חודש לאחר הנגשתה עם נתוני הביטוח הלאומי המבצעים מבחנים לקביעת זכאותם. זכאים לקבלת הסיוע מהחברה הם ניצולים העומדים בשני תנאים מצטברים:

קבלת גמלה חודשית על פי אחד החוקים:

- חוק הפיצויים הפדרלי של מערב גרמניה (BEG);
- חוק נכי רדיפות הנאצים התשי"ז-1957.
- סעיף 2 של הסכם היישום לאמנת האיחוד הגרמנית (9.10.92).
- חוק הטבות לניצולי שואה נזקקים, התשס"ז-2007.

ובנוסף עומד באחד מהתנאים הבאים:

- זכאי ומקבל תגמול לפי הכנסה (לשעבר תגמול נזקק) על פי חוק נכי רדיפות הנאצים, התשי"ז-1957 או לפי חוק הטבות לניצולי שואה נזקקים, התשס"ז-2007.
- זכאי ומקבל גמלת השלמת הכנסה מהמוסד לביטוח לאומי לפי חוק הבטחת הכנסה, תשמ"א-1980.

במהלך שנת 2007 גיבשה החברה את הקריטריונים והמבחנים למתן סיוע לניצול השואה הנזקקים, והחלה במתן הסיוע רק במהלך שנת 2008. בספטמבר 2007 החליט דירקטוריון החברה על הקמת ועדה ציבורית מייעצת. בשנים 2008-2009 ייעצה הוועדה המייעצת לדירקטוריון החברה בכל הקשור לאפיקי סיוע ותחומים בהם נכון להפעיל פרויקטים למתן סיוע לניצולי שואה נזקקים. במאי 2009 הקים הדירקטוריון ועדת סיוע של הדירקטוריון לצורך התאמת תקציב הסיוע לצרכים של הניצולים.

וועדת הסיוע ליוותה את עבודת החברה ובין היתר דנה וקבעה את תוכנית עבודת הסיוע בכל שנה. עם הקמת וועדת הסיוע של הדירקטוריון הוחלט כי החל משנת 2010 הוועדה המייעצת תתמקד

ביעוץ לדירקטוריון בנושאי הנצחה וחינוך לזכר השואה וניתן לה המנדט לבחון ולדרג את בקשות הפרויקטים שהוגשו לחברה בהתאם לקריטריונים, עקרונות ומשקלות שקבעה החברה תוך יישום שוויוני, אחיד וענייני שלהם ולהמליץ לדירקטוריון על הפרויקטים להנצחה, בהתאם לתקציב שנקבע. הבחינה הכלכלית של הפרויקטים, בקרה ובחינת אבני הדרך בביצוע הפרויקט בוצעה על ידי חברות חיצוניות תבור כלכלה ופיננסים בע"מ ורו"ח טובה הילמן.

ביולי 2012 אושר שינוי חקיקה בחוק הנכסים, וסעיף 34(ב1) קבע: בלי לגרוע מהאמור בסעיף קטן (ב), החברה תקצה ותעביר בכל שנה 100 מיליון שקלים חדשים למטרת סיוע לניצולי השואה הזקוקים לכך, ובלבד שלא תשתמש בנכסים שניתנו לגביהם החלטות בדבר זכותו של מבקש בנכס. סעיף 34(ג) הקטין את האחוז המיועד למטרות הנצחה וקבע כי הסכום המיועד למטרת הנצחה לא יעלה על 4% מהסכום שהקצתה החברה באותה שנה לכלל מטרות הסיוע.

בשנת 2014 אושר תיקון לחוק שקבע כי תקציב הסיוע יעמוד על 135 מיליון ש"ח באותה שנה, ובשנת 2015 (בלבד) יעמוד על 150 מיליון ש"ח זאת בנוסף לתקציב הנצחה וכי לפחות 75% מתקציב הסיוע מיועד לסיוע ישיר לניצולי שואה נזקקים, ויתרת התקציב מיועד לתמיכה באפיקי סיוע שמטרתם סיוע לניצולי שואה.

בהתאם להוראות החוק ולנוכח התמעטות יתרות המזומנים הפנויים לחלוקה לסיוע, הודיעה החברה, בהסתמך על החלטת דירקטוריון החברה, לשרת המשפטים, שר האוצר, ויו"ר וועדת חוקה חוק ומשפט כי לא נותרו בידיה כספים פנויים לתמיכה בניצולי שואה נזקקים למעט הכספים הכלואים בחברת אוצר התיישבות היהודים, והעברת תשלומי המענקים הרבעוניים לניצולי השואה הנזקקים הופסקה. בלחץ וועדת הכספים של הכנסת קיבלה החברה בינואר 2016 הלוואה מאוה"ה בגובה 30 מיליון ש"ח בעזרתה השלימה את יתרת המענק ששולם לניצולי שואה נזקקים בגין רבעון 2 לשנת 2015 ותשלום חלקי בגין מענק רבעון 3 לשנת 2015.

בשנת 2016 בשל התמשכות ההליך המשפטי נגד חברת אוצר התיישבות היהודים גבר הלחץ של וועדת הכספים על הרשות לזכויות ניצולי השואה שהסכימה להעביר מענקים רבעוניים במקום החברה. בשנה זו שילמה הרשות 3 מענקים רבעוניים – אותם התחייבה החברה להחזיר לרשות מיד עם קבלת הכספים הכלואים בחברת אוצר התיישבות היהודים. כך אכן נעשה.

בחודש ינואר 2017 יושם הסכם הפשרה שקיבל תוקף של פסק דין ב-28.11.16 בתביעת החברה נגד חברת אוצר התיישבות היהודים והכספים שהתקבלו תמורת מניות בנק לאומי שימשו את החברה להחזר התחייבויותיה לחברת אוצר התיישבות היהודים ולרשות לזכויות ניצולי השואה וכן לתשלום מענקים רבעוניים בשנת 2017 ולהחזר התחייבויותיה לניצולים בגין שנת 2015.

טבלת סכומי הסיוע לפי שנים:

שנה	סה"כ במיליוני ש"ח
2008	70
2009	73
2010	80
2011	108
2012	92
2013	113
2014	139
2015	127
2016	102
*2017	90

* הסכום כולל מענקים שישולמו עד לסיום פעילות החברה, מתוך כספים שיתקבלו בחברה בגין נדל"ן שנמכר.

טבלת סיוע במענקים שהופקדו ישירות בחשבונות הבנקים של הניצולים במהלך פעילות החברה:

שנה	מספר ניצולים*	סכום המענק השנתי ב-ש"ח	סה"כ היקף במיליוני ש"ח
2008	11,600	6,000	70
2009	10,300	6,000	62
2010	10,000	6,000	59
2011	10,850	6,000	65
2012	10,000	4,800	48
2013	11,300	4,800	60
2014	11,150	6,800	95
2015	9,850	11,300	111
2016	9,000	11,000	99
**2017	8,400	10,750	90

* מספר ניצולים נזקקים ממוצע שקיבלו מענק באותה שנה.

תחומי הסיוע בהם תמכה החברה בניצולי השואה באמצעות עמותות וגופים:

בתחום הרפואי:

- **"נתיב בריאות"** החברה חתמה על הסכם עם 4 קופות החולים לשיפוי קופות החולים בגין רכישת תרופות מרשם שבסל הבריאות על ידי ניצולי שואה נזקקים, כך שהתרופות שיינתנו יהיו בחינם. אפיק הסיוע פעל בין השנים 2010-2014 והיקף הפרויקט בשנות פעילותו כ- 26 מיליון ₪.
- **"להשיב חיוך"** – פרויקט טיפולי שיניים החברה התקשרה עם מרפאות השיניים הפועלת באמצעות ארבעת קופות החולים למתן טיפולי שיניים לניצולי שואה נזקקים. ההסכם קבע שכל ניצול יקבל השתתפות מהחברה בסכום שלא יעלה על 5,000 ₪ בהתאם לתוכנית הטיפול שנקבעה לו. ניצול שבחר להשתתף בתוכנית נדרש לשלם השתתפות עצמית בסך 10%. אפיק הסיוע פעל בשנים 2014-2015 והיקף הסיוע בשנות פעילותו כ-5.5 מיליון ₪.
- **טיפול שיניים בבית הניצול** החברה זיהתה קושי של ניצולי שואה המרותקים לביתם להגיע למרפאות השיניים והפעילה בין השנים 2008-2011 ניידת טיפולי שיניים בבית הניצול באמצעות העמותה למען בריאות הפה. הפרויקט היה בהיקף קטן של כ-1/2 מיליון ₪ בשנה, היקף הסיוע בשנות פעילותו כמיליון ₪.
- **סיוע לניצולים מאושפזים בבית החולים תל השומר** החברה העניקה באמצעות חוג יידי **תל השומר** טיפול ייחודי לניצולים המאושפזים במחלקות שיקום גריאטריות באמצעות הענקת טיפולים נוספים (פיזיותרפיה, ריפוי בדיבור וריפוי בעיסוק) בנוסף על אלה להם הם זכאים במסגרת ביטוח בריאות ממלכתי, מתוך מטרה לשפר את קצב החלמתם. אפיק זה פעל כפילוט בין השנים 2008-2010 בבית החולים תל השומר במטרה לבחון האם נכון להפעילו בבית חולים נוספים. היקף הסיוע שניתן 0.5 מיליון ₪.

בתחום הביטחון התזונתי:

- הוועדה המייעצת ראתה בצורך לאספקת מזון בסיסי לניצולי השואה הנזקקים כאחד הנושאים החשובים בתמיכה המוענקת לניצולים. במהלך השנים הופעלו מספר אפיקי סיוע בתחום זה עד שהופסקו, לבקשת חברי ועדת חוקה, חוק ומשפט של הכנסת ובניגוד לדעת החברה בסוף שנת 2014.
- **"תו מכל הלב"** – אפיק סיוע זה הנפיק לכל ניצול שואה כרטיס נטען בשווי של 200 ₪ בחודש לרכישת מוצרי מזון ברשת הריבוע הכחול או ברשת שופרסל (לבחירת הניצול). אפיק זה הופעל באמצעות שתי עמותות: לשובע והקרן לסיוע ורווחה יהודית – ישראל, ופעל בין השנים 2010-2014 בהיקף כולל של כ-24 מיליון ₪ בשנה, וניתן לכ-10,000 ניצולים נזקקים. היקף הסיוע שניתן במסגרת אפיק סיוע זה כ-104 מיליון ₪.

- **חלוקת כרטיסי מזון** – עמותת מאיר פנים חילקה כרטיס מזון חודשי לניצולי שואה נזקקים לרכישת מצרים ברשת הריבוע הכחול בין השנים 2008-2010. לקראת סיום הפרויקט, הקפידה החברה של ניצול יקבל תמיכה של מינימום 12 חודשים רצופים. אפיק זה הוחלף באפיק "תו מכל הלב". היקף הסיוע שניתן כ-3 מיליון ₪.
- **חלוקת חבילות מזון** – באזורים בהם עמותת מאיר פנים לא פעלה הופעל אפיק חלופי של חלוקת חבילות מזון ותרופות על ידי מתנדבי העמותות לתת וחזון ישעיה. האפיק פעל בתנאים זהים לתנאים שניתנו על ידי עמותת מאיר פנים והוחלף גם הוא באפיק "תו מכל הלב". היקף הסיוע שניתן כ-3.8 מיליון ₪ באמצעות עמותת חזון ישעיה ו-3.5 מיליון ₪ באמצעות עמותת לתת.

בתחום מיצוי הזכויות:

- **יעוץ למיצוי זכויות** – עמותת המשפט בשירות הזקנה העניקה בשנים 2008-2013 יעוץ אישי לניצולי שואה שניתן באמצעות סדרת הרצאות במועדוני עמ"ך ובמועדונים אחרים בנושא מיצוי זכויות הניצולים. במהלך שנת 2011 בנתה העמותה מודל מיצוי זכויות ממוחשב שיאפשר לניצולי השואה ובני משפחותיהם, כמו גם לאנשי מקצוע לבחון את כל הזכויות להן זכאי הניצול. המודל עודכן מידי חודש בשינויים החלים בזכויות הניצולים. היקף הסיוע שניתן כ-112 אלף ₪.
- **"עזר לניצול"** הינו אפיק סיוע שמטרתו איתור ניצולי שואה המאושפזים בבתי חולים ובקהילה וסיוע במיצוי זכויות, בנושא גמלות, החזרים כספיים, ועדות רפואיות וכד' וכן מתן עזרה בהשתלבות בקהילה עם החזרה מאשפוז בבית החולים. הפרויקט ניתן באמצעות עובדים סוציאליים בבתי החולים ובקהילה (בקופות החולים – עד שנת 2013) ופעל בין השנים 2011-2014 בהיקף כולל של כ-6.3 מיליון ₪.

בתחום הטיפול הנפשי והחברתי:

- **סיוע נפשי** – עמ"ך – כחלק מהבנת הצרכים של ניצולי השואה והתמודדותם עם עברם הפעילה החברה אפיק סיוע של מתן טיפול נפשי לניצולים המרותקים לביתם באמצעות שתי עמותות המתמחות בתחום זה. עמותת עמ"ך פעלה בין השנים 2008-2015 ועמותת אלה מרכז לסיוע נפשי – חברתי ליוצאי הולנד הצטרפה לאפיק הסיוע בשנת 2015. הסיוע בכל שנה ניתן לכ-500 ניצולי שואה, בכל אחת מהעמותות והיקפו בשנות הפעילות כ-21 מיליון ₪.
- **פרויקט הפגת בדידות** – מתנדבים של עמותת יד שרה חברו לניצולי שואה המשתתפים באפיק הסיוע, ביקרו בביתם, והעניקו סיוע באמצעות מכלול המענים הקיימים ביד שרה, הכוללים בין היתר: לחצן מצוקה, קבלת ציוד רפואי שיקומי ללא תשלום, ייעוץ ומידע רפואי, שירותי רפואת שיניים ועוד. אפיק זה פעל בין השנים 2012-2013 בהיקף של כ-2 מיליון ₪ והוענק לכ-800 ניצולים בעיר ירושלים.

- **קו חם לסיוע נפשי טלפוני לניצולי שואה** בתיאום עם משרד הרווחה הצטרפה החברה לאפיק סיוע זה, קו סיוע ייעודי לעזרה ראשונה נפשית ותמיכה רגשית לניצולי שואה המופעל על ידי עמותת ער"ן. אפיק הסיוע פעל בין השנים 2013-2015 בהיקף של כ-0.4 מיליון ש"ח בכל שנה, סה"כ היקף הסיוע שניתן 1.2 מיליון ש"ח.

בתחום שיפוצי הדירות:

- **ניידת שיפוצים** במסגרת אפיק הסיוע התקשרה החברה עם שתי עמותות, לצורך הפעלת קבלני משנה לשיפוץ דירות והתאמתם לצורכי ניצולי השואה – הקרן לרווחת נפגעי השואה ו"לתת". השיפוץ התמקד בנושאים בטיחותיים כגון חשמל, התקנת אמצעי בטיחות באמבטיה, החלפת מרצפות שבורות, חלונות שבורים וכדומה. סכום השיפוץ הוגבל ל-7,500 ש"ח לדירה. אפיק הסיוע נחל הצלחה רבה והיקפו הוגדל לאורך השנים. במהלך שנות פעילותו שופצו כ-2,000 דירות בהיקף כולל של 10.5 מיליון ש"ח. במקרים מסוימים בהם נדרש שיפוץ נרחב יותר, אותו לא יכלה החברה להעניק, העמותות והקבלנים שביצעו את הפרויקט הפעילו מתנדבים מטעמם על מנת להשלים את השיפוץ ולהיטיב עם הניצול. במהלך השנים פעלו פרויקטים של סיוע באפיקים נוספים בהיקפים קטנים למוסדות שלא פעלו ברציפות ולפיכך לא פורטו לעיל.

לאורך השנים הפעילה החברה אפיקי סיוע לניצולי שואה נזקקים

שנה	סכום התשלום לאפיקי סיוע לניצולי שואה במיליוני ש"ח (בהתאם לתזרים החברה)
2009	9.2
2010	20.6
2011	34.0
2012	33.5
2013	43.3
2014	37.5
2015	9.0
*2016	1.1 (השלמה משנת 2015)

* היקף התמיכה באפיקי הסיוע לניצולי השואה הוקטן בעקבות תיקוני החקיקה בשנת 2014, ובשנת 2016 לנוכח היעדר כסף פנוי לסיוע, זולת הכספים הכלואים באוה"ה אותם התחייבה החברה, לבקשת חברי הכנסת, להעביר כסיוע ישיר לניצולים. לפיכך, הסיוע באמצעות אפיקי הסיוע הופסק כליל.

תמיכה בארגוני ניצולי השואה

בהתאם להחלטת הדירקטוריון שראה חשיבות בתמיכה בארגוני ניצולי השואה השונים המסייעים לניצולי השואה ברחבי הארץ הוענקה תמיכה לארגונים כמפורט להלן:

מרכז הארגונים של ניצולי השואה * יד עזר לחבר * התאחדות עולי רומניה בישראל * הועד המרכזי של יוצאי אוסטריה בישראל * ארגון יוצאי זולקייב * עמותת ניצולי מחנות הריכוז והגטאות בישראל * ארגון ניצולי מחנות השמדה יוון * ארגון יוצאי לודז' בישראל * ארגון חיילים ופרטיזנים נכי המלחמה בנאצים * עמך * ארגון אסירי הנאצים לשעבר מחוז ת"א * ארגון עובדי כפייה תחת שלטון הנאצים * איחוד עולי בולגריה בישראל * הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב * ארגון הפרטיזנים לוחמי המחתרות והגטאות * הקרן לרווחת ניצולי השואה * אלה – מרכז לסיוע נפשי – חברתי ליוצאי הולנד * ארגון יוצאי ז'ולקייב ומוסטי וילקי * ארגון עולמי של יהודי בוקובינה * ארגון עזרה לניצולי שואה * התאחדות עולי יוגוסלביה * איגוד יוצאי וילנה והסביבה בישראל * העמותה להצבת יד לקורבנות מחנות הריכוז לנסברג קמיפרינג מחנות חוץ של דאכאו * עמותת ניני צ'ופ * איגוד יוצאי ליטא בישראל * עמותת זיכרון אשדוד * ארגון יוצאי קרקוב בישראל * ארגון יוצאי קהילות זגלמביה בפולין * ארגון עולמי של יוצאי ווהלין * איגוד יוצאי לטביה ואסטוניה בישראל * התאחדות עולי הונגריה * העמותה להנחלת מורשת יהדות רודוס * עמותת "יש" ילדים ויתומים ניצולי שואה בישראל * ארגון יוצאי מרכז אירופה * ילדות אבודה ילדים שורדי שואה *

שנה	היקף התמיכה לארגונים בכל שנה במיליוני ₪	מספר ארגונים
2009*	2.5	17
2010	0.5	19
2011	5.2	20
2012	4.9	19
2013	3.4	22
2014	2.7	24
2015	2.7	21
2016**	0.5	

* בשנת 2009 ניתנה התמיכה כסיוע חירום לארגונים המתקשים לקיים עצמם או לממן את פעילותם הבסיסית למען ניצולי השואה.

** בשנת 2016 לא תמכה החברה בארגוני הניצולים מכיוון שלא נותרו בידיה כספים פנויים למטרות סיוע לארגונים ולהנצחה. במהלך השנה השלימה החברה את תשלום התחייבויותיה בגין שנת 2015 בלבד. כל יתרות המזומנים שהתקבלו בחברה הועברו ישירות לחשבונות הבנק של ניצולי שואה נזקקים.

הנצחה וחינוך

בהתאם לחוק הנכסים הוקצו עד 4% מהיקף הסיוע לטובת פרויקטים שמטרתם הנצחה וחינוך לזכר השואה. לצורך מתן התמיכה פרסמה החברה קול קורא לארגונים להגיש בקשות. בקשות אלו נבדקו על ידי הוועדה המייעצת שהינה וועדה חיצונית בלתי תלויה אשר מורכבת מאנשי ציבור ואנשי מקצוע, שפעלו בהתנדבות.

הליך בדיקת הבקשות על ידי הוועדה המייעצת היה תהליך סדור בו בחנו חברי הוועדה את הפרויקט בצורה אנונימית ללא ידיעה מי עומד מאחוריו. רק פרויקטים שעמדו בתנאי הסף על פי מהותם ועל בסיס אמות המידה שקבעה הוועדה, הועברו לבחינה כלכלית של חברת תבור כלכלה ופיננסים בע"מ. על סמך חוות דעתם המליצה הוועדה המייעצת לוועדת הסיוע של הדירקטוריון על הפרויקטים להם תינתן תמיכה באותה שנה.

טבלת ריכוז סכומי התמיכה בהנצחה וחינוך לזכר השואה לפי שנים:

שנה	היקף התמיכה שניתן לגופים שעמדו בתנאי הסיוע במיליון ₪	מספר הגופים שקיבלו תמיכה
2010	3.3	12
2011	5.3	19
2012	6.3	15
2013	3.4	16
2014	3.4	28
2015	4.3	22
*2016	1.2	

* בשנת 2016, לא פרסמה החברה קול קורא להגשת בקשות לפרויקטים להנצחה וחינוך לזכר השואה מאחר ולא נותרו בידי החברה כספים פנויים למטרות סיוע לארגונים ולהנצחה והחברה השלימה את תשלום התחייבויותיה בגין שנת 2015.

פירוט הגופים להם ניתנה התמיכה לפרויקטים שמטרתם הנצחה וחינוך לזכר השואה בחלוקה לפי נושאים:

ימי עיון, סמינרים וקורסים: משואה המכון ללימודי השואה, יד לחברי תנועת נוער ציוניות בשואה ובמרי * המכללה האקדמית בית ברל – קורסים סימסטריליים על השואה * יד לחברי תנועת נוער ציונית בשואה ובמרי * המכון ללימודי השואה ע"י חדווה אייבשיץ * מפעל להכשרת ילדי ישראל * בית לוחמי הגטאות ע"י יצחק כצנלסון למורשת השואה והמרד * מכללת לוינסקי * קרן להנצחת זכר חללי גטו טרזיינשטאט – סדנאות בקרב מגזרים לא יהודיים ובמגזר הדרוזי * העמותה להקמת מוזיאון למורשת יהדות הדוברת הונגרית * מוזיאון יד מרדכי משואה לתקומה * דורות המשך –

נושאי מורשת השואה והגבורה * מכללת ירושלים * גנזך קידוש השם * חבצלת – מוסדות תרבות
וחינוך של השומר הצעיר * מכון ון ליר בירושלים * הסוכנות היהודית לארץ ישראל *

מסע לפולין: אלומה – צהלה * הסתדרות השומר הצעיר בישראל * מעגל תנועות הנוער הציוניות
חלוציות מגשימות * מנור כברי * תנועת הצופים העבריים המחלקה לקשרים בינלאומיים * דרור
– בתי חינוך ע"ש גימנסיה דרור – החלוצ * חבצלת – מוסדות תרבות וחינוך של השומר הצעיר *
רשת עמל 1 בע"מ * המפעל להכשרת ילדי ישראל * אגודת כפרי ילדים SOS * מרכז ישראלי
לכלבי נחייה לעיוורים * אורט ישראל * כנפיים של קרמבו *

סירים בארץ: ארגון הפרטיזים לוחמי המחתרות והגטאות * יד לעד – בית העדות למורשת ציונות
דתית והשואה * מבראשית – תנועה חברתית רוחנית * הסתדרות השומר הצעיר * מכון שואה
ואמונה שם עולם לחינוך, תיעוד ומחקר – מסע מעגלים זמן ומקום *

סירים בארץ ומפגשים עם ניצולים: יוזמות חינוך ימין אורד – מכינה קדם צבאית (בחצור) -עדי
חינוך * המכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ נוער נאמני זיכרון * אורט ישראל * בית עדות
– יד לעד *

מפגשים עם ניצולים והתנדבות: בתי נוער הנחשונים * הלל ישראל בע"מ *

מפגשי נוער מישראל, פולין וגרמניה: מכללת לוינסקי לחינוך בת"א. התמיכה הועברה בתחילת
שנת 2013 *

הקמת אתרים אינטרנט: המרכז לטכנולוגיה חינוכית *

גביית עדויות וסרטי עדות: יד ושם * המרכז האוניברסיטאי למולטימדיה – האוניברסיטה העברית
* גנזך קידוש השם – מכון לתיעוד והנצחה * איחוד למען מוסדות התורה של חסידי גור בא"י *
המכון לקידום החרש בישראל * עמותת דורות ההמשך – נושאי מורשת השואה והגבורה * בית
לייוויק – אגודת סופרי ועיתונאי יידיש בישראל * מכון שואה ואמונה – שם עולם * עמותת עתיד
במדבר * עופות החול – השואה הלא ידועה *

הצגות: התאטרון הקאמרי – הצגת גטו * יידישפיל – תיאטרון היידיש בישראל * תיאטרון באר
שבע * בית צבי – בי"ס לאומנויות הבמה * תנועת תרבות בית היוצר לחידוש התרבות בישראל *
קבוצת התיאטרון אורת-דה * מעבדתרבות דימונה – תיאטרון דימונה * תיאטרון הנגב * תיאטרון
פסיק ירושלים *

הפקת סרטים: עמותת חיל האוויר *

הקמת תערוכה: מרכז מנחם בגין לחקר המאבק הציוני לקום המדינה *

הוצאת בטאון וספרים: ארגון ניצולי מחנות השמדה יוצאי יוון * הארגון העולמי של יהודים יוצאי
לוב * חזית הכבוד *

הקמת מאגר מידע: ילדות אבודה * עופות החול * יד ושם *

חידון מורשת השואה לנוער: מכללת ירושלים *

רשימת בעלי התפקידים בחברה לפי שנים

מנכ"ל

1. ד"ר אבי קנובל, אוגוסט 2006 – מרץ 2007.
2. ישי עמרמי, מרץ 2007 – מאי 2009 (כיהן כדירקטור ספטמבר 2006 – מרץ 2007)
3. צבי קנור, יולי 2009 – יוני 2010.
4. עו"ד ירון יעקובס, יוני 2010 – דצמבר 2011.
5. ד"ר ישראל פלג, ינואר 2012 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.

יו"ר הדירקטוריון

1. אברהם רות, ספטמבר 2006 – אוגוסט 2008 (המשיך לכהן כדירקטור עד ספט' 2009).
2. משה נתיב ז"ל, אוגוסט 2008 – ספטמבר 2008 (כיהן כדירקטור ספט' 2006 – ספט' 2008)
3. מנחם אריאב, מרץ 2009 – פברואר 2012.
4. מיכה חריש, אוקטובר 2012 – עד לסיום פעילותה של החברה דצמבר 2017 (החל כדירקטור אפריל 2012).

חברי הדירקטוריון

1. מוריה אבנימלך, ספטמבר 2006 – ספטמבר 2009.
2. בובי בראון, ספטמבר 2006 – ספטמבר 2009.
3. אלישבע גלילי, ספטמבר 2006 – ספטמבר 2009.
4. ד"ר ליאורה מרידור, ספטמבר 2006 – נובמבר 2008.
5. פרופ' ידידיה שטרן, ספטמבר 2006 – מרץ 2009.
6. אלי שפניץ, ספטמבר 2006 – אוגוסט 2012.
7. עו"ד מרתה רביב, ינואר 2008 – פברואר 2014.
8. עו"ד מרים רובינשטיין, פברואר 2009 – פברואר 2012.
9. פרופ' בן ציון זילברפרב, אוגוסט 2009 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.
10. קולט אביטל, ספטמבר 2009 – יוני 2012.
11. יונה נחושתן ז"ל, דצמבר 2009 – דצמבר 2012.
12. אריה פרוכטר, דצמבר 2009 – דצמבר 2012, מרץ 2013 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.
13. שי צ'ילאג, יולי 2010 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.

14. עו"ד מרדכי בס, יולי 2012 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.
15. עו"ד נורית אלשטיין, נובמבר 2012 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.
16. סמדר אלחנני, אפריל 2013 – מאי 2017.
17. עו"ד אתי לבני, אוגוסט 2013 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.
18. רחל ברקאי, אפריל 2015 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.

ועדה ממנה

1. השופט יצחק רביבי, יו"ר הוועדה, אפריל 2006 – אפריל 2011.
2. עו"ד לינדה שפיר, יולי 2006 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.
3. יוחנן ביין ז"ל, יולי 2006 – יולי 2012.
4. אברהם פיון, יולי 2006 – מאי 2010
5. השופט מנחם נאמן, יו"ר הוועדה יולי 2011 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.
6. ד"ר יעקב ליפשיץ, מאי 2010 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.
7. אלי גונן, אוקטובר 2013 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.

ועדת ביקורת

1. רו"ח יצחק רוטמן, יו"ר, ינואר 2007 – דצמבר 2008 + אוגוסט 2010 – מאי 2015 והמשיך לכהן כחבר וועדה עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.
2. עו"ד גיתית גוברמן, ינואר 2007- ספטמבר 2007.
3. ראובן גרסטר, ינואר 2007 – אוגוסט 2010. כיהן כיו"ר הוועדה מינואר 2009 – אוגוסט 2010.
4. עו"ד יעקב יולוס, ינואר 2007 – מאי 2013.
5. עו"ד ירון יעקובס, ינואר 2007 – יוני 2010.
6. שמואל זומר, אפריל 2008 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.
7. עו"ד ורו"ח אסתר קורן, בפברואר 2011 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.
8. עו"ד נירה להב, אוקטובר 2011 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.
9. רו"ח יהודה אורבך, נובמבר 2013 – מונה ליו"ר מאי 2015 – עד לסיום פעילות החברה דצמבר 2017.

הוועדה הציבורית המייעצת בתחום ההנצחה (פעלה בהתנדבות)

1. פרופ' מרדכי שני, כיהן כיו"ר הוועדה
2. פרופ' זהבית גרוס, כיהנה כיו"ר הוועדה
3. פרופ' בן ציון זילברפרב

4. השופטת (בדימוס) שושנה ברמן
5. פרופ' פנייה עוז זלצברג
6. פרופ' יסקה מנפילד
7. הרב בני לאו
8. ד"ר ליאורה בר תור
9. אל"מ משה שפיר
10. פרופ' שאול שאשא
11. פרופ' חיים אדלר
12. ד"ר חווי דרייפוס
13. עודד שריג
14. בוריס מפציר
15. אריה עוז
16. עו"ד תמי רווה
17. אבי קמינסקי
18. מרדכי פלג
19. מרים רובינשטיין
20. גדעון טרן
21. אמנון נויבך
22. ד"ר עליזה שנהר
23. שרה וידר

הנהלת החברה

- מנהלת אגף איתור ומידע – עו"ד אלינור קרויטורו
- מנהלת אגף השבה וקהילה – עו"ד זיוית נודלמן ארוז
- היועץ המשפטי – עו"ד אופיר פורת
- מנהל אגף כספים ונכסים – רו"ח אמיר שורץ
- מזכיר החברה וממונה על רגולציה – גב' ורד ליפמן

לקט סיפורי איתור והשבה ליורשים

השבת הנכס ע"ש חיה רבקה רוטצקי

הנכס אותר על ידי החברה במסגרת איתור יזום של נכסים עזובים באזור חולון. הערת ניהול הנכס ע"י החברה נרשמה בחודש יולי 2012 במרשם המקרקעין ובהמשך לכך פורסם שמה של בעלת הנכס באתר החברה.

במהלך עבודת מחלקת איתור הנכסים בחברה אותרו שטר המכר וייפוי הכוח באמצעותם נרכשו החלקות. ממסמכי הרכישה עולה כי בעלת הנכס, חיה רבקה רוטצקי מאנטוורפן, בלגיה רכשה אותו בשנת 1934. המוכר היה בנק בני בנימין – בנק אשר הוקם ע"י הסתדרות בני בנימין, ארגון של בני המושבות שהוקם בשנת 1921 והפך לחברה לרכישת אדמות והקמת מושבות. ייפוי הכוח

לצורך הרכישה נחתם ב-1933 באנטוורפן ומופיעה בו דוגמת חתימתה של הרוכשת בלועזית. עוד מופיע בייפוי הכוח שמו של מיופה הכוח ומקום מגוריו (ירושלים). היורשים, אשר אותרו ע"י החברה במסגרת חקירה יזומה לאיתור יורשים, הם יורשי בנה ובתה של בעלת הנכס מנישואיה הראשונים, כולם מתגוררים בארה"ב.

במסגרת החקירה לאיתור יורשים, אותרו הנתונים הבאים:

במאגר "יד ושם" נמצאו דפי עדות משנת 1955 לזכר חיה רבקה רוטצקי מאנטוורפן ובעלה, אשר מולאו ע"י אחותה של הנספית, אשר התגוררה בירושלים. בדפי העדות צוינה כתובתה של הנספית, אשר תואמת במדויק לכתובת בייפוי הכוח. במרשם האוכלוסין נמצא כי שם בעלה של ממלאת דפי העדות (היינו גיסה של הנספית) זהה לשם מיופה הכוח של בעלת הנכס. אותרה בתם, אשר מסרה כי הנספית נישאה פעמיים – מנישואיה הראשונים נולדו שני ילדים אשר התגוררו בארה"ב, מנישואיה השניים נולד בן אחד אשר נספה בשואה עם הוריו. בתה של ממלאת דף העד מסרה כי הקשר עם המשפחה בארה"ב נותק ואין באפשרותה לסייע באיתורם. בארכיון הלאומי בבלגיה אותר מידע על חיה רבקה רוטצקי, לרבות שמות בנה ובתה מנישואיה הראשונים.

בחיפוש בגוגל נמצא תיעוד זכרונותיו של בנה של הנספית משנת 1987. הבן מגולל את סיפור חייו החל מלידתו בשנת 1914, דרך מותו של אביו בגיל צעיר, נישואיה השניים של אמו לבן-דודה מאנטוורפן, הגירתו לארה"ב באמצעות ויזת סטודנט, נישואיו, הולדת ילדיו ועבודתו בקולג' היהודי במקום מגוריו כמרצה לספרות עברית.

לגבי אמו חיה-רבקה מצוין כי היא רכשה את השכלתה ע"י מורים פרטיים ממשפחת מרידור, ושלטה במספר שפות. לאחר איתור חומרים נוספים על בני המשפחה ברשת האינטרנט, אותרה נכדתה של בעלת הנכס באמצעות הפייסבוק ובהמשך לכך הגישה בקשה להשבת הנכס.

במהלך הטיפול בבקשת ההשבה, העבירו המבקשת ואחיה העתקים צבעוניים של שני קושאנים מקוריים המצויים ברשותם ומתייחסים לשתי החלקות שבניהול החברה; מכתב שנשלח אל בעלת הנכס בדצמבר 1934 ע"י בנק עבריה בבלגיה, בו מצוין כי מעבירים אליה את הקושאנים על החלקות בפקודת בנק בני בנימין מת"א; מכתב משנת 1966 מאת עו"ד אליהו מרידור אל אבי המבקשים, בנוגע להליכים הכרוכים בקבלת הנכס לידיהם (הצהרות מוות, צו ירושה וכו'); וכן העתק גלויה אשר נשלחה בשנת 1943 מאת הנספית – הכתובת על גבי הגלויה והחתימה זהות לאלה בייפוי הכוח.

נכדה של בעלת הנכס, אשר העביר את המסמכים לחברה, ציין כי אינו יודע בדיוק כיצד הגיעו הקושאנים לידי אביו, אולם הנושא היה ידוע במשפחה. יצוין כי עו"ד מרידור (אשר לדברי המבקשים היה חברו הטוב ביותר של בנה של בעלת הנכס עוד מימי לימודיהם בגימנסיה העברית בביאליסטוק, ביחד עם חבר נוסף – יצחק שמיר) נפטר בחודש אוקטובר 1966, מספר חודשים לאחר שליחת המכתב הנ"ל. המבקש הוסיף כי לפני שנים רבות, כאשר ביקר בישראל, נסע ביחד עם דן מרידור, בנו של אליהו ז"ל, לבקר בחלקות. לא ידוע למבקשים מדוע לא חלה התקדמות בהליכי הירושה לאחר מכן, מכל מקום מאז מות בנה של בעלת הנכס בשנת 1996 – ילדיו לא המשיכו לעסוק בכך עד שאותרו על ידי החברה.

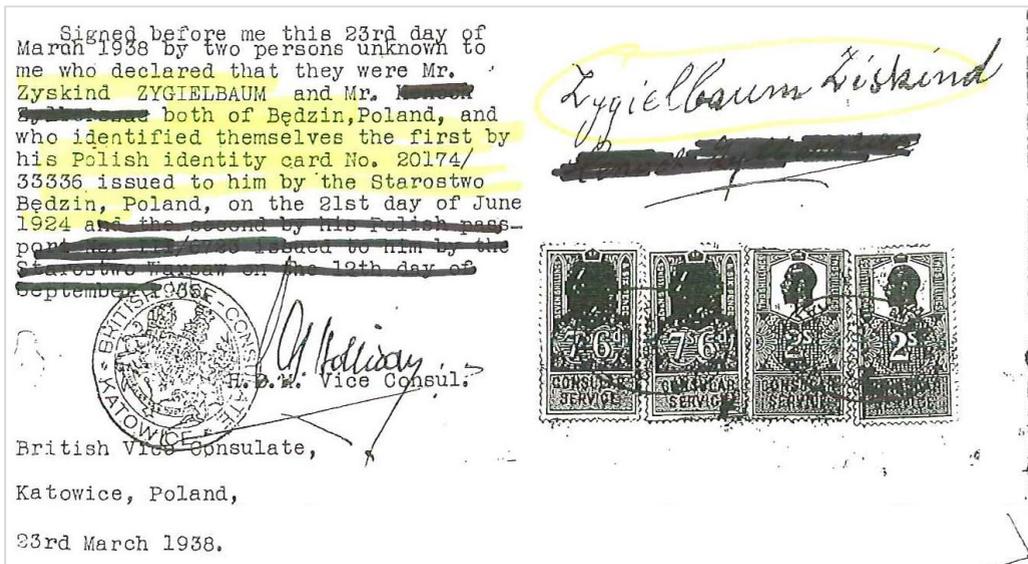
ביום 1.5.2014 ניתן "צו בדבר חליפיו של נספה השואה" בעניין הנכס שבנדון על ידי וועדת הערר שעל פי חוק הנכסים. יצוין כי מדובר במקרה ראשון בו ניתן צו מסוג זה על ידי וועדת הערר. בכך נסגרו שלושה מעגלים – המעגל של חיה רוטצקי עם נכדיה, המעגל של חיה רוטצקי עם הנכס שרכשה בארץ ישראל ומעגל פנימי בעבודת החברה שהייתה "חובקת אגפים" – ראשיתו

באיתור הנכס עצמו, עבור באיתור היורשים, המשכו בבדיקת הזהות וקביעת זכאותם לרשת, ולבסוף הגשת הבקשה לצו בדבר חליפיה של נספית השואה, שהוכנה ע"י החברה ושחרור הנכס לידי היורשים – רישומו במרשם המקרקעין על שם היורשים החוקיים.

השבת הנכס ע"ש זיסקינד זיגלבוים

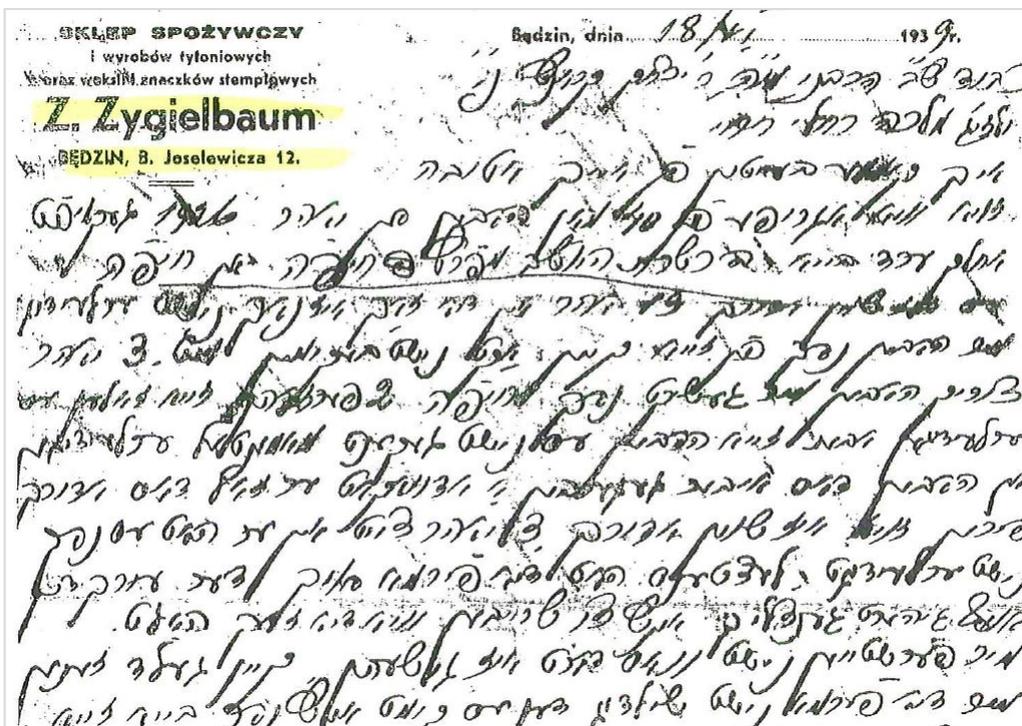
אגודת "ארמון" התאגדה בעיר בנדין (אשר כונתה "ירושלים ד'זגלמביה") בפולין, לצורך רכישה משותפת של קרקעות באזור מפרץ חיפה, מתוך מטרה לעלות יחד ולהתיישב בהן. האגודה התקשרה בשנת 1925 בהסכם מכר לרכישת החלקות עבור חברי האגודה. בשנת 1936 חתמו כל חברי האגודה על מכתב שנשלח אל חברת "הכשרת מפרץ חיפה" בארץ ישראל, בו ביקשו כי שתי החלקות אותן רכשו יירשמו ע"ש ארבעה נאמנים אשר נבחרו מבין חברי האגודה, מאחר שמסיבות טכניות לא ניתן היה לבצע את הרישום ע"ש כל החברים. אחד הנאמנים היה יו"ר האגודה, מר זיסקינד זיגלבוים. מייפוי הכוח שעליו חתם בעל הנכס בפולין בשנת 1938, עלה כי מר זיגלבוים היה תושב העיר בנדין בפולין, וכן מופיעה בו דוגמת חתימתו בלועזית.

בשנת 1958 החל האפוסטרופוס הכללי לנהל את החלקות של חברי האגודה אשר נספו בשואה, בהיותן רכוש נעדרים. במהלך התקופה בה ניהל האפ"כ את נכסי הנעדרים חברי האגודה, נערכה פגישה במשרדם עם תושב העיר בנדין ששרד את השואה ומסר לאפ"כ: "זיגלבוים נספה במלחמה, הניח שתי בנות, אחת בארץ (שמה אינו ידוע) ואחת בגרמניה".

לאחר הקמת החברה, הועבר הנכס לניהולה ופורסם ברשימת הנכסים של החברה. בהמשך לכך נרשמה הערת ניהול לטובת החברה במרשם המקרקעין.

בשנות ה-60 וה-70 נעשו פניות לאפ"כ על ידי עורך דין, בשם בנותיו של בעל הנכס ויורשותיו על פי צו ירושה, אולם המגעים לא הסתיימו בשחרור הנכס. על סמך המגעים הקודמים איתרה החברה באופן יזום את בנותיו של זיגלבאום אשר העבירו לחברה מסמכים שהיו בידן: העתק מכתב ביידיש משנת 1939 שנשלח על ידו מהעיר בנדין אל מכרים בארץ ישראל. מתרגום המכתב לעברית עולה כי הוא מתייחס ישירות לרכישת הקרקע – מר זיגלבאום כותב כי בשנת 1926 רכשה קבוצה של כ-40 איש קרקע מחברת "הכשרת מפרץ חיפה". נוסף לכך, מהשוואת חתימתו על גב המכתב אל החתימה המופיעה על ייפוי הכוח שבאמצעותו נרכשה הקרקע, ניתן לראות בבירור כי מדובר באותו אדם. עוד יצוין כי כותב המכתב מזכיר פרטים בנוגע לבני משפחתו, בין השאר מוזכר שמה של אשתו.

בנוסף, בדף העדות ממאגר "יד ושם" אשר הוגש ע"י אחת היורשות, הונצח אביה שנספה בשואה – זיסקינד זיגלבאום מהעיר בנדין. בעקבות השוואת המידע מתיק הנכס למידע שהמציאו המבקשות וכן מבדיקות שבצעה החברה באמצעות מאגרי מידע מקוונים, ארכיונים וכו', נקבעה זהות בין אביהן של המבקשות ובעל הנכס שאת שמו פרסמה החברה באתר. הנכס שוחרר למבקשות, שתי בנותיו של זיסקינד זיגלבאום. גם כאן נסגר מעגל כאשר בנותיו של זיגלבאום נרשמו כבעלות הקרקע במרשם המקרקעין, דבר אשר לא זכה לו אביהן המנוח.

השבת נכס ע"ש נח וניוטה (אנה) קרמר

בשנות השלושים של המאה הקודמת פתחו רופא השיניים ד"ר נח קרמר ואשתו ניוטה (אנה) חשבון בנק בבנק אנגלו-פלשתינה בע"מ, כבסיס לעלייתם ארצה יחד עם קבוצה של צעירים נוספים, בעלי השכלה, מקישינב, בסרביה. הכספים הועברו ע"י הבנק לניהולו של הממונה על רכוש האויב. בשנת 1974 הכספים הועברו לאפ"כ ונוהלו תחת תיק משותף ע"ש בני הזוג.

בנק אנגלו-פלשתינה בערבון מוגבל
THE ANGLO-PALESTINE BANK LIMITED
 LONDON, TEL-AVIV, JAFFA, JERUSALEM, HAIFA, TIBERIAS, SAFAD, PETAH-TIKVA, RESHA, REHOVOT

INCORPORATED IN ENGLAND
 TELEGRAPHIC ADDRESS
 ANGLDBANK

28. NOV. 1941

TEL-AVIV, 25th November, 1941.

Serial No. TA.737

THE CUSTODIAN OF ENEMY PROPERTY (PALESTINE)
JERUSALEM.

Sir,

Trading With the Enemy Ordinance, 1939
 Trading with the Enemy (Custodian) Order 1939

Please be advised that we have to-day credited your account with our Jerusalem Branch with the sum mentioned in the schedule below.

Yours faithfully,
THE ANGLO-PALESTINE BANK LIMITED

Branch Tel-Aviv Account Current No. 64592

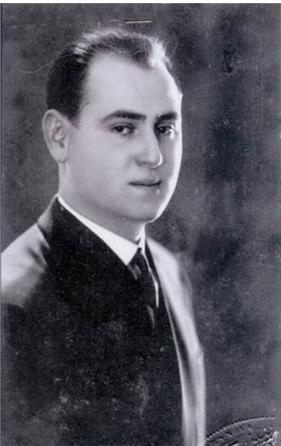
Name of Depositor Dr. Noah and Hana Kremer,

מתיק הנכס עלה כי במועד פתיחת החשבון בעלי החשבון מסרו את כתובתם ככתובת של גולדה ארליכמן, מקלרש, מחוז לפוזה, קישינב בסרביה. בגין הנכס הוגשו לחברה שתי בקשות מן הציבור. המבקשים הציגו לחברה תמונות של קרוביהם המעידות כי אדם בשם נח קרמר היה קרובם (אחד מהם קרוב מקרבת חיתון).

בהשוואת המידע בין תיק הנכס המצוי בידי החברה ובין המידע והמסמכים שמסרו המבקשים, נמצאה התאמה בין השם,

המקצוע והרכב המשפחה של בעל הנכס לקרובם. עוד התברר כי גולדה ארליכמן, אשר כתובתם של בני הזוג היה בביתה, הינה אמה של ניוטה קרמר.

ממידע שאספה החברה מהמבקשים ומדפי עדות שמולאו על בעלי הנכסים, עלה כי נח קרמר, בעל הנכס הרשום, נולד בקלרש בשנת 1905 והיה בנם של יוסף ורבקה קרמר. לבעל הנכס הרשום היו שלושה אחים. בעל הנכס היה נשוי לאנה קרמר, שכונתה על ידי בני משפחתה בחיבה אנותה/ניוטה. לזוג נולדה בת אחת בשם מטילדה.

יוסף ורבקה קרמר נספו בשנת 1941, בקלרש. בעל הנכס, אשתו ובתם נספו כולם בשנת 1941, בקלרש. התברר כי השניים עזבו את קלרש בכדי לעלות לארץ ישראל, דרך איטליה. עם פרוץ המלחמה החליטו לחזור על עקבותיהם ולהיות עם משפחתם.

לאחר חקירה משלימה שערכה החברה, כספי חשבון הבנק אשר שוערכו על פי נוסחת השערוך המיוחדת לחברה, חולקו בין בני משפחתם של נוח ואנה – אחותו של נוח בת ה-92, אחייניו (בני אח נוסף ששרד את השואה והגיע לארץ ישראל) וכן אחיה של אנה, גם הוא בן למעלה מ-90. שני צדי המשפחה אחזו באותן תמונות מצמררות של בני הזוג ובתם, בימים מאושרים באיטליה, בדרך להגשים את חלומם הציוני. במשך שנים רבות חיו במרחק קצר זה מזה אך בכל העת חשבו, כל אחד בנפרד, כי הם הנצר האחרון למשפחה שנכחדה כולה.

השבת נכס ע"ש איגנץ פרידמן

איגנץ פרידמן מקלוז', כיום ברומניה (בעבר בהונגריה) היה כנר בתזמורת הפילהרמונית של קלוז'. גם איגנץ פרידמן, כמו רבים אחרים, חלם להגיע לארץ ישראל ולצורך כך הפקיד סכום כסף בחשבון בבנק אנגלו פלשתינה, סניף הדר הכרמל.

בשנת 2007 פנתה לחברה הגב' אדית ארדלי, ילידת 1929 בקלוז', רומניה אשר טענה כי מדובר באביה. כמו כן העבירה המבקשת את תעודת לידתה, ודפי עד שמילאה בשנת 1999 ב"יד ושם" אודות אביה, איגנץ פרידמן, אחיה אקוש פרידמן ובני משפחה נוספים. מן המידע והמסמכים שמסרה המבקשת לחברה עלה כי אביה, איגנץ פרידמן יליד 1898, ניגן בכינור וגם עסק במסחר, נישא לאליזבטה לבית נוסבאכר. לזוג היו שני ילדים: אדית ואקוש. המשפחה התגוררה ברח' Gojdu בקלוז', רומניה, כתובת הזוהה לכתובת בספרי הבנק. המשפחה נלקחה לאושוויץ, שם נספו אבי המשפחה איגנץ בגיל 46 ובנו אקוש בגיל 18. רעייתו אליזבטה ובתו אדית, עלו ארצה והתגוררו בחיפה. אליזבטה נישאה בשנית ונפטרה בשנת 1992 בחיפה.

בסוף שנת 2010 קבעה החברה זהות בין בעל הנכס ובין אביה של המבקשת, וביקשה מהמבקשת להמציא לחברה צו ירושה מערכאה מוסמכת בישראל בעניין עיזבונו של איגנץ פרידמן ז"ל. בשל התהליך המשפטי הסבוך, המבקשת כלל לא פעלה להוצאת הצו. לאחר שביוני 2012 תוקנו תקנות הנכסים של נספי השואה (ענייני ירושה), תשס"ט-2008, על ידי הגדלת תקרת סכום הכסף הפטור מהוצאת צו ירושה ל-200,000 ₪, היה ניתן לפטור את המבקשת מהמצאת צו ירושה בעניין עיזבונו איגנץ פרידמן ז"ל. בספטמבר 2012 ניתנה החלטת השבה לטובתה, להעביר לידיה את הכספים נשוא חשבון הבנק של אביה כדרישת שלום אחרונה.

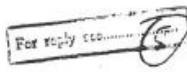
92637

Dr. ARTHUR WEISS
 ADVOCATE
 TEL-AVIV, 18, ROINSCHOLD BLD
 P. O. B. 224 - TEL. 30-44
 TEL-AVIV, 18 12 June 1947

DOS No. 294

To The
 Custodian Of Enemy Property
Jerusalem.

Sir, Subject: Deposit of FRIEDMANN IGNACE AND
 WIFE née NUGSBECHER ALICE of
ORADEA / ROUMANIA/

I have been entrusted by Mrs. Friedmann nee Alice
 Nugsbacher to start the proceeding on her behalf with a view to
 securing a succession order on her favour. My client states that
 the estate of her deceased husband includes a deposit of funds
 with a bank of Palestine.

Mr. Friedmann Ignace was deported in 1944 to Ausch-
 witz and killed there and his wife has no exact particulars of
 his bank balance in Palestine.

I should be greatly obliged to you if you would
 be so kind as to inform me of the amount vested in you and held
 in the name of the deceased.

Thanking you in advance for your kindness,
 I remain Sir, yours faithfully,

Arthur Weiss

בנק אנגלו-פלשתינה בערבונו מוגבל
 לונדון, תל-אביב, יפו, ירושלים, חיפה, טבריה, צפת, נחל-סיקן, חדרה, רמת-גן
THE ANGLO-PALESTINE BANK LIMITED
 LONDON, TEL-AVIV, JAFFA, JERUSALEM, HAIFA, TIBERIAS, SAFAD, PETAH-TIKVA, BEERSHEVA

INCORPORATED IN ENGLAND
 TELEGRAPHIC ADDRESS
 ANGLOBANK

TEL-AVIV.

Serial No. HD 24

**THE CUSTODIAN OF ENEMY PROPERTY (PALESTINE),
 JERUSALEM.**

Sir,

Trading With the Enemy Ordinance, 1939
Trading with the Enemy (Custodian) Order 1939

Please be advised that we have to-day credited your account with our Jerusalem Branch with
 the sum mentioned in the schedule below.

Yours faithfully,
THE ANGLO-PALESTINE BANK LIMITED
Israel

Branch Hadar Hacarmel Account Current No. 6496

Name of Depositor Ignatz Friedmann,
 Last known address Str. Gojdu No.9/a, Cluj, Hungary

Balance to-date (Onehundred fiftythree Palestine Pounds sp153.520
 and 520 Mils)

השבת נכס ע"ש יעקב היינריך קאהן

הנכס הינו תכולת כספת אשר כוללת תעודת מניה מס' 352, בסך של 20 פרנק, של חברת "קוהל" – חברת מניות להוצאת ספרי מידע ולימוד וקריאה בעברית לצורכי בתי הספר, אשר נוסדה ע"י אגודת המורים בארץ ישראל.

בעל הנכס היה יעקובוס הנריקוס קאהן, אשר נולד בשנת 1872 בהאג, הולנד, למוריץ קאהן ויוהנה לבית היימנס. יעקובוס קאהן היה נשוי לאדריאנה לבית פולק. לבני הזוג היו חמישה ילדים. בעל הנכס היה בנקאי במקצועו והבעלים של בנק "Kahn & Lisa", שעם לקוחותיו נמנה גם בית המלוכה ההולנדי. בעל הנכס נכח בקונגרס הציוני הראשון בשנת 1897 בבאזל. הוא היה בין היוזמים להקמת ההסתדרות הציונית בהולנד בשנת 1899 והיה ממייסדי בנק אוצר התיישבות היהודים ובשנת 1902 הקים את בנק אנגלו פלשתינה ביפו.

קאהן אף רכש את שישים חלקות האדמה הראשונות ב"אחוזת בית", רשם אותן על שמו ואפשר את התחלת הבנייה בעיר העברית הראשונה – תל אביב. לימים נרשמו החלקות על שמות רוכשיהן. קאהן היה גם קונסול הולנד בארץ ישראל בין השנים 1924 ל-1928.

יעקובוס הנריקוס קאהן נספה ביום 7.10.44, בטרזינשטאט. אשתו אדריאנה נפטרה בבית החולים שבגטו ביום 28.4.1945. שלושה מבין חמשת ילדיהם נספו בשואה. הבקשה להשבת הנכס הוגשה

רוכשי פוריה – סיפור אבות ובנות

בשנות ה-30 של המאה הקודמת רכשו כמה עשרות יהודים מפולין קרקעות באזור פוריה הסמוך לכנרת. רובם הגדול של הרוכשים היו מלודז' ומוורשה, והשאר – מערים אחרות בפולין. ברשימת הרוכשים מופיעים רבים בעלי תואר דוקטור, אינג' (מהנדס) או עורך דין. בנוסף, ממידע שאספה החברה, עלה כי מדובר באנשים שרובם היו חילונים, בעלי מקצועות חופשיים, בני המעמד הבינוני-גבוה. לא מדובר על רכישה שאורגנה ע"י אגודה מסוימת כמו במקרים אחרים, אולם ישנה השערה כי היה קשר בין רוכשי פוריה ובין ארגון "בני ברית" (ארגון יהודי עולמי שקיים עד היום), וזאת מאחר שקיימת חפיפה משמעותית בין רשימת הרוכשים ובין רשימת חברי "בני ברית" בפולין דאז, אשר אותרה ע"י החברה.

במהלך מאמצי החברה לעבות את המידע על בעלי הנכסים, עלה בידי החברה לאתר במרשם המקרקעין את יפוי הכוח המקוריים עליהם חתמו הרוכשים בפולין לצורך הרכישה. ממסמכים אלו נלמדו פרטים נוספים לגבי בעלי הנכסים, דבר אשר סייע כמובן באיתור היורשים ובהליך קביעת הזהות. מבין הנכסים הללו קיימים מספר מקרים בהם החברה איתרה את בנותיהם של בעלי הנכסים, אשר עדיין חיות כיום וכבר זכו לקבל את ירושת אבותיהם.

להלן תקציר שניים מהמקרים הללו:

השבת הנכס ע"ש הירש יעקב גלבסקי

הירש יעקב גלבסקי (Galevski) חתם על יפוי הכוח לרכישת חלקת קרקע בפוריה בשנת 1938 בלודז'.

בחקירה היזומה לאיתור יורשיו אותרה בתחילה אחייניתו – אישה מבוגרת, ניצולת שואה, המתגוררת בצרפת. נמצא כי לפני מספר שנים שוחררה לטובתה פוליסת ביטוח של חברת ביטוח זרה ע"ש הירש יעקב גלבסקי מלודז'. לאחר שהחברה יצרה קשר עם חברת הביטוח, נוצר הקשר עם האחיינית, אשר הגישה בקשה להשבת הנכס והעבירה מידע ומסמכים רבים בנוגע לדודה (אחי אמה), הירש יעקב גלבסקי. בין השאר סיפרה (והדבר אומת בחקירת החברה) כי הדוד היה בעלים של עסק לצביעת בדים וטקסטיל בלודז' ושהיה "רווק מושבע", אשר נישא רק בשנת 1939, בגיל מאוחר יחסית. האחיינית אף כתבה ספר שפורסם בצרפת על זכרונותיה מילדותה ומהשואה, בין השאר מתוארת בספר החתונה של אותו דוד, אשר נערכה בבית מלון מפואר בעיר קראקוב.

Numer repertorium: 536/39.

A k t n o t a r i a l n y

Działo się w Rzeczypospolitej Polskiej, w mieście Łodzi, dnia dwunastego maja ----- tysiąc dziewięćset trzydziestego dziewiątego roku. Przede mną Stefanem Franciszkiem Szmidtem, Notariuszem przy Wydziale Hipotecznym Sądu Grodzkiego w Łodzi, w kancelarii mojej przy ulicy - 11 Listopada pod Nr 2, stawili się: 1/z osoby mi nie znana Sara-Gitla Weinchsel/Weichsel/, córka Eluzera, i 2/z osoby mi znany ~~Hirsz-~~ -- ~~Jakub Galewski~~, syn Abrama, zamieszkali: pierwsza w mieście Mościskach województwa Lwowskiego, a drugi w Łodzi przy ulicy Żeromskiego pod Nr 27; Sara-Gitla Weinchsel/Weichsel/, wobec niemożności stawienia świadków rekognoscentów, wylegitymowała się co do tożsamości okazanym mi dowodem osobistym, wydanym przez Magistrat Królewskiego Wolnego mia-

בעקבות תחקור מעמיק יותר של אותה אחיינית, התברר כי לבעל הנכס נולדה בת בתחילת המלחמה. בתחילה טענה האחיינית כי בעל הנכס ואשתו נספו, אולם היא "אינה יודעת" האם הבת ניצלה ומה עלה בגורלה, מעבר לכך שנמסרה למשפחה קתולית בתחילת המלחמה. האחיינית חזרה על כך בפגישה שנערכה עמה בחברה כאשר הגיעה לביקור בישראל. רק לאחר שהחברה הוסיפה ללחוץ ולשאול, הודתה המבקשת כי היא למעשה יודעת בוודאות שהבת ניצלה מהשואה, אך אין לה כל קשר איתה כיום והיא חושבת בסבירות גבוהה כי הבת כבר אינה בחיים והיא אינה יודעת האם יש לה ילדים או יורשים. בהמשך אף גילתה לנו האחיינית כי הבת, פלה (Fela), התגוררה אצלה בצרפת במשך כשנה בשנות ה-50, אולם מאז ניתק ביניהן הקשר לחלוטין.

על אף שהוכחה הזוהר בן דודה של האחיינית מצרפת ובין בעל הנכס, הרי שבשלב הזכאות בתו של גלבסקי, או יורשיה על פי דין, עדיפים על פני אחייניתו. האחיינית מסרה כי תנסה לאתר את הבת באמצעות ארגונים של ניצולי השואה בהם היא פעילה בצרפת ובאמצעות פרסום בעיתונות היהודית בארצה. לאחר זמן מה חזרה אל החברה האחיינית ועדכנה כי לא עלה בידיה לאתר מידע. החברה כמובן החלה מיד לנסות לאתר בעצמה את הבת האובדת:

ככרטיס במאגר "באד ארולסן", אשר אותר ע"י החברה, צוין כי בשנת 1973 חיפש את פלה גלבסקי מלודז' אדם בשם רוזנברג. הוא ציין בפנייתו את שמות הוריה של פלה, תאריך ומקום לידתה, שמה לאחר הנישואין והעובדה כי בשנת 1957 עלתה לישראל. בהמשך לכך אף נמצא שמה של פלה

במרשם האוכלוסין הישראלי, ממנו עלה כי כתובתה הייתה בקיבוץ בצפון הארץ; החברה יצרה קשר עם הקיבוץ אך התברר כי בשל חלוף השנים, איש לא הכיר אותה שם. משהתברר כי פלה כבר אינה בישראל שנים רבות, חודש החיפוש אחריה בצרפת. לאחר חקירה מאומצת של החברה, פלה אותרה בפריז, ובשיחת טלפון עמה אישרה כי היא בתו של הירש יעקב גלבסקי ובת-זודתה של המבקשת המקורית, ובהמשך לכך הגישה בקשה להשבת הנכס.

ממידע שמסרה לחברה, עלה כי פלה נולדה במהלך המלחמה בשנת 1940. קרוביה של אמה החביאו אותה במנזר. הוריה נספו, ולאחר המלחמה קרוב מצד אמה לקח אותה מן המנזר והעביר אותה לבית יתומים יהודי לפליטי השואה בפולין, שם חייתה עד שנת 1957, אז עלתה לישראל עם שאר ילדי בית היתומים במסגרת "עליית הנוער". עוד סיפרה, כי בת הדודה הצרפתייה פגשה אותה בישראל ולקחה אותה אליה לפריז, שם התגוררה אצלה עד לניתוק היחסים. כמו כן, קרוב משפחה מצד אביה (בעלה של אחת מאחיותיו), שניצל מן השואה, העביר לה לאחר המלחמה תמונות של אביה ומכתבים שלו מתקופת המלחמה.

פלה העבירה לחברה תמונות של אביה ואמה ומכתבים של אביה בכתב ידו. מדובר במכתבים מהשנים 1940-1941, אשר נשלחו ע"י גלבסקי אל גיסו זיגמונד, בו הוא מספר על קורותיו ועל אשתו ובתו פלה הקטנה. מן המכתבים עולה כי בני המשפחה ברחו מלודז' מזרחה לאזור שטרם היה בשליטת הגרמנים (כיום אזור זה נמצא באוקראינה). פלה ואמה נשארו בעיירת הולדתה של האם עם הוריה ומשפחתה, אביה ברח לעיירה אחרת והם שמרו על קשר מכתבים וביקורים. בהמשך, כאמור, גלבסקי ואשתו נספו. גלבסקי הועבר למחנה הריכוז פלאשוב ליד קראקוב ומשם נשלח למטהאוזן. בארכיון מטהאוזן קיים תיעוד על מותו בחודש דצמבר 1944 מאי ספיקת לב, בהיותו בן 47.

Yborow, 14.7.40
 Yochany Zygmund!
 dluhého času majduis vs v Zborow. Guto. Jiste mi,
 ze jeste vyzneme od Gdne. Gity. I domu me
 dohleda do nunc zadne wiadomosci. Jie mraz
 uclio uaynie tej proste, gely. tut. poate me
 jonyjmyje zachyde pacu. Podabno z katomyji
 maza nudaal pacu portore, nayvaten v ty
 sprave de Guty. Ja to. jraevje i karablan jedynie
 ti ne vdrumane cla nebe. Odrubich dno cam
 upyjni: od mape rovtanis z Gdne. ito one veier
 egi: sterrania, abyn mizn vicié ab dno dch. Od cam
 do camu jine ab olome, drapen mi v G. Jistika
 z dno dch. ito postaran G. Jist d. Jistika. Jie
 marte, postaran v tyto vnetual, v tyto dno. Jist
 dno dch. Jistika. Jist d. Jistika. Jist d. Jistika.

בהמשך איתרה החברה בארכיונים בפולין מסמכים נוספים בנוגע לבעל הנכס אשר אישרו באופן סופי את הזהות בינו ובין אביה של פלה. בין השאר התקבלו מסמכים הנוגעים לעסק שלו בלודז' (לצביעת בדים) בהם מופיעים פרטיו האישיים, דוגמת חתימתו ומספר ת.ז. ותמונתו (ניתן לראות בבירור כי מדובר באותו אדם המופיע בתמונות ששלחה המבקשת). אותרו גם תעודת הנישואין של בעל הנכס ואשתו וכן הסכם ממון שחתמו בני הזוג בפני נוטריון בשנת 1939.

12386 *Jan Galeski*
Poświadczenie tożsamości.

Niniejszem poświadczam na podstawie *Krzysztof Malchim*
Kowala ul. 101 mb. 19. ramel a dmas 1330. 1935
 że umieszczona obok fotografia przedstawia p. *Galeski*
Abiez Yakob
 urodz. dn. *21 Lutego* roku *1897*
 syna — córkę *ekbrens i kensu 2 jaffia*
 zamieszkał y w Łodzi przy ul. *Zeromskiego 27*

Poświadczenie to zostało wydane dla przedstawienia w Wydziale Ewidencji Ludności Zarządu Miejskiego w Łodzi w celu
olymnacie duvodu osobitego

Jednocześnie oświadczam, że znane mi są skutki karne za fałszywe wystawienie poświadczenia.

Powyzszy podpis administratora
 Lokalizacja domu jest zgodny z podaniem
 umieszczonym na deklaracji, znajdującej się w biurze m.
 Łódź, dnia *7 GRUD 1936* roku
 Podpis sekretarza Biura

Podpis właściciela domu lub prowadzącego inwenturki
 pieczęć domowa

000. A 5. 20. 6. 36.
W. Maki

פלה גלבסקי הגיעה לביקור בארץ במהלכו ביקרה בחברה, הודתה לעובדי החברה על עבודתם, ואף נסעה לבקר בחלקה של אביה בפוריה. בשנת 2014 ניתן צו ירושה וחלקת הקרקע של הירש יעקב גלבסקי שוחררה לבתו ונרשמה על שמה במרשם המקרקעין.

השבת הנכס ע"ש אדולף חינקס

בשנת 1936, בוורשה, חתם מנהל חברת הביטוח אדולף חינקס, על ייפוי כוח לרכישת קרקע חקלאית בפוריה. יפוי הכוח, אשר אותר ע"י החברה במסגרת חקירתה המקיפה בנוגע לנכסי הנספים בפוריה, כולל את כתובתו המלאה, מספר זיהוי ודוגמת חתימתו. כמו כן, מרשימה ארכיונית של רוכשי "פוריה" אשר אותרה ע"י החברה, עולה כי חינקס היה בעל תואר דוקטור; ועבד כמנהל חברת ביטוח.

בתחילה, איתרה החברה בת אחיין של בעל הנכס המתגוררת בישראל, על סמך פנייתה לאפוטרופוס הכללי עוד בשנת 2001, במסגרתה ידעה הפונה לומר כי קרוב משפחה, אדולף חינקס, התגורר בוורשה והיה מנהל חברת ביטוח. נוכח הפרטים הנכונים שמסרה, החברה יצרה איתה קשר והיא

הגישה בקשה להשבת הנכס. המבקשת ציינה כי אדולף חינקס היה אח של סבה, שנולד (כמו כל בני משפחתה) בעיירה קטנה בשם סטרוסטוב בגליציה. במשפחתה דיברו עליו רבות מאחר שהיה "מנהל גדול" בחברת ביטוח. המבקשת מסרה כי אביה (שנפטר זה מכבר) התגורר תקופה מסוימת אצל אדולף, וככל שידוע לה אדולף היה נשוי. לא היה ידוע לה לגבי ילדים. החברה נתנה בתחילה החלטה חיובית בבקשתה של בת האחייין והיא הונחתה להמציא צו ירושה. על מנת לוודא כי לאדולף חינקס לא היו ילדים, המשיכה החברה את המחקר על אף שכבר הכירה במבקשת כקרובתו.

בתיעוד שאותר במאגר באד-ארולסן של "שירות האיתור הבינלאומי" נמצאה בקשה לחיפוש קרובים לאחר השואה שמילאה קרובה של אשתו של בעל הנכס, בה ציינה את כתובת המשפחה בוורשה כפי שהייתה ידועה לחברה ממסמכי הרכישה. בבקשה צוין כי מנסים לאתר את סופיה חינקס מאותה כתובת בוורשה ואת בתה הקטנה קריסטינה. נמצא כרטיס נוסף לגבי קריסטינה בו צוין תאריך לידתה בשנת 1934, שמות הוריה – אדולף וסופי חינקס, התחנות שעברה במלחמה (וורשה ומחנה עקורים בגרמניה), העובדה שבשנת 1949 הגיעה לארה"ב ושם נישואיה. בהמשך לכך אותרה קריסטינה בשמה החדש באמצעות מדריכי טלפונים אמריקאיים. החברה יצרה איתה קשר והיא אישרה כי היא בתו של אדולף חינקס, והגישה בקשה לחברה. קריסטינה סיפרה כי החברה שאביה עבד בה הייתה חברת ביטוח איטלקית ובגלל שיתוף הפעולה בין האיטלקים לגרמנים אביה הורשה לעבוד גם כשהיו בגטו וורשה. יום אחד יצא מביתו ולא חזר – כנראה נתפס ע"י הגרמנים ונשלח למחנה השמדה. הגיעו אליה ואל אמה שמועות על מותו, ואז אמה שילחה אותה מחוץ לגטו אל משפחה נוצרית אשר העבירה אותה לחווה של פולנים, שם הסתתרה במשך כל המלחמה. בהמשך נודע לה כי כל בני המשפחה נספו, מלבד אחות אמה שנישאה לנוצרי וכך ניצלה. לאחר תום המלחמה מצאה אותה אחות את קריסטינה ולקחה אותה למחנה עקורים בגרמניה, בהמשך היגרו לארה"ב וקריסטינה אומצה ע"י קרובה אחרת מצד אמה.

עוד סיפרה קריסטינה כי לפני מספר שנים אזרה עוז ונסעה לפולין, שם גילתה כי הבית בו התגוררה בוורשה עדיין עומד על תילו. היא העבירה בין השאר תמונה עם שם הרחוב ותכתובת משנת 1947 לגבי פוליסת ביטוח חיים של אביה באותה חברת ביטוח איטלקית, המאשרות כי הוא היה מועסק בהנהלת הסניף של החברה בוורשה. במכתב משנת 1947 מצוין תאריך הלידה של אדולף חינקס כפי שהופיע בפוליסה (17.5.1898). בהמשך לכך החברה איתרה את רישום הלידה של אדולף חינקס בעיירה סטרוסטוב בליציה, ומכאן הסיקה החברה כי אביה של קריסטינה הוא אכן קרוב משפחתה של המבקשת הקודמת.

המבקשת ובני משפחתה הביעו התרגשות רבה מכך שאותרו ע"י החברה וגילו את הנכס אותו רכש אביה. המבקשת מסרה כי "This was a great moment in my life". שני בניה, אשר התכתבו עם נציגי החברה בשם אמם, היו נסערים ומסרו כי התרגשו מאוד לראות את שם סבם ברשימת נכסי החברה. לדבריהם, אמם לא דיברה על השואה כלל. בנה ציין כי לא ידע אפילו שהוריה נספו עד גיל מאוחר יחסית, כאשר מצא כתבה בעיתון המקומי על כך שאמו אומצה בגיל 14 כשהגיעה

לארה"ב. הבנים כתבו לחברה כי הם שמחים שבזכות איתורה של אמם ע"י החברה והטיפול בבקשת ההשבה, קיבלו הזדמנות לשוחח איתה על בני המשפחה שנספו ועל תקופת השואה.

כאשר החברה הודיעה למבקשת כי הבקשה המקורית הוגשה ע"י קרובת משפחה שלה מישראל היא התרגשה מאוד, כך גם בת האחיין מישראל שהתרגשה לשמוע כי בתו של אדולף חיה ומתגוררת בארה"ב, החברה העבירה את פרטיהן האחת לשנייה והן יצרו קשר וערכו "איחוד משפחות".

בשנת 2014 ניתן צו ירושה הקובע כי קריסטינה היא יורשתו היחידה של בעל הנכס, ובהמשך לכך שוחררה חלקת הקרקע לידי היורשת ונרשמה על שמה במרשם המקרקעין. כך בא אל סיומו אחד הסיפורים המרגשים שזכתה החברה ללוות במסגרת עבודתה.